

Tvangsekteskap på norsk

Mediedekningen i tre aviser 2005-2008

Trine Lise Lynggard

Masteroppgave i journalistikk

UNIVERSITETET I OSLO

Institutt for medier og kommunikasjon

Oktober 2009

CULCOM

Kulturell kompleksitet
i det nye Norge

Takk for følget!

Veien blir til mens man går, heter det. Min vei mot denne masteroppgaven har vært lang og svingete fra jeg begynte som deltidsstudent i det første kullet på hovedfag i journalistikk ved HiO/UiO i 2001. Stor takk til hovedveileder Elisabeth Eide for å ha ledet meg faglig og hentet meg inn når jeg stoppet opp eller tatt en avstikker. Jeg er også takknemlig for faglig inspirasjon og økonomisk støtte fra CULCOM – forskningsprogrammet Kulturell kompleksitet i det nye Norge ved Universitetet i Oslo, der jeg var tilknyttet som masterstipendiat høsten 2008 og våren 2009. Takk også til biveileder Åse Røthing for gode innspill. Turid Øvrebø fortjener også takk for oppmuntring og støtte underveis.

Oslo, oktober 2009

Trine Lise Lynggard

Innhold

INNHOOLD	II
1. INNLEDNING.....	1
1.1 TEORETISK OG FAGLIG KONTEKST	2
1.2 METODISK TILNÆRMING	4
1.3 UTVALG.....	5
2. BAKGRUNN	7
2.1 MEDIENE SETTER DAGSORDEN	7
2.2 HANDLINGSPLANER.....	8
2.3 LOVREGULERINGER.....	11
3. TEORETISKE ASPEKTER.....	13
3.1 MULTIKULTURALISME OG LIKESTILLING	13
3.2 MEDIEDEKNINGEN AV TVANGSEKTESKAP.....	18
3.3 MINORITETER I MEDIENE.....	20
4. METODISKE ASPEKTER	23
4.1 KVANTITATIV ANALYSE	23
4.1.1 <i>Utvalg</i>	24
4.1.2 <i>Tema</i>	26
4.1.3 <i>Deltakere</i>	28
4.1.4 <i>Roller</i>	30
4.2 KVALITATIV ANALYSE	32
4.2.1 <i>Kritisk diskursanalyse (CDA)</i>	33
5. ANALYSE.....	38
5.1 TEMAMØNSTER.....	38

5.1.1	<i>Oppsummering</i>	42
5.2	DELTAKERMØNSTER	43
5.2.2	<i>Oppsummering</i>	55
6.	DISKURSANALYSE AV TEMA HJELPETILTAK	58
6.1	NYHETSMALEN <i>UNGE PÅ FLUKT</i>	59
6.1.2	<i>Oppsummering</i>	82
7.	SAMMENFATNING	86
APPENDIX 1 – 4	87
KILDELISTE	93

1. Innledning

Før det ble allmenn tilgang på prevensjon og abort i Norge var det ikke uvanlig at unge ”måtte” gifte seg fordi jenta var blitt gravid. Jeg tilhører selv den siste av den generasjonen unge jenter som var livredd for å ”havne i uløkka”. Valget sto ofte mellom å adoptere bort barnet eller gifte seg med barnefaren. Det var en skam for mange familier å ha en datter med et barn utenfor ekteskap. Det handlet om familiens ære, om moral og dydighet, om kontroll av unge kvinners seksualitet. Selv når det ikke handlet om graviditet, kunne foreldre og slekt legge sterke føringer på hvem de unge burde gifte seg med for å sikre sosial status og økonomi, man skulle for eksempel ikke gifte seg ”under sin stand” som det het. Disse ekteskapspraksisene ble ikke omtalt som ”arrangert ekteskap” eller ”tvangsekteskap” og ikke forklart verken som en del av ”den norske kulturen” eller et brudd på ”sentrale norske verdier”. Det gikk for seg i det stille når en ungjente ble tvunget til å gifte seg eller adoptere bort barnet, slike saker tilhørte familien og ble ikke gjenstand for store medieoppslag eller politiske krisetiltak.

Fra midten av 1990-tallet har derimot tvangsekteskap og arrangert ekteskap blitt velkjente begrep i norsk offentlighet. Problemet med at noen unge giftes bort under press og tvang har vært et av de høyest prioriterte politikkområdene til de to siste regjeringene. Men tvangsekteskap på norsk i dag knyttes bare til etniske minoriteter. Det har riktignok sjelden med graviditet å gjøre, men brudd på enkeltmenneskes rett til fritt å velge sin ektefelle og kontroll av unge kvinners seksualitet er felles med den ”norske” ekteskapspraksisen noen tiår tidligere. I samfunnsdebatten i dag fordømmes tvangsekteskap som en tilbakeliggende, kvinneundertrykkende og fremmed praksis som ikke hører hjemme i det norske likestillingslandet. Selv om det i offentlig politikk skilles mellom tvangsekteskap og arrangert ekteskap, der familien er med på valget av ektefelle, blir dette skillet ofte utvisket i den offentlige debatten, siden alt annet enn individets frie valg lett blir ensbetydende med tvang.

Mediene har spilt og spiller en helt sentral rolle når det gjelder å sette fenomenet tvangsekteskap blant minoriteter på den offentlige dagsorden og dermed legge premisser for diskursen og politikktviklingen på området. Denne studien har fokus på hvem som får delta i mediediskursen av tvangsekteskap og hvordan deltakerne representeres, med særlig vekt på i hvilken grad og hvordan de som er berørte får deltar. Hvordan problemet konstrueres, innenfor hvilke diskursive rammer og politikkområder problemet plasseres, står også sentralt.

Analysen vil trekke inn perspektiver fra forskning og debatt om forholdet mellom likestilling, feminisme og multikulturalisme og annen medieforskning om minoriteter. Forskning i nordiske og andre europeiske land viser en tendens til at minoritetsjenter og -gutter representeres i trange, kjønnsstereotype roller i mediene, jentene ofte som ofre eller heltinner og guttene som en del av en fremmed, patriarkalsk kultur som vil kontrollere jentene.

Tema ”tvangsekteskap på norsk” berører likhet og forskjellighet i et multikulturelt samfunn og hvilke premisser mediediskursen legger for at norsk ungdom med minoritetsbakgrunn kan framstå som moderne, reflekterte samfunnsborgere på lik linje med ”norske”, om de får lov til å være forskjellige og samtidig likeverdige. I denne oppgaven ser jeg derfor også på hva som settes opp eksplisitt og implisitt som norm og ideal, hvordan ”norske verdier” som individuell frihet og kjønnslikestilling opptrer i diskursen om tvangsekteskap.

1.1 Teoretisk og faglig kontekst

Som teoretisk bakteppe har jeg debatten om spenningsforholdet mellom likestilling, feminisme og multikulturalisme som har pågått internasjonalt de siste ti årene (Okin 1999, Phillips 2007, Brochman og Borchgrevink 2002, Siim/Skjeie 2008)

Multikulturalisme knyttes til politiske krav om minoritetsrettigheter og beskyttelse av minoritetsgruppers kultur og religion. Som denne litteraturen viser, er tvangsekteskap blitt en sentral symbolsak i denne politiske debatten om multikulturalisme, som et eksempel på uakseptable ”interne restriksjoner” i minoritetsmiljøer. Men som flere sentrale forskere har påpekt i denne debatten, har

ingen multikulturalistiske posisjoner verken i Norge eller i andre europeiske land offentlig krevd aksept av og tilpasninger til en kulturelt eller religiøst motivert praktisering av tvangsekteskap (Skjeie og Teigen 2007, Phillips 2007)

De siste årene har det i Norge kommet stadig mer minoritetsforskning innen både humaniora og samfunnsvitenskap med fokus på ungdom og særlig muslimske unge kvinner (Bredal 2006, Jacobsen 2002, Østberg 2003, Thun 2004, Førde 2006), men også etter hvert på unge muslimske menn i (Næss, 2003), Walle 2004/ 2005, Skarsaune 2006). Mye av denne forskningen er kvalitative studier basert på dybdeintervjuer med de unge om deres synspunkter og forhandlinger rundt temaene kjønn, kropp og seksualitet, klesdrakt, arrangerte ekteskap og forholdet til foreldregenerasjonen. Problemstillingen er ofte hvordan unge født og/eller oppvokst i et annet land enn foreldregenerasjonen opplever å befinne seg i skjæringspunkt mellom to kulturer og to religioner. Et ønske med forskningen synes å være en nyansering i forhold til det som oppfattes som en mangelfull, polarisert og stigmatiserende medieframstilling av forhold blant etniske minoriteter og særlig blant muslimer. Også politikere, inklusiv politikere med minoritetsbakgrunn, gir media mye av ansvaret for forenklete og kategoriserende framstillinger som bidrar til å opprettholde og forsterke rasistiske og stigmatiserende holdninger i majoritetsbefolkningen overfor minoritetene. Mediene får seg dermed tillagt et ansvar for å hindre dialog og integrering. Samtidig finnes det lite medieforskning som spesifikt underbygger, nyanserer eller tilbakeviser denne kritikken av mediene. Et formål med denne oppgaven er å bidra til økt kunnskap om hvordan mediene dekker dette tema, hvem som deltar i mediediskursen og på hvilken måte, med særlig fokus på i hvilken grad og hvordan de berørte deltar. Forholdet mellom journalist og kilde og hvilke tolkningsrammer og medielogikker deknningen skjer innenfor, blir også belyst.

Det er videre et underliggende premiss for denne studien at tvangsekteskap er en kriminell handling som representerer et menneskerettsbrudd, nedfelt i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, artikkel 23.3.ledd: "Intet ekteskap må inngås uten de fremtidige ektefellers frie og uforbeholdne samtykke". FNs

kvinnekonvensjon artikkel 16, 1.ledd trekker inn statens ansvar for å hindre diskriminering av kvinner og fremme likestillingstiltak i forhold til ekteskapsinngåelse:” Konvensjonspartene skal treffe alle egnede tiltak for å avskaffe diskriminering av kvinner i alle saker vedrørende ekteskap og familieforhold. På grunnlag av likestilling mellom kvinner og menn skal de særlig sørge for: a: samme rett til å inngå ekteskap. B: samme rett til fritt å velge ektefelle og inngå ekteskap bare med sitt eget frie og fulle samtykke.”

1.2 Metodisk tilnærming

Jeg undersøker dekningen av dette tema i de tre avisene Aftenposten, Dagsavisen og Klassekampen gjennom de fire årene 2005-2008 ved bruk av en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode.

Den kvantitative undersøkelsen går ut på en kartlegging av sjanger, deltakere/kilder og tematisk innhold i artiklene om tvangsekteskap gjennom de fire årene. Deltakerne i tekstene er kategorisert etter kjønn, minoritets/majoritetstilhørighet og rolle.

Formålet med den kvantitative undersøkelsen er å se mønstre i deltaker- og temaprofil over tid innenfor hver enkelte avis og de tre avisene i forhold til hverandre.

Den kvalitative analysen er basert på kritisk diskursanalyse (CDA) og har til formål å utdype og illustrere funn og tendenser i den kvantitative undersøkelsen. Jeg trekker her på teoretiske og metodiske elementer fra Norman Faircloughs kritiske diskursanalytiske modell og særlig hans tillemping av metoden til medieanalyse (Fairclough 1995). Innenfor et av de identifiserte temaområdene gjøres en analyse av journalistiske valg og virkemidler med vekt på representasjoner av deltakere og problemforståelse. I forhold til Faircloughs tredimensjonale diskursanalytiske modell gjøres en viss avgrensning i forhold til å gå inn i hele den redaksjonelle produksjonsprosessen. Det som behandles her er kildetilfang og forholdet mellom primærkilden og journalisten/avisa og betydningen det har for den endelige utformingen av teksten. Min hovedinteresse har vært å se på hvilke deltakere som opptrer i tekstene både med og uten egne utsagn i kombinasjon med hvordan disse

deltakerne konstrueres og hvilke diskurser som skapes. Den bredere sosiale praksisen som medietekstene er en del av, vil være de tre politiske handlingsplanene mot tvangsekteskap og høringsprosesser i forbindelse med disse.

Siden fokus er på det diskursive, sammenligner ikke denne oppgaven mediekonstruksjonen av problemets omfang med det reelle omfanget av problemet. Det finnes heller ikke gode nok metoder for å måle omfanget av problemkomplekset tvangsekteskap i Norge, eneste målestokk er hvor mange som oppsøker hjelpeapparatet (Bredal og Skjerven 2007).

1.3 Utvalg

Den perioden jeg har undersøkt omfatter fire år og består av 313 nyhetsoppslag (news) og 189 kommentarer og debattinnlegg (views) fra de tre avisene Aftenposten, Dagsavisen og Klassekampen utvalgt gjennom søk i avisdatabasen Retriever/Atekst. Kartleggingen dekker alle fire årene i tre aviser, mens jeg har valgt ut enkelte år og enkelte tema for en nærmere gjennomgang og analyse.

Valget av de tre avisene Aftenposten, Dagsavisen og Klassekampen er gjort først og fremst fordi de er blant de avisene som får flest treff på tema tvangsekteskap i avisdatabasen Atekst/Retriever, noe jeg tar som en klar indikasjon på at disse tre avisene prioriterer tema. De tre avisene legger dessuten vekt på kommentarstoff og debattinnlegg som er sjangere der politikkutvikling foregår. Avisene har også det til felles at de er abonnementsaviser. Ellers er også forskjellene store mellom de tre avisene, særlig når det gjelder ressurser og spredning. Aftenposten er landsdekkende og den desidert største avisa, Dagsavisen spres hovedsakelig i Oslo- og Østlandsregionen og Klassekampen er landsdekkende og den minst av de tre. Etter partiavisenes død er det ikke lenger mulig å komme med noen klare karakteristikk av avisenes ideologisk eller politisk profil. Man kan generelt si at Aftenposten tidligere hadde nær tilknytning til partiet Høyre og tradisjonelt har vært en liberal-konservativ avis, Dagsavisen var partiavis for Arbeiderpartiet og ble en uavhengig, sosialdemokratisk avis. Klassekampen var partiavis for AKP-m-l og har senere markert seg som "hele venstresidas avis". De tre avisene kan heller ikke sies å

representere klart definerte ulike syn i innvandrings- og integreringsdebatten eller i forhold til minoritetspolitikk og tvangsekteskap.

Selv om stadig mer av mediedebatten og mediedekningen pågår parallelt eller blir fulgt opp nyhetsmessig i avisenes nettutgaver, har jeg avgrenset oppgaven til å handle om papirutgavene, fordi inkludering av nettdekningen ville blitt et altfor stort materiale.

Utvalget omfatter både redaksjonelt stoff innen nyhets- og kommentar jangrene i tillegg til eksternt skrevet kronikk- og debattstoff. Begrunnelsen for å ta med debatt og kronikk er at tvangsekteskap er et tema som er mye debattert, og mediene er en av de viktigste arenaene for denne debatten. Siden også innsendt debattstoff blir gjenstand for redaksjonell vurdering og utvelgelse, anser jeg det her som en del av medierepresentasjonen og som en del av mediediskursen.

2. Bakgrunn

I dette kapittelet gir jeg først et kort tilbakeblikk på hvordan tema tvangsekteskap gjennom medieoppslag kom på den politiske dagsorden. Deretter redegjør jeg for de politiske handlingsplanene som kom som følge av enkelthendelsene som ble eksponert i mediene. Til slutt gjennomgår jeg lovendringer som ble foreslått og de som er vedtatt for å bekjempe tvangsekteskap, siden lovendringer har stått sentralt i den undersøkte perioden. Denne gjennomgangen har som formål å sette min undersøkelse inn i en samfunnsmessig sammenheng.

2.1 Mediene setter dagsorden

Tvangsekteskap ble første gang tema i mediene i Norge i 1992 da pakistansk-norske ”Sima” fortalte sin dramatiske historie om vold og tvangsgifte til frilansjournalisten Hege Storhaug¹ (Dagbladet 08.11.1992). I 1996 kom Nasim Karim med den halvdokumentariske romanen Izzat om samme tema. Men det var særlig Nadia-saken i 1997 som fikk tvangsekteskap på den politiske dagsorden. Her ble foreldrene dømt for å ha bortført Nadia med makt til Marokko, mens tiltalen om forsøk på tvangsgifte falt bort. Bredal (2006) viser til at initiativet til den første handlingsplanen fra 1998 var et direkte resultat av all medieoppmerksomhet som denne saken fikk. I oktober samme år utløste TV2-dokumentaren Rikets Tilstand om tvangsekteskap fornyet debatt og krav om bedre oppfølging av handlingsplanen og strakstiltak for å få en slutt på tvangsekteskap. Felles for mye av mediedekningen var en sterk kritikk av norske myndigheter og hjelpeapparat for ikke å ha grepet inn tidligere. I januar 2002 skjedde Fadime-drapet i Sverige² som også skulle få betydning for hvordan debatten

¹ De dramatiske medieoppslagene om tvang i arrangerte ekteskap ble en synliggjøringsprosess som i stor grad ble drevet fram av noen enkeltpersoner i og utenfor mediene. Anja Bredal (2006) framhever Storhaug som en aktør og pioner som tidlig utmerket seg som både journalist og aktivist. Storhaug er fortsatt en sentral premissleverandør i debatten om tvangsekteskap både som skribent av aviskronikker og debattinnlegg, som intervjuobjekt i mediene og som produsent av egne rapporter og bøker, nå i egenskap av representant for Human Rights Service.

² Svensk-kurdiske Fadime Sahindal ble i januar 2002 drept av sin far da hun forsøkte å gjenoppta kontakten med moren i hemmelighet etter at hun hadde brutt med familien og faren og broren hadde blitt dømt for vold mot henne

om tvangsekteskap utviklet seg i Norge. I en sammenlignende analyse av norske og svenske mediers dekning av drapet, peker Anne Hege Simonsen på at norske medier temmelig kritikkfremt flyttet Fadime fra Sverige til Norge, ”drapet kunne like gjerne ha skjedd i Norge”³. Dekningen konsentrerte seg om å finne norske vinklinger gjennom historier om norske, muslimske innvandrerjenter som hadde brutt med sine familier (Eide og Simonsen 2004:222). Fadime og hennes familie ble viktige aktører i den norske debatten om islam og integrering av muslimer som foregikk i polariserte termer som ”oss” mot ”dem”.⁴ I Sverige lå ikke hovedfokus i mediedekningen på islam, men på kultur og innvandring, ”noe” som kom utenfra. Sverige fikk også en opphetet debatt om hvordan definere æresdrap, om det var riktig å kulturforklare drap på kvinner, om æresdrap var det samme som andre drap på kvinner eller om det var en ”spesiell vold”. Denne debatten pågår fortsatt, ikke bare i Sverige, men i de fleste europeiske land med (ikke-vestlig) innvandring. I Norge har særlig sosiologen Anja Bredal (2007) kritisert at tvangsekteskap behandles som den ”spesielle volden”, isolert fra annen vold i nære relasjoner.

2.2 Handlingsplaner

Handlingsplanen mot tvangsekteskap fra 1998 framstiller tvangsekteskap som en kulturelt basert tradisjon som skaper generasjonskonflikter mellom innvandrerforeldre og deres barn. Tvangsekteskap relateres til arrangert ekteskap, men det presiseres at planen ikke er rettet mot arrangerte ekteskap, som beskrives som vanlig i store deler av verden: ”Handlingsplanen har som mål å bidra til at fysisk og psykisk tvang ikke anvendes for å få den ene eller begge parter til å inngå ekteskap. Det betyr at foreldre står fritt til å foreslå ekteskap, så lenge partene står fritt til å akseptere familiens ekteskapskandidat eller ikke.” (Handplanen mot

³ Leder i Dagbladet 24.01.2002 gjengitt i Eide/Simonsen (2004).

⁴ Her sto VGs Olav Versto med sin lørdagskommentar med overskriften ”Æresdrap i Guds navn” den 21.januar 2002 fram som den klareste eksponenten for polarisering, i følge Simonsen. Versto slår fast at drapet handlet om ”møtet mellom den moderne, sekulariserte nordiske kultur og islam og muslimsk kultur. Mellom disse kulturene er det en dyp, nesten uoverstigelig kløft.”

tvangsekteskap 1998:5). Tilfeller der prinsippet om frivillig samtykke ikke ivaretas, antas i handlingsplanen å ha sammenheng med spesifikke lokale tradisjoner og den individuelle familiens praksis. Videre antas det at tvang og press vil forekomme oftere ved transnasjonale ekteskap. Samtidig som tvangsekteskap blir presentert som et problem for minoritetsungdom som blir utsatt for foreldrenes tvang, blir ikke foreldrene direkte ansvarliggjort. Tvert imot blir tvangsekteskap framstilt som et problem også for foreldrene, fordi de har problemer med å finne kandidater som tilfredsstiller de tradisjonelle kravene til passende ektefelle (Handlingsplanen mot tvangsekteskap 1998: 4). I den grad noen ansvarliggjøres for tvangsekteskap, er det storfamilien som legger press på de unge og foreldrene. Tiltakene i planen er rettet inn mot dialog, mekling og konfliktløsning, informasjon og rådgivningstjenester. Det understrekes at planen er utarbeidet i samarbeid med representanter for minoritetene, og at problemet best løses av minoriteter. Samtidig som planen har et dialogfokus, skapes det et inntrykk av at tvangsekteskap henger sammen med mekanismer som er fremmede og ukjente i en norsk kontekst, og problemet er knyttet til ”kulturspesifikke tradisjoner” (Egenæs 2008:71). Tvangsekteskap framstår som et helt spesielt problem, skapt av og for minoriteter og relevant for alle med minoritetsbakgrunn.

I 2002 lanserte Bondevik II-regjeringen en ny tiltakspakke mot tvangsekteskap, *Fornyhet innsats mot tvangsekteskap*. Her understrekes det sterkere at tvangsekteskap er et problem fordi det bryter med internasjonale konvensjoner og norsk lov. Parallelt framheves den individuelle friheten, her definert som å foreta egne valg og bestemme over egen kropp og eget liv. Et viktig premiss for at alle landets borgere skal kunne oppnå dette, er at ”vi lykkes i det generelle integreringsarbeidet” (Fornyhet Innsats 2002:3) Her knyttes altså bekjempelse av tvangsekteskap til integrerings- og innvandringspolitikk. Marie Egenæs (2008) har i sin masteroppgave i statsvitenskap sammenlignet problemforståelser og aktører i de tre planene om tvangsekteskap. Hun påpeker at denne tiltakspakken representerer en endret tilnærming til problemet tvangsekteskap. De harmoniserende trekkene fra den første handlingsplanen er borte, og fokuset er rettet mot individets ansvar og tvangsekteskapet som krise. Tidligere vektla man rettigheter knyttet til gruppetilhørighet og kulturelle preferanser, mens nå

ses problemet utelukkende i forhold til individets rettigheter. Tvangsekteskap blir ikke lenger framstilt som et generasjonsproblem man kan løse ved dialog (ibid:51).

Handlingsplanen mot tvangsekteskap 2008-2011 består av 40 nye og videreførte tiltak som det ble bevilget 70 millioner kroner til i budsjettet for 2008. Planen har en ny innramming av problemet tvangsekteskap, og den framstår som mer nyansert og forskningsbasert enn de to foregående. Det mest påfallende er i følge Egenæs at tvangsekteskap ikke lenger framstilles som et slags frittstående fenomen uten sammenheng med andre fenomener i det norske samfunnet. Tvangsekteskap knyttes til andre problemer som oppfattes som mest relevant for etniske minoriteter, for eksempel kjønnslemlestelse, og slike problemer beskrives som former for æresrelatert vold, eller som en del av ”et større problemfelt relatert til autoritær oppdragelse, kontroll og vold” (Handlingsplan 2008:6). Samtidig presenteres den æresrelaterte volden, inkludert tvangsekteskap, som en av mange former for vold i nære relasjoner i samfunnet som helhet. Hva som gjør tvangsekteskap til en form for vold i nære relasjoner, blir ikke utdypet i planen.

Den nåværende handlingsplanen som gjelder fram til 2011, har dermed foretatt en normalisering av problemet tvangsekteskap ved at det er blitt en del av vold i nære relasjoner, det er ikke lenger ”den spesielle volden” (Bredal 2007). Som konsekvens av denne nye definisjonen er det viktigste tiltaket i planen at det offentlig nå vil ta kontrollen over hjelpetiltakene. Mens hjelpetiltakene til nå har vært delegert til frivillige organisasjoner, skal ofrene for tvangsekteskap heretter få hjelp av det offentlige apparatet på linje med andre ofre for vold i nære relasjoner. Mens den første planen og særlig tiltakspakken Fornyet innsats fra 2002 hadde krisehjelp som fokus, vektlegges det nå at de unge har ulike behov for hjelp, og at hjelpeapparatet skal tilpasses de unges behov. Samtidig skal det legges større vekt på forebygging og dialog, og planen tar dermed opp igjen dialog-tilnærmingen i den første handlingsplanen fra ti år tilbake.

2.3 Lovreguleringer

Mens handlingsplanen fra 1998 fastslår at lovverket er tilfredsstillende i forhold til å bekjempe tvangsekteskap (Handlingsplan mot tvangsekteskap 1998:17), er hele 10 av 30 tiltak relatert til lovendringer i tiltakspakken *Fornytt innsats mot tvangsekteskap* fra 2002. Vektlegging av lovregulerende tiltak mot tvangsekteskap i denne tiltakspakken understreker at målet er å ansvarliggjøre overgriperne og redde ofrene. Det viktigste tiltaket er at forbud mot tvangsekteskap skal inn i straffeloven. Selv om retten til fritt å velge sin ektefelle fra før av er beskyttet både i ekteskapsloven og i Norges tilslutning til internasjonale konvensjoner, ble Norge i 2003 det første land i verden som kriminaliserte tvangsgifte (Wikan 2008) med en egen bestemmelse mot tvangsekteskap i straffeloven (§ 222 annet ledd). Lovendringen hadde et klart politisk og preventivt formål. Også før tvangsekteskap kom inn i straffeloven, kunne tvangsekteskap pådømmes etter de alminnelige reglene om rettsstridig tvang (Hennum 2008). Justiskomiteens begrunnelse for likevel å gå inn for en egen lovbestemmelse om tvangsekteskap var ”sterke allmennpreventive og pedagogiske hensyn tilsier at det er hensiktsmessig med et eget straffeforbud om tvangsekteskap”(sitert i Hennum 2008:37). Straffen for tvangsekteskap, som også skulle omfatte psykisk tvang, ble satt til fengsel inntil seks år. Det ble også innført ubetinget offentlig påtale i straffesaker om tvangsekteskap, ut fra en erkjennelse av at offeret ikke selv er i stand til å anmelde tvangen.

Innføring av restriksjoner i Utlendingsloven for å hindre tvangsekteskap var et kontroversielt forslag som hadde versert i debatten i noen år og som var inspirert av dansk politikk. Danmark valgte tidlig utlendingsloven som sitt hovedverktøy mot tvangsekteskap, og i 2002 ble en 24-års aldersgrense for familiegjenforening vedtatt i Danmark i tillegg til andre restriksjoner på innvandring som eksplisitte tiltak mot tvangsekteskap. Norge fulgte opp i 2004 med Utlendingslovutvalgets forslag om å innføre 21-års aldersgrense for familiegjenforening ved ekteskap som et uttalt tiltak mot tvangsekteskap (NOU 2004:20). Lovendringen ville innebære at man kunne gifte seg når man har fylt 18 år som før, men de som finner en ektefelle i utlandet, ville ikke kunne få ektefellen til Norge før begge var 21 år. Begrunnelsen for å innføre 21-

års aldersgrense er i følge Bredal (2006) særlig basert på en antakelse om at unge mennesker i grupper som praktiserer arrangerte ekteskap får en annerledes oppdragelse enn de som ikke gjør det. I følge denne antagelsen er det et generelt trekk ved disse familiene at barna blir oppdratt til lydighet og til at andre tar avgjørelser for dem. De risikerer da sterke sanksjoner hvis de opponerer, og evnen til å stå imot det presset antas å øke med alderen. For å unngå diskriminering, skulle tiltaket gjelde alle som gifter seg med en utlending, men det uttalte formålet var at det særlig skulle ramme dem som har lavest giftealder, de samme som praktiserer arrangert ekteskap og særlig kvinnene innen disse gruppene. Kritikken mot forslag gikk mye på at det ville føre til alvorlige innvandringsrestriksjoner, men det ble også kritisert skarpt at forslaget baserte seg på løse, generaliserte antagelser som ble opplevd som stigmatiserende og diskriminerende. Forslaget utløste en av de mest langvarige og heftigste debattene på politisk topplan på mange år. Denne striden pågikk helt fram til forslaget endelig ble skrinlagt i juni 2007, etter at det hadde vokst fram en bred, tverrpolitisk motstand som også omfattet regjeringsmedlemmer.

3. Teoretiske aspekter

Hensikten med dette kapittelet er å angi noe av det teoretiske og forskningsmessige rammeverket for min analyse. Som jeg pekte på innledningsvis har tvangsekteskap blitt en symbolsak i debatten om likestilling i et flerkulturelt samfunn. I over ti år har det pågått en debatt internasjonalt og etter hvert også i Norge om hva multikulturalisme betyr for minoritetskvinnens rettigheter, om en anerkjennelse av etnisk og kulturell særegenhet også betyr en anerkjennelse av eller en ignorering av undertrykkende praksiser innad i gruppen. På den andre siden reises det kritikk mot at majoritetssamfunnets kulturelle normer skal påtvinges minoriteter. Jeg vil i analysen se om jeg kan spore noen av disse posisjonene eller tilnærmingene i mediedeltakelsen og i mediediskursen.

I resten av dette kapittelet har jeg en gjennomgang av nyere, relevant medie- og journalistikkforskning innenfor feltet minoriteter, integrering og innvandring inkludert tvangsekteskap. Denne gjennomgangen er på ingen måte utfyllende, jeg har valgt ut noe av den norske og nordiske forskningen jeg mener har relevans til min studie.

3.1 Multikulturalisme⁵ og likestilling

Spenningsfeltet mellom kulturelt mangfold og kollektive rettigheter på den ene siden og kjønnslikestilling og individuelle rettigheter på den andre er blitt kalt ”det nye likestillingsdilemmaet” og ”det flerkulturelle demokratiets hodepine” (Borchgrevink 2002). Krav om anerkjennelse av minoritetskulturer og religioner kan skape konflikter ikke minst når det gjelder forhold mellom kjønnene. I Norge og Norden der kjønnslikestilling er knyttet sterkt til et nasjonalt selvilde, kan det være en ekstra utfordring å anerkjenne mangfoldet i et flerkulturelt samfunn. Trude Langvasbråten

⁵ Multikulturalisme som begrep kan defineres på forskjellige måter, men det vanlige er å skille mellom det multikulturelle samfunn, eller flerkulturelle samfunn som en beskrivelse på et samfunn der folk med bakgrunn fra forskjellige land lever, og ”multikulturalisme” som er en samlebetegnelse på ”analytiske tilgange, strategier og politikker, der anerkender kulturell mangfoldighet som et gode” (Siim 2003:26).

(2006) viser i sin masteroppgave hvordan både danske, svenske og norske regjeringer kommuniserer et bekymringsbudskap overfor jenter og kvinner med innvandrerbakgrunn/etnisk minoritetsbakgrunn, som berører temaer som patriarkalsk kontroll, vold, isolasjon og mangel på valgfrihet. I de danske handlingsplanene for likestilling fokuseres det særlig på tvangsekteskap og svak tilknytning til arbeidsmarkedet, i Sverige på "hedersrelaterat våld" med drap som ytterste konsekvens og i Norge på tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. At kategoriene "innvandrerkvinner", "kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn" eller "etniske minoriteter" ikke avgrenses mer spesifikt eller settes i sammenheng med andre faktorer som klasse, er også et gjennomgående trekk i de tre landene, viser Langvasbråten (ibid.: 77). Danmark framstår som det landet som i sterkest grad har politisert "etniske minoritetskvinner" som en isolert gruppes antatte mangel på handlingsrom, med kampen mot tvangsekteskap som selve fanesaken.

Debatten om multikulturalisme og minoritetskvinnens rettigheter ble utløst etter at Susan Moller Okin⁶ stilte det retoriske spørsmålet "Is Multiculturalism Bad for Women?" (1999). Okin kritiserer multikulturalismen for å svikte de individuelle minoritetskvinnene innad i gruppen gjennom en anerkjennelse av retten til minoritetsgruppers kulturell særegenhet. Kvinner som lever i en kultur der de oppdras til underdanighet i forhold til menn, vil ikke selv oppfatte at de blir undertrykte, derfor er vestlige feminister i følge Okin forpliktet til å arbeide for at minoritetskvinnene også skal leve frigjorte liv. Okin legger her til grunn at vestlige kulturer har kommet lengre i kjønnslikestilling enn andre kulturer.

Et hovedproblem med Okins posisjon, er at "de andres" verdier partikulariseres som følge av den universaliserte standarden de måles opp mot, mener forskerne Christine M. Jacobsen og Randi E. Gressgård i sin drøfting av de forskjellige posisjonene (2002) i denne debatten: "De andre" kulturaliseres idet verdiene de representerer oppfattes som kulturspesifikke og begrensede, mens Okins egen posisjon av-

⁶ Okin retter seg særlig mot Will Kymlickas argumenter i boken *Multicultural Citizenship* (1995) for minoritetsrettigheter som en utvidelse av medborgerskap. Kymlicka regnes av mange som den mest innflytelsesrike teoretikeren innenfor den multikulturalistiske, liberale teoriutviklingen.

kulturaliseres, idet den oppfattes som kulturuavhengig og universell. Videre stereotypiseres ”de andre” på en slik måte at deres mangfold av verdier, erfaringer, håp, drømmer og fantasier usynliggjøres” (Ibid.199). De to forskerne viser til en komparativ glipp i Okins resonnement når hun sammenligner ”våre idealer” med ”deres virkelighet”, der det beste sammenlignes med det verste. Okin kritiseres for å operere innefor en etnosentrisk horisont når hun framsetter de vestlig-liberale verdier som autonomi og valgfrihet som målestokk for alle kulturer, for ut fra dette perspektivet må minoritetene forkaste sin kulturelle bakgrunn og bli ”som oss”.

Den britiske kjønn- og politikkforskeren Anne Phillips analyserer i boka *Multiculturalism without Culture* (2007) også debatten om multikulturalisme og feminisme utløst av Okins synspunkter etter at den hadde pågått noen flere år. Mens hun på den ene som mange feminister har problemer med Okins argumentasjon, har hun også problemer med at de som er fiendelige til Okins analyser, selv trekker seg unna normative bedømmelser av negative praksiser innad i minoritetene:

”As the critics identified implicit hierarchies of culture and rejected what they saw as the arrogant assertion of one true road to gender equality, they often found themselves unable to articulate criticisms of female genital cutting, child marriage, or religious conventions that gave men, but not women, the unilateral right to divorce”(Phillips 2007:2)

Phillips er samtidig bekymret over hvordan prinsippet om kjønnslikestilling blir anvendt som en del av en demonisering av minoritetsgrupper, hvordan rasistiske uttrykk blir omformet til en mer sosialt akseptabel kritikk av minoriteter for å holde sine kvinner innestengt, gifte dem bort til ukjente og uønskede partnerne og tvinge dem til å bære slør. Når likestillingsagendaen på denne måten ble kuppet for å promotere kulturelle stereotyper, holdt feminister tilbake sin kritikk for ikke å støtte denne retningen, mener Phillips, som ser dette som en forklaring for hvorfor mange feminister hadde behov for å ta så sterk avstand fra Okins uttalelser. Slik jeg forstår Phillips mener hun at både multikulturalister og kritikere som Okin har lagt for stor vekt på kultur og dermed fratatt enkeltindividets autonomi og *agency*, evnen til selv å handle innenfor sin gruppetilhørighet. Kulturens betydning for identitetsutvikling må ikke overdrives, mener Phillips, for da blir multikulturalisme

en tvangstrøye, kultur har betydning, men i likhet med kjønn, klasse og etnisitet er det ikke avgjørende.

Phillips peker på at det i dagens Europa ikke eksisterer noen stor verdibasert uenighet når det gjelder hvorvidt tvangsekteskap skal aksepteres, at det ville være vanskelig å finne en talsperson for en kulturell eller religiøs gruppe som ville si at denne praksisen er godkjent av sin gruppe. Spørsmålet er heller, sier Phillips, på hvilket punkt det familiemessige og sosiale presset bak arrangert ekteskap går fra å være en norm til å bli en tvang, og hvordan offentlige instanser kan beskytte unge mennesker fra de ekteskapene som er tvunget. Å skille mellom arrangert og tvang er sentralt for å løse dette problemet, det betyr å forstå kulturelt press uten å anta at kultur dikterer, sier Phillips (Ibid:41). Hun mener det særlig er problematisk at argumenter for kvinners rettigheter og kvinners likestilling i stadig sterkere grad blir brukt til å overstyre de erklærte preferansene til særlig unge kvinner fra kulturelle minoriteter, at det er viktig å anerkjenne folks valg og ikke behandle dem som om de hadde en falsk bevissthet som kan settes til side for å fremme likestilling.

Gjennom å studere minoritetspolitikken i de forskjellige europeiske landene har Anne Phillips identifisert *reguleringer*, *exit* og *dialog* som de tre viktigste tilnærmingene når det gjelder å ivareta minoritetskvinnens rettigheter og bekjempe negative praksiser som kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og æresrelatert vold. Innenfor tilnærmingen *reguleringer* finner hun særlig innføring av høyere aldersgrense for oversjøiske ektefeller, tilsvarende det norske omstridte forslaget om 21-årsaldersgrense for familiegjening eller den danske 24-års aldersgrensen. *Exit* tilnærmingen betyr å ”gå ut av” minoritetsgruppa, her legger myndighetene til rette for at minoritetsungdommer skal kunne nekte eller flykte fra tvangsekteskap og bryte med familien og miljøet, en tilnærming som Phillips påpeker har vært prioritert både i Norge og England. Den tredje tilnærmingen er *dialog* mellom majoriteter og minoriteter for å løse de omstridte spørsmålene, en tilnærming som ligger nærmest en multikulturalistisk posisjon, men som Anne Phillips konstaterer er på defensiven i hele Europa. I min analyse av medietekster vil jeg se etter hvordan og i hvilken grad disse tre tilnærmingene artikuleres i mediediskursen.

Birte Siim og Hege Skjeie (2008) karakteriserer strakstiltak overfor negative praksiser i minoritetsmiljøer isolert fra annen politikk som kriselikestilling eller kriseinnramming av en avgrenset likestillingspolitikk. Innrammingen som ”krise” avgrenser minoritetsgruppers likestillingsspørsmål fra den bredere likestillingspolitikken. Med henvisning at kjønnslemlestelse og tvangsekteskap er holdt utenfor handlingsplanene om vold i nære relasjoner, viser Anja Bredal til hvordan det oppstår et skille mellom generell vold i nære relasjoner og den ”spesielle volden”:

”Den rådende definisjonen av og tilnærmingen til menns vold mot kvinner i nære relasjoner ekskluderer systematisk visse voldsformer, slik at disse havner utenfor hovedstrømmen i myndighetenes satsing. Det gjelder vold som særlig utøves av mannlige, men også kvinnelige, familiemedlemmer mot unge, ugifte kvinner som ledd i en kontroll av deres seksualitet. Vi snakker altså om vold fra far og bror, men også fra fetter, onkel og besteforeldre. Foruten kjønnslemlestelse, handler det om tvangsekteskap, æresrelatert vold og mer generelt; om vold som ledd i autoritær oppdragelse.” (Bredal 2007: 58.)

Bredal mener samtidig at kontrasten mellom ”kulturell minoritetsvold” og ”individuell majoritetsvold” først og fremst gjelder medias omtale av enkeltsaker, der majoritetsmenns vold framstår som uforståelige, individuelle uttrykk for psykisk sykdom eller følelser som ikke har noe med kulturelle mønstre å gjøre.

Kvinnemishandling er unntaket når det gjelder majoriteten, mens det gjerne framstår mer som reglen i minoritetsgrupper, mener Bredal (ibid: 59) Det samme skillet i norsk politikk mellom ”minoritetsvold” og annen vold mot kvinner har Trude Langvasbråten (2008) avdekket i sin masteroppgave, der hun har sammenlignet de skandinaviske landene når det gjelder hvordan minoritetspolitikk og likestillingspolitikk er integrert.

Krisedefinering og atskillelse fra ”mainstream” likestillingspolitikk karakteriserer også mye av mediedebatten om kjønnslemlestelse. Mari Teigen og Trude Langvasbråten (2009) har analysert argumentene i denne mediedebatten i forhold til

deltakermønster⁷. De finner at det er en felles forståelse av at kjønnslikestilling er et kjernesporsmål i bekjempelsen av kjønnslemlestelse, men at problemet oppfattes på to forskjellige måter. Den dominerende retningen ser kjønnslemlestelse som et problem avgrenset til en likestillings "krise" innenfor enkelte etniske grupper i likhet med æresrelatert vold og tvangsekteskap. Et permanent trekk ved denne innrammingen som "krise" er at paralleller til likestillingsproblemer i majoritetsbefolkningen omtrent ikke nevnes. Forskerne finner at den sterke representasjonen av toppolitikere i debatten og den sterke og emosjonelle språkbruken også bidrar til å skape et inntrykk av akutt "likestillingskrise". Mens kjønnslemlestelse er avgrenset til et likestillingsproblem innenfor spesielle etniske grupper, er ansvaret for å ordne opp i og løse disse problemene lagt til politiske og offentlige myndigheter. Den andre retningen i debatten opptrer som en alternativ reaksjon på "krise" rammen. Argumentasjonen her er at kjønnslemlestelse må forstås i relasjon til en strukturell, patriarkalsk dominans, underordning og diskriminering av kvinner og en bredere kvinnehelse problematikk.

3.2 Mediedekningen av tvangsekteskap

I norsk og skandinavisk journalistikk- og medieforskning har jeg ikke funnet forskning som eksplisitt har studert nyhetsdekning av problemkomplekset arrangert ekteskap/tvangsekteskap. Derimot finnes det forskning innen andre fagfelt som har analysert mediedekningen av tvangsekteskap som en del av forskningen i tidsperioden før jeg studerer, og som derfor er interessant som sammenligningsgrunnlag for min analyse for å se om problemstillingene er de samme eller om det har vært diskursive endringer. Som en del av sin doktorgradsavhandling i sosiologi om arrangerte ekteskap (2006) har Anja Bredal analysert mediediskursen og samfunnsdebatten om arrangert ekteskap og tvangsekteskap og forholdet til politikuttviklingen i Norge i perioden 1996-2003. Hun finner at mediens fokus på

⁷ Undersøkelsen omfatter 204 artikler fra de fem avisene Aftenposten, Dagbladet, Klassekampen, Dagsavisen og VG som fulgte etter NRK dokumentaren om kjønnslemlestelse i juni 2007.

svært dramatiske enkelthistorier som mer eller mindre eksplisitt blir generalisert til vedkommendes etniske gruppe er starten på debatten om arrangert ekteskap og tvangsekteskap i Norge. Dramaet gjør sitt til at oppmerksomheten vekkes, men det er generaliseringen – at enkelttilfeller bare er ”toppen av isfjellet” – som gir den moralske og politiske kraften til debatten. Det faktum at vi ikke vet hvor mange som utsettes for tvang og giftepress, skulle medføre at man var varsom med å generalisere, påpeker Bredal. Men usikkerheten rundt omfanget av problemet gjør at det nærmest får motsatt funksjon; det blir mulig og legitimt å generalisere. Mangel på dokumentasjon blir dermed i seg selv håndtert på en måte som fungerer generaliserende (ibid.:63). Jeg vil i min diskursanalyse komme mer inn på funnene i Bredals mediestudie.

Kjersti Rogde Næss har i sin hovedoppgave i religionsvitenskap (2003) analysert 200 avistekster over seks måneder som omhandler omskjæring, tvangsekteskap og gjengvold, der hun særlig har sett på hvorvidt mediene står som formidlere, opprettholdere og forsterkere av myter om muslimske innvandrere. Studien viser at muslimske kilder brukes bare i problematiske, negative situasjoner som omskjæring og tvangsekteskap, mens beskrivelser av muslimer kommer fra etniske nordmenn. Det er også en tendens til at muslimske kvinner omtales mer positivt enn menn. Muslimske menn framstilles som mer fiendtlige til det ”norske”, som truende og som overgripere, både overfor innvandrerkvinner og etnisk norske kvinner. Kvinner er i offerposisjon mens menn er i overgriperposisjon. Samtidig skjer det en dikotomisering av første og annen generasjons innvandrere, av menn og kvinner og av majoritet og minoritet. En annen tendens er at jo mer integrert innvandrere er, jo mer positiv omtale får de i mediene. Videre fant Roge Næss at mediene blander sammen tvangsekteskap og arrangerte ekteskap. Omskjæring og tvangsekteskap er forklart ut fra islamske lover og regler, og etikk og kultur forklares indirekte med etnisitet. Mange av de samme trekkene ved minoritetsdekningen er dokumentert i medieforskningen (Brune 2004, Lindstad/Fjeldstad 2005, Eide/Simonsen 2007) som jeg vil komme inn på i det følgende underkapittelet.

3.3 Minoriteter i mediene

Den svenske journalistikk- og medieforskeren Ylva Brune har i mer enn tjue år forsket på mediedekningen av innvandrere og flyktninger i Sverige. Hun viser hvordan journalisten følger samme konvensjoner for når og hvordan flyktninge- og innvandrerspørsmål skulle behandles: Nyhetene retter seg inn mot dramatiske hendelser, virkeligheten betraktes ut fra et konfliktmotiv, politiet er hovedkilde og flyktninger er sjelden hovedpersonen og får sjelden uttale seg. Brune viser at artikler om samme tema og med samme begrensede rolleoppsetning skaper et bilde av ”innvandrerer”. Man generaliserer gruppa ved at beskrivelser og analyser av bestemte hendelser og begrensede gruppers livssituasjon framstilles som å ha generell relevans. Individuer og grupper underordnes overgripende tema gjennom en myndighetsdiskurs eller et vitenskapelig resonnement som de selv ikke er med på (Brune 2004:51). Journalistikken har etablert det Brune og andre medieforskere har kalt en *tolkningspakke* med et bestemt tolkningsrepertoar og nyhetsvokabular i deknningen av innvandrings- og flyktningsspørsmål. Her opptrer underforståtte forestillinger om hva som er svensk, ikke svensk og mannlig og kvinnelig. Rutinemessige teknikker i nyhetsrapporteringen skaper og befester grensen mellom innvandrere og svensker, der mediene reproducerer en begrepsmessig innvandrer, en tankekonstruksjon frikoblet fra virkeligheten, mener Brune.

Den svenske medieforskeren Gunilla Hultén (2007) gjennomgår i sin doktorgradsavhandling sentrale bidrag innen europeisk medieforskning om innvandring og minoriteter og konkluderer med at de samstemmer i påfallende grad i sine funn. Innvandrerer framstilles på en negativ, stereotyp og rasistisk måte, som problem og trussel og forbundet med kriminalitet og vold. En av forskerne hun framhever er Teun A. Van Dijk (2000) som i sitt store forskningsprosjekt om medier og rasisme beskriver det han kaller den nye rasismen som forskjellig fra den gamle, høyreekstreme rasismen. Nå beskrives ikke lenger etniske minoriteter som underlegne, men som annerledes. I sin nyere forskning er Van Dijk (2005) sterkt kritisk til mediens nære forhold til politisk elite. Han mener politikere sammen med

mediene spiller en avgjørende rolle for reproduksjonen av etnisk ulikhet og en rasistisk dagsorden, og han introduserer betegnelsen *eliterasisme* om dette forholdet.

Den finske forskeren Suvi Keskinen (2009) har analysert hvordan ”æresrelatert vold” er konstruert diskursivt i forhold til likestillings- og velferdsstatsideologi i de nordiske landene gjennom å studere dekningen av Fadimesaken i 2002 og finske avistekster i 2006. Hun finner at diskursen preges av en dikotomisk konstruksjon mellom minoritetskulturer som godtar vold og en nordisk likestillingskultur som ikke godtar vold, og at denne generaliserte antagelsen er en del av diskursen om ”æresrelatert vold”. Likestillingsdiskursen skaper et hierarkisk skille mellom den likestilte majoriteten og de patriarkalske minoritetene, mener Keskinen, som peker på at likestillingsdiskursen får ekstra mye makt fordi den er institusjonalisert gjennom velferdsstatens politikk og strukturer. Hun viser også til Gail Lewis (2005) forskning på marginalisering og eksklusjon, mangfold og toleranse i forhold til etniske minoriteter i Europa. Lewis mener at europeiske samfunn er karakterisert ved at det hersker et spenningsforhold mellom toleransen for mangfold og en normativ disiplinering av minoritetene, særlig når det gjelder familieforhold. På den ene siden oppfordres det til å tolerere forskjellige familieformer. På den andre siden er det normative idealet som ”nasjonen” baserer seg på, den hvite, kristne, heteroseksuelle familien. Dermed får debattene om arrangerte ekteskap og ”æresrelatert vold” og andre lignende spørsmål en særlig sosial kraft og intensitet (Keskinen.:269).

I norsk medieforskning på minoriteter tar Elisabeth Eide i sin doktoravhandling (Eide 2002) for seg A-magasinet featureartikler fra India og fra Norge og viser hvordan henholdsvis de eksterne og interne *andre* har blitt framstilt opp gjennom tidene og fram til i dag. I mange av historiene fra India konstrueres de norske representantene som heltene, de er eksplisitt til stede som hovedaktører med fullt navn og yrke, mens inderne blir tillagt mindre roller. I historiene om ”de interne” *andre* fra Norge finnes eksperter og profesjonelle som snakker på vegne av de *andre*, men her er minoritetspersoner i mange tilfeller representert som ressurspersoner som også noen ganger får snakke om tema ”utenfor” seg selv. Hun finner at featuretekstene avviker fra problemfokuset på konflikter, kriminalitet og vold i nyhetsdekningen, og hun stiller spørsmålet om den mer ”positive” vinklingen i featurehistoriene kan forklares

ut fra sjangeren, ved at featurereportasjene gir rom for mer dyptgående og sammensatte skildringer.

I "Mistenkelige utlendinger" (2007) har Eide sammen med Anne Hege Simonsen sett på den norske pressediskursen om "fremmede" (*de andre*) i et historisk perspektiv ved å analysere et strategisk utvalg av artikler i sju aviser gjennom hundre år. De skiller ut fire typiske diskurser om de nye minoritetene både i nyhetsdekningen, reportasjer og kommentarer. Den første er "*majoriteten som problem*", ofte i tilknytning til den *andre* i offerrolle, der majoritetssamfunnet er et hinder for minoritetene i form av streng innvandringspolitikk, rasisme, diskriminering eller mangel på respekt for den andres kulturelle verdier og praksiser. Den andre diskursen ser "*de andre som trussel og /eller problem*" i form av kriminalitet, skadelig, provoserende kultur eller "problematisk masse". I denne diskursen finnes også den *andre* som offer for tilbakeliggende praksiser i minoritetene selv, som kjønnslemlestelse eller tvangsgifte. Den tredje diskursen rommer fortellinger om "*det fargerike fellesskap*" der de *andres* positive betydning blir fokusert, de er "annerledes" og kanskje "eksotiske", men likeverdige. Den fjerde diskursen handler om "*de andre som ressurs*", der minoritetsindivider og grupper framstår som folk med noe å tilføre. Her opptrer spesielt velintegrerte individer med minoritetsbakgrunn som er blitt "gode nordmenn". I den daglige nyhetsdekningen ser de to første diskursene ut til å dominere, noe også annen forskning bekrefter (Brune 1997, Fjeldstad & Lindstad 2005) I det historiske materialet tyder det sterke fokuset på kriminalitet og konflikt på at *den andre som problem* gjennomgående er hyppig representert, påpeker Eide og Simonsen (2007:177). De konstaterer også at det kritiske søkelyset på myndighetene og "*majoriteten som problem*" har fått nye dimensjoner i nyere tid gjennom kritikk av myndighetenes manglende handlekraft i forhold til negative praksiser i enkelte minoritetsmiljøer.

4. Metodiske aspekter

Mitt empiriske materiale analyseres både kvantitativt og kvalitativt. På den måten styrker jeg analysens empiriske grunnlag ved å utnytte fordelene med metodetriangulering, her definert som ”The act of bringing more than one source of data to bear on a single point (Marshall og Rossmann 1998:146). Analysearbeidet går fra den kvantitative analysens sammenfatning av overgripende karakteristikk deltakermønstre og avisenes rapportering på tema til en mer detaljert kvalitativ, tekstnær analyse av artikler. I dette kapittelet innleder jeg med en gjennomgang og diskusjon av valg av analyseenheter og kategorier i den kvantitative analysen. Deretter redegjør jeg for metodiske aspekter ved den kvalitative analysen basert på kritisk diskursanalyse (CDA).

4.1 Kvantitativ analyse

Følgende forskningsspørsmål har vært bestemmende for kategoriseringen av materialet:

Innenfor hvilke temaer opptrer tvangsekteskap? Hvilke temaer dominerer?

Hvilke deltakere opptrer i medietekstene om tvangsekteskap?

Hvem kommer mest til orde, sett i forhold til kjønn, majoritets-minoritetstilhørighet og rolle?

Er det forskjeller når det gjelder deltakermønstre og temavalg mellom avisene?

Er det endringer i temavalg og deltakermønstre over tid?

Er det en sammenheng mellom tema og deltakermønstre?

Basert på disse forskningsspørsmålene vil jeg finne fram til mønstre og tendenser og se på forskjeller og likheter mellom avisene, innen den enkelte avis og over tid. Fokus i denne analysen er på deltakerne i medietekstene. Med deltakere menes *alle opptredende kilder* (Øvrebø 2005) som deltar med egne utsagn enten i direkte eller

indirekte tale. Jeg har valgt å bruke *deltaker* i stedet for den journalistiske betegnelsen *kilder* for å fremheve aktørrollen til deltakerne og for å gjøre det klart at jeg ikke har registrert skriftlige kilder eller anonyme, indirekte kilder.

. Av sjangere har jeg gjort en grovoppdeling i hovedsjangrene nyhetsartikler *news* og kommentar- og debattartikler *views*. Mens *views* først og fremst er en formidlig av journalisten eller skribentens egen stemme og egne synspunkter, vil journalisten i *news* bære fram fremmede stemmer som deltar med opplysninger, fakta og fortolkninger, egne meninger og opplevelser.

I registreringen av materialet har jeg valgt ut variabler i samsvar med de spørsmålene jeg vil ha svar på i denne kvantitative delen av undersøkelsen. Oppslagene innen både *news* og *views* er registrert på variablene tema og deltakerne. Tema er inndelt i kategoriene *R = rettsak - kriminalitet*, *P = politikk - samfunn*, *H = hjelpetiltak – forebygging* og *L = lovgivning - lovreguleringer*. Deltakerne er delt i kategoriene *rolle*, *kjønn* og *minoritet/majoritetstilknytning*.

4.1.1 Utvalg

I registreringen av materialet defineres *news* som alle avisartikler som er produsert fra reporterposisjon i motsetning til en posisjon som kommentator. Innenfor sjangeren *news* har jeg valgt *oppslag* som kodingsenhet, her definert som en eller flere enn en artikkel som hører tematisk sammen og som er plassert sammen som en helhet i samme avis. Hovedsjangeren *news* omfatter i denne studien både nyhetsartikler, nyhetsnotiser, nyhetsreportasjer, featureartikler og portrettintervjuer. Begrunnelsen for denne sammenslåingen av nyhetssjangere er at innenfor alle disse formene for *news* handler det om å håndtere kilder og fremmede stemmer på samme måte som i det løpende nyhetsarbeidet (Øvrebø 2005). En første gjennomlesning av materialet viste at det ikke ville være hensiktsmessig med en ytterligere oppdeling av *news* i undersjangere, da den vanlige nyhetsartikkelen dominerte i materialet. Både reportasje, portrettintervju og notiser utgjør et lite mindretall av oppslagene i alle tre avisene gjennom de fire årene. Sjangeren *views* defineres som kommentarer og kronikker og debattinnlegg skrevet av redaksjonen og av eksterne bidragsytere.

Artiklene er sortert ut etter søk i Retrievers avisdatabase Atekst med søkestreng tvangsekteskap OR tvangsgift* OR ”arrangert* ekteskap”. Kriterier for videre utvelgelse har vært at bare oppslag som har tvangsekteskap som det sentrale tematiske innholdet er tatt med. Det betyr at ordet tvangsekteskap forekommer enten i tittel eller ingress, alternativt at det er mer enn *en* referanse til tvangsekteskap i oppslaget⁸. Fordi tvangsekteskap/arrangert ekteskap ofte trekkes inn i en integrerings- og innvandringspolitisk sammenheng i medietekster, har det vært vanskelig å bedømme om artikkelen var relevant for min studie eller ikke, så her har jeg måttet basere meg på en skjønnsmessig vurdering.

Jeg har gjort flere kontrolløk i Retrievers avisdatabase Atekst for å få med alle relevante artikler i de tre avisene gjennom fire år. Det har jeg gjort ved å bruke de forskjellige søkemetodene feltsøk og frisøk. Det viste seg at jeg fikk overraskende få debatt- og kommentarartikler i forhold til hva jeg hadde forventet. Dette gjaldt gjennomgående særlig for Dagsavisen som hadde svært få kommentar og debattoppslag i alle fire årene⁹. Jeg må dermed ta det forbehold at det materialet jeg har registrert, ikke nødvendigvis vil være avisenes fulle dekning av tema gjennom fire år, men jeg går ut fra at jeg har fått med de aller fleste og at utvalget derfor skulle være representativt. Min interesse er heller ikke hvilken avis som skriver mest om tema. Mitt undersøkelsesfokus er på forholdstallet mellom deltakerkategoriene i tekstene og mellom temakategoriene innenfor hver avis og en sammenligning mellom avisene på dette grunnlaget. Den enkelte kategori er derfor regnet ut i prosent i forhold til variablene i hver avis når det foretas sammenligning innen og mellom avisene. En sammenligning av antall artikler som målestokk på prioritering av tema, ville dessuten være misvisende siden avisene som studeres har høyst forskjellige ressurser.

⁸ Det viste seg at mer enn halvparten og opp til to tredjedeler av alle treff på søkestrengen ikke var relevante artikler etter min definisjon. Det skulle bety at det er blitt svært vanlig å referere til særlig tvangsekteskap, men også arrangert ekteskap i artikler som omhandler minoriteter og innvandrings/integreringsproblemer.

⁹ Ved henvendelse til Retriever og til de enkelte avisene kom det fram at avisene har forskjellige systemer for indeksering, og at bare Aftenposten foretar en viss form for manuell koding av artikler i tillegg til den automatiske indekseringen.

En annen reservasjon i denne undersøkelsen er at mengden tekst ikke regnes i spalteplass eller spalteplass (inkludert illustrasjoner/titler). En nyhetsnotis blir registrert på samme måte som en nyhetsartikkel. Det kan innvendes at dette gir for unøyaktige mål når jeg sammenligner dekningen i tre aviser. Jeg mener likevel det er holdbart siden mitt hovedfokus ikke er på mengde tekst. Likevel gjør denne forenklingen at visse karakteristikk ved de ulike avisenes dekning ikke blir registrert. Klassekampen er for eksempel en avis som av og til har lange bakgrunns og kommentarartikler på opp til fire sider på dette tema, og det kommer ikke fram med de måleredskapene jeg bruker her. Slike forenklinger har jeg vurdert som en nødvendig avgrensning, siden jeg har valgt å ha et så stort materiale som fire års dekning i tre aviser.

En annen avgrensning er at hovedvekten er lagt å analysere news da det var nødvendig å gjøre et valg på grunn av den store mengden artikler. I noen tilfeller der jeg finner det særlig relevant, trekker jeg også inn funn fra views i analysen. Det er også news som er framstilt grafisk.

4.1.2 Tema

Jeg følger her Teun A. van Dijk (1991) definisjon som anvender de to begrepene *topic* og *theme* som utbyttbare. Han definerer ganske enkelt tema/emne som "the most relevant or important information of the text". Temakategoriene er framkommet underveis ved første gjennomlesning av materialet, der jeg etablerte enkle kriterier som må oppfylles for at et oppslag skal tilhøre et bestemt tema. De går ut på at tvangsekteskap må finnes i tittel eller ingress eller omtales mer enn en gang i brødteksten. I en del tilfeller har oppslaget tematisk kunnet passe inn i flere kategorier. Tvilstilfellene har særlig handlet om oppslag der en stor del av innholdet handler om integrering og det flerkulturelle samfunnet med utgangspunktet i for eksempel 21-års aldersgrense for familieforening som et tiltak mot tvangsekteskap (endring av Utlendingsloven). Dersom forankringen i det konkrete utgangspunktet for oppslaget er svak, har jeg plassert artikkelen i kategorien *Politikk og samfunn*, og motsatt, dersom hoveddelen av artikkelen kretser rundt diskusjonen

om lovforslaget om 21-årsgrensen, havner den i kategorien *Lovgivning og lovreguleringer*.

R – Rettssak, kriminalitet

Denne kategorien dekker alle oppslag som knytter seg til rettsforfølgelse og politietterforskning av tvangsekteskap. Den inkluderer også rettsreferater og kommentarer basert på en konkret straffesak eller etterforskning.

L – Lovgivning, lovreguleringer

Denne kategorien inneholder oppslag som har som tema bruk av lovverket for å motvirke tvangsekteskap gjennom endring av eksisterende lover, nye lover og forordninger. Eksempler i perioden som denne oppgaven dekker, er endringer i ekteskapsloven og utlendingsloven med formål å motvirke tvangsekteskap.

P – Politikk - samfunn

Her inkluderes artiklene der hovedtema handler om at tvangsekteskap settes inn i en politisk eller samfunnsmessig ramme, der det ikke spesifikt handler om lovverk, rettssak, eller hjelpetiltak/forebygging. Politikk-kategorien omfatter også spørsmål om kultur og religion i et flerkulturelt perspektiv. Forutsetningen er at tvangsekteskap ikke bare er nevnt som et eksempel, men ligger som et premiss for artikkelens tema. Dette er en "sekkekategori" som mer enn de øvrige kategoriene inneholder meningsnyheter, "newsviews", hvor nyheten er en meningsytring fra en eller flere deltakere eller avisa selv. De øvrige kategoriene er mer hendelsesorienterte, med utgangspunkt i noe som skjer. Fordi *Politikk –samfunn* er en bred kategori, har tvilstilfellene vært mange. Men min vurdering har vært at en ytterligere oppdeling innenfor denne kategorien ville ha blitt for detaljert og ikke stått i forhold til de øvrige kategoriene.

H – Hjelpetiltak, forebygging, case

Denne kategorien omhandler hjelpetiltak og forebyggende arbeid mot tvangsekteskap. Her er også inkludert enkeltsaker, casestories om konkrete tilfeller av tvangsgifte/trusler om tvangsgifte. Caset fungerer ofte i disse historiene som en konkretisering eller illustrasjon av behovet for hjelp og flere ressurser til hjelpeorganisasjonene. Utgangspunktet for oppslaget er rapporter fra hjelpeapparatet,

der leder for hjelpeorganisasjon alene eller sammen med en ungdom kommer med vitneutsagn om en hendelse. Det kunne vært aktuelt å skille ut en egen kategori hvor tema er unge som står fram og forteller sin historie. Men fordi disse fortellingene i mitt materiale i all hovedsak fortelles som eksempel på behovet for hjelpetiltak og mer ressurser, har jeg valgt ikke å skille ut en egen kategori for disse historiene. Det ville være å ta historiene om enkelttilfeller ut av den konteksten de blir konstruert inn i.

4.1.3 Deltakere

Innenfor variabelen deltaker har jeg de to kategoriene kjønn og minoritet/majoritet på to registreringsnivåer. Første nivå er registrering av minoritets- og majoritetsdeltakere og av kjønn hver for seg. Andre nivå er registrering av kjønn sammen med majoritet/minoritetstilknytning, det vil si majoritetsmenn/majoritetskvinner, minoritetsmenn/minoritetskvinner. Oppdelingen i kjønn og minoritet/majoritet er for det første gjort ut fra både et demokrati- og et likestillingsperspektiv for å synliggjøre deltakelse og maktforhold mellom kjønn innad i de to ”gruppene” og mellom minoritets- og majoritetsbefolkningen. Det vil kunne vise i hvilken grad for eksempel kvinner og minoriteter kommer til orde i mediediskursen om tvangsekteskap i forhold til menn og majoriteten. I tillegg vil jeg få fram hvor mange av kvinnene og mennene som har minoritets- og majoritetstilhørighet.

Siden tvangsekteskap er definert som et minoritetsproblem i den offentlige diskursen (jfr Barne- og familiedepartementets handlingsplaner mot tvangsekteskap 1998, 2002, 2008), er minoritetsdeltakelsen en målstokk på hvorvidt og i hvilken grad ”de berørte parter” er inkludert i den demokratiske beslutningsprosessen som mediedeltakelsen er en viktig del av. Fordelingen av deltakernes kjønn og majoritets-minoritetstilhørighet sier også noe om hvem journalisten/avisa ser som relevante samfunnsdeltakere i debatten om dette temaet. Siden tvangsekteskap i tillegg er definert som å ramme spesielt minoritetskvinner og dermed er et spørsmål om (manglende) kjønnslikestilling, er det ikke nok bare å se på minoritetsdeltakelsen under ett, men kjønnsfordeling innenfor minoriteter og innenfor rollene de opptrer i. Nyere norske undersøkelser viser at minoritetskvinner er underrepresentert i politiske

beslutningsprosesser og i mediedebatter om tema som direkte angår dem, som tvangsekteskap (Skjeie og Teigen 2007) og kjønnslemlestelse (Teigen og Langvasbråten 2009).

Deltakelsen av majoritetskvinner og av minoritetskvinner og hvilken rolle de opptre i, vil også være en indikasjon på om tema tvangsekteskap plasseres innenfor eller utenfor en (mainstream) likestillingsdiskurs, om likestilling i minoritetsmiljøer holdes atskilt fra annen likestillingspolitikk eller ikke. De nevnte undersøkelsene viser for eksempel at majoritetsdominerte kvinneorganisasjoner i svært liten grad deltok i høringsrunden om lovendringer som skulle hindre tvangsekteskap og i mediedebatten om kjønnslemlestelse. Det kan tolkes som at disse spørsmålene ikke blir ansett som del av kvinnebevegelsens kamp for likestilling i samfunnet, men som et særegent spørsmål for minoritetskvinner.

Jeg har i denne analysen valgt å anvende betegnelsene *minoritet* og *majoritet*, uten "etnisk" foran, da etnisitet er et komplisert og omstridt begrep, blant annet fordi det er minoritetene som blir "etnifisert" mens majoriteten blir normen. Det må også presiseres at betegnelsene er brukt som et analytisk verktøy og ikke som en karakteristikk av bestemte grupper.¹⁰ Men siden oppgaven handler om tvangsekteskap som igjen defineres som et problem som eksisterer *bare* i (ikke-vestlige) minoritetsmiljøer, kan den analytiske kategorien *minoriteter* i denne analysen forstås personer med opprinnelse fra Asia, Afrika og Latin-Amerika og Øst-Europa. Majoritet blir her som konsekvens en analytisk kategori for dem som ikke har bakgrunn fra disse verdensdelene.

Registreringen av minoritet/majoritet og kjønn i det enkelte oppslag er gjort ut fra den informasjonen som framkommer om deltakeren i tekstene. En avgrensning som er gjort her er at jeg har valgt bort å kartlegge journalistens kjønn og minoritets/majoritetsbakgrunn. Det kan være en svakhet, men samtidig ligger det i det

¹⁰ SSB innførte i 2009 ny standard for gruppering av personer med innvandringsbakgrunn. Begrepene vestlig og ikke-vestlig blir erstattet av verdensdelene. Fra nå blir alle utenlandsfødte med to utenlandsfødte foreldre betegnet som "innvandrere", og barn med to innvandrerforeldre blir "norskfødte med innvandrerforeldre".

journalistiske prinsippet om nøytralitet og objektivitet at en journalists personlige bakgrunn ikke skal innvirke på nyhetssakens tendens og kildevalg.

4.1.4 Roller

Roller angir her den mest fremtredende rollen som deltakeren har i teksten. De fem kategoriene innenfor variabelen *roller* er i denne sammenheng å oppfatte som forskningsmetodiske kategorier som bare har til hensikt å lage grove differensieringer til bruk i analysen. Kategoriene har fremkommet under første gjennomlesning av materialet, men bygger også på kildekategorisering innen annen medieforskning (Hultén 2007, Øvrebø 2005). De fem er: *berørte, politikere, myndigheter, eksperter og organisasjoner*. Jeg finner det uhensiktsmessig å todele kategoriene i elite og ikke-elite deltakere, siden for eksempel enkelte organisasjonspersoner også kan tilhøre eliten på grunn av nære forbindelser til makteliten i politikk og forvaltning. Det gjelder i denne forbindelse særlig hjelpeorganisasjoner som er finansiert av det offentlige og lobbygrupper eller ”tankesmier” som har nære bånd til toppolitikere.

Et problem kan oppstå i registreringen når mange deltakere fra samme rolle opptrer i et oppslag med kanskje bare en replikk hver, mens et annet oppslag kanskje bare har en deltaker med mange utsagn i et intervju. Da kan det være hensiktsmessig å slå sammen flere deltakere til en deltaker når de opptrer i samme rolle. I en del av oppslagene i mitt utvalg er flere minoritetsungdommer intervjuet sammen og sitert med et utsagn her. Det kan gi et misvisende bilde av mediedeltakelsen og den bestemte avisas satsing på denne deltakergruppa. Avisa får et høyt antall *berørte* deltakere gjennom bare et oppslag, mens avisa kanskje resten av året omtrent ikke har latt de berørte delta i tekstene. Det samme gjelder også når journalisten tar en ringerunde til politikere for å få kommentarer på en sak, da deltar politikere i ett oppslag med mange deltakere. Jeg har likevel valgt å registrere hver deltaker selv om de opptrer i samme rolle. Problemet er likevel betegnende for svakheter med denne type kvantitativ metode, der nyansene ikke kommer fram. Jeg vurderte også å operere med hoveddeltaker og andre deltakere som er en ikke uvanlig måte å kategorisere på i medieforskningen (se for eksempel i Allern 2001). Etter utprøving fant jeg denne inndelingen problematisk både fordi det ofte var vanskelig å avgjøre hvem som er

hoveddeltaker, og fordi materialet mitt er såpass stort at en mer detaljert registrering ville blitt for omfattende.

Det er nødvendig for forståelsen av resultatene å definere og i noen tilfeller å drøfte deltakerkategoriene, noe jeg vil gjøre i det følgende.

Berørte

Denne kategorien omfatter alle som i teksten konstrueres som berørte eller som kan tenkes å bli berørte eller involverte på mottakersiden når det gjelder politikken og tiltakene rundt tvangsekteskap, for eksempel minoritetsungdom, minoritetsforeldre/slekt og andre personer i minoritetsmiljø. Jeg bruker berørte synonymt med et annet begrep som er brukt i journalistikkforskning: konsekvens eksperter (Meilby1989), personer som er eller kan tenkes å bli berørt av saken og som uttaler seg om dette i egenskap av subjektive eksperter. Deltakere som i nyhetsartikkelen er omtalt som representanter for minoritetsorganisasjoner er plassert i kategorien *organisasjoner* fordi de ikke representerer seg selv. Samtidig oppfatter jeg kategorien *berørte* som noe problematisk, fordi den kan oppfattes som generalisering og stigmatisering av en stor, heterogen gruppe hvor flertallet i realiteten antagelig ikke oppfatter seg som berørte av problematikken rundt tvangsekteskap. Her vil jeg derfor presisere at dette er en analytisk kategori hvor hensikten er å få fram visse trekk ved eller mønstre i deltakelsen, ikke å stigmatisere konkrete grupper eller personer.

Siden dette tema kan handle om konflikt, vold og kriminalitet, kunne jeg ha operert med kategorien *offer* i stedet for berørte, men det ville igjen kreve en motpart, en *overgriper* kategori. Samtidig ville en offerkategori ikke være dekkende i en fortelling om et ungt menneske som har brutt ut av en voldelig familieforhold. Da ville kategorien *helt* like gjerne kunne anvendes. Det problemet kunne vært løst med en kategori som het *offer-helter* slik Brune (1998) har gjort i sin svenske undersøkelse av mediedekningen av innvandrere og flyktninger, eller som Elisabeth Eide (2002) introduserer, *offer for gruppen/kulturen* og "*heroisk talskvinne*" som taler på ofrenes vegne. Men siden kategoriene i denne delen av min undersøkelse ikke

brukes diskursivt, men i en kvantitativ, strukturell undersøkelse av deltakere i medietekster, mener jeg det er riktig helt å unngå normative betegnelser.

Politikere

Denne kategorien omfatter alle politisk valgte representanter både på lokalt og nasjonalt nivå inklusiv stortingspolitikere, regjeringsmedlemmer og alle politiske oppnevnte, som statssekretærer og rådgivere.

Myndigheter

Denne kategorien omfatter alle som opptrer i tekstene (eller som skribenter i views) som offentlige ansatte som representerer stat og kommune, offentlig styre og forvaltning, politi og rettsvesen. Det betyr at aktoratet og påtalemyndigheter er inkludert, mens forsvarsadvokater (som ikke er statlig oppnevnt) ikke er med i denne kategorien, men kommer i ekspertkategorien.

Ekspert

Denne kategorien omfatter alle som uttaler seg som spesialister på et område og som opptrer i kraft av sin faglige ekspertise, som for eksempel forskere og advokater. Helsepersonell, barnevernsansatte og lignende som er ansatt i offentlig sektor og uttaler seg i den kapasiteten, tilhører ikke denne kategorien, men myndighetskategorien.

Organisasjoner

Denne kategorien omfatter det sivile samfunn som interesseorganisasjoner, ”tankesmier”, hjelpeorganisasjoner, religiøse og kulturelle organisasjoner. Jeg har valgt ikke å skille ut minoritetsorganisasjoner som egen kategori, men heller synliggjøre minoritetsdeltakelsen innenfor denne kategorien gjennom minoritets/majoritetsoppdeling av personer.

4.2 Kvalitativ analyse

Den kvalitative analysen er en diskursanalyse av tekster hentet fra temaområdet Hjelpetiltak/forebygging. En årsak til at dette tema er valgt ut, er oppslagene tar utgangspunkt i konkrete sak som omhandler tvangsekteskap (eller trusler om det) der

mediedekningen ofte har utløst politisk debatt og tiltak (jfr Bredal 2006). Slike sakene blir omtalt som trigger-events i medieforskningen (Kristensen Nørgaard 2004). Disse enkeltsakene har da også hatt innvirkning på de øvrige temaområdene som lovgivning/lovregulering, politikk/samfunn og rettssak/kriminalitet. Det er hovedsakelig tekster fra Dagsavisen og Aftenposten som analyseres. Det skyldes både behovet for avgrensning og at Klassekampen i liten grad dekker enkeltsaker knyttet til hjelpetiltak.

Hovedspørsmål som den kvalitative analysens søker å besvare er:

Hvordan representeres de ulike deltakerne i mediediskursen om tvangsekteskap i forhold til kjønns-, majoritets- og minoritetstilhørighet og rolle? Hvem gis autoritet og hvem er fraværende?

Hvordan representeres tvangsekteskap som problem i mediediskursen?

Skilles det mellom tvangsekteskap og arrangerte ekteskap?

Hvilke diskurser artikuleres i tekstene?

Er det diskursive forskjeller i medieprofilen til avisene i deknningen av tvangsekteskap?

4.2.1 Kritisk diskursanalyse (CDA)

Diskursanalyse defineres på en rekke forskjellige måter. I denne oppgava er begrepet avgrenset til å gjelde en sosialkonstruktivistisk forståelsesmåte basert på den franske filosofen Michel Foucaults premiss om at kunnskap og sannhet ikke er en avspeiling av virkeligheten, men en diskursiv konstruksjon. Innenfor denne forståelsen av diskursanalyse finnes ulike retninger som mer eller mindre tar utgangspunkt i lingvistikk¹¹. Jeg henter elementer fra Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse (Critical Discourse Analysis, CDA) av medietekster i min analyse og bruker her hans definisjon av diskurs (1995:56): "*A discourse is the language used in presenting a*

¹¹ Winther Jørgensen og Phillips (1999/2006:15) skiller mellom tre lingvistiskorienterte diskursanalytiske tilganger: Laclau og Maffes diskursteori, Norman Faircloughs kritiske diskurs teori (CDA) og diskurspsykologi

given social practice from a particular point of view.” I denne forståelsen er diskurs mer enn språkbruk, det er en kommunikativ hendelse som har tre dimensjoner: en tekst, en diskursiv praksis og en sosial praksis (1995: 59). Med diskursiv praksis menes prosessen med tekstproduksjon og tekstkonsumpsjon, og med sosial praksis menes de sosiale og kulturelle omstendighetene som den aktuelle kommunikative hendelsen er en del av. Som avgrensning vil jeg her bare delvis følge denne ganske omfattende analysemodellen. Det vil særlig gjelde den redaksjonelle produksjonsprosessen, der jeg vil avgrense meg til kildetilfang og forholdet journalist-kilde. Innen tekstkonsumpsjon vil jeg bare kunne trekke inn min egen rolle som tekstmottaker og fortolker. Når det gjelder sosial praksis blir medietekstene særlig sett i sammenheng med handlingsplanene mot tvangsekteskap og den politiske beslutningsprosessen i Norge.

Medietekster er eksempler på institusjonelle tekster som diskursanalytikere velger å studere, siden disse tekstene blir sett som uttrykk for makt, ved at det gjennom tekstene blir konstituert sosial identiteter, sosiale relasjoner og kunnskap. CDA kan være egnet til å avdekke det usagte og det inneforståtte i kommunikative handlinger. Hvordan identitet, gruppedannelser og fellesskaper skjer diskursivt er et analytisk aspekt som henger sammen med innforståthet eller presupposisjon. I diskursive gruppedannelser lukker man dels ”den andre” som man identifiserer seg i motsetning til, ute, og dels ignorerer man de forskjellene som finnes innad i gruppen. CDA går derfor hele tiden ut på å dekonstruere hegemoniske diskurser som naturliggjør omverdenen, ved å vise at den gitte innretning er resultat av politiske prosesser. Når ”innvandrere” i en gitt diskurs ekvivaleres med ”kriminalitet”, må man som diskursanalytiker vise hvordan denne sammenkoblingen foregår diskursivt og hvilke konsekvenser det får. Det kritiske i CDA ligger mye i at den ser det som sin oppgave å avsløre diskursive praksiser som opprettholder en sosial orden der det hersker ulike maktforhold (Winther Jørgensen og Phillips (2006: 61).

Det er videre sentralt i Faircloughs modell å undersøke forandring gjennom å se på hvordan konkret språkbruk viser tilbake til tidligere etablerte diskurser, herav begrepet *intertekstualitet*, hvordan en tekst trekker på elementer og diskurser fra

andre tekster. Her vil jeg se både etter *manifest intertekstualitet*, som er samspill mellom direkte sitater og referanser og *interdiskursivitet*, artikuleringen av forskjellige diskurser innenfor og på tvers av grensene for diskursordener. Aslaug Veum har gitt de to begrepene norske betegnelser som jeg synes er klargjørende: henholdsvis *tekstsamspel* og *normsamspel* (2008:93). Fairclough definerer det opprinnelige Foucault-begrepet diskursorden slik: The order of discourse of a social institution or social domain is constituted by all the discursive types which are used there. (Fairclough 1995:55) Veum forstår diskursordener som ”system av normer og tenkemåtar som styrer dei handlingane som blir utførte i ulike typar tekstar. Diskursordenane organiserer og set grenser for hva som kan ytrast innanfor ulike delar av det sosial liv – og konstituerer kunnskap og vit”(ibid). Det kan være nyttig å undersøke mediediskursordenen som et område for kulturell makt og hegemoni, sier Fairclough (ibid:67) med henvisning til Gramscis hegemonibegrep¹². Jeg vil se hvordan mediediskursordenen forholder seg til den offentlige diskursordenen representert i handlingsplanene mot tvangsekteskap og diskursordenen innenfor hjelpeapparatet, representert ved rapporter fra hjelpeorganisasjonene. Eller sagt med Veums begrepsapparat: hvilke normer og tankemåter som styrer de handlingene som blir utført i de ulike tekstene til de tre institusjonene medier, det offentlige og hjelpeapparat.

I analysen av relasjonen mellom medienes og det offentliges dagsorden vil jeg også bruke begreper hentet fra forskningen på agenda-setting eller dagsordensetting, nemlig *framing* eller *innramming* (Kristensen Nørgaard 2004). Den journalistiske framstillingen og vinklingen av et emne, har en effekt på diskursen - og på dagsordeneffekten. Det skjer for eksempel når konflikter spisses og partenes synspunkter settes opp mot hverandre uten at nyanser kommer fram. Når journalisten bare gjengir synspunktene til et begrenset antall kilder, eller bare den ene parten i en konflikt, er det et uttrykk for en bestemt måte å tale på, en diskurs. Den journalistiske

¹² Gramscis ide er at hegemoni framkommer som resultat av forhandlinger om betydninger som alle sosial grupper deltar i, hegemoni er i denne betydningen ikke bare dominans, men en forhandlingsprosess hvor det skapes en betydningskonsensus som ikke er framkommet gjennom tvang(Winther Jørgensen og Phillips 2006).

innrammingen henleder oppmerksomheten på bestemte deler av et emne og utelater samtidig andre deler. Framing-tilnærmingen setter fokus på nyhetsrammen som journalisten legger ned over emnet og hvilken betydning den har for diskursen. I min analyse ser jeg på om det er mulig å identifisere en slik nyhetsramme eller en egen nyhetsmal innenfor nyhetsjournalistikken om tema Hjelpetiltak-forebygging.

Metodisk argumenterer Faiclough for at diskursanalysen av sosiale og kulturelle endringer skal underbygges med tekstbaserte mikroanalyser, og det er denne delen av metoden jeg særlig forsøker å anvende i denne oppgaven, der en stor del av analysen er mikroanalyser av tekster. Jeg har brukt mye plass på teksteksempler slik at det til en viss grad er mulig for leseren å etterprøve analyseresultatene, noe som er en viktig faktor for analysens validitet. Til det kan det innvendes at man innenfor CDA ikke kan gjennomføre valide tekstanalyser fordi analysene er fortolkende og tekstene er medierte ressurser som ikke kan kvantifiseres og måles, men som må forstås og forklares¹³. Det som derimot kan sikre validiteten i tekstanalyser, er at forskeren gjør analyseprosedyren mest mulig eksplisitt og transparent, slik at det blir mulig å etterprøve og forstå de operasjonaliseringene og fortolkningene som ligger til grunn for resultatene (Wodak 2006, gjengitt i Veum 2008).

Et viktig formål med analysen er å avdekke hvordan aktørene konstrueres i tekstene, og hvilke diskursive konsekvenser det har. Et analytisk verktøy er da å se på transitivitet, hvordan hendelser og prosesser forbindes grammatisk med subjekter og objekter. Jeg ser særlig etter passiv form av verbet og hvorvidt agens er utelatt. Med denne setningskonstruksjonen kan hendelsen framstå som et naturlig fenomen, noe som har skjedd uten at noen stilles til ansvar. Her blir vekten lagt på effektene mens handlinger og prosesser som førte fram til dem, blir satt til side. I dette tilfelle, hvor tema er en konflikt mellom to parter hvor det settes fram anklager om trusler og

¹³ Jeg støtter meg her på Aslaug Veums drøfting av validitet i kritisk diskursanalyse med referanser til Faiclough og Wodak (2006). Veum har i sin doktoravhandling gjort mikroanalyse av tekster som en sentral del av sin forskningsprosedyre. Hun kritiserer her Faiclough for at han ikke selv følger sin egen metode, at hans mikroanalyser ofte er eklektistiske og lite transparente.

overgrep, er det spesielt interessant å se på hvordan ansvarsforhold og årsakssammenhenger konstrueres.

Deler av diskursanalysen vil bli underbygd av kvantitative registreringer av ord i inngresser og titler.. Her støtter jeg meg på den amerikanske massemedieforskeren David L. Altheide (2002) og hans ”tracking discourse” metode som viser hvordan bruken av ordet frykt har endret seg de siste årene. Hans omfattende forskning viser hvordan temaer som innvandring og kriminalitet assosieres med frykt og hvordan nyhetsmedier og sosiale institusjoner kan utnytte denne konstruksjonen av frykt.

5. Analyse

I første del av dette kapitlet gjør jeg en kvantitativ undersøkelse av tema- og deltakermønstre i de tre avisene over fire år og diskuterer funnene i relasjon til politiske hendelser og annen forskning. I analysen av tema er fokus på *Lovendring-lovregulering*. I den andre delen gjør jeg en kvalitativ diskursanalyse av tekster hentet fra tema *Hjelpetiltak-forebygging*. Her sammenligner jeg funnene med annen relevant forskning og den offentlige diskursen slik det kommer til uttrykk i de politiske handlingsplanene.

Formålet med å gjøre både en kvantitativ og en kvalitativ analyse er å få svar på spørsmålene *hvem, hva, hvordan, hvorfor*:

Hvem deltar og *hva* diskuteres – og *hvordan* deltakerne og tema konstrueres. I oppsummeringen av analysene er målet også å kunne si noe om *hvorfor*.

Tema- og deltakerkategoriene er presentert og drøftet i metodekapittelet. De fire temaene er: R: rettssak, kriminalitet, P: politikk, samfunn, H: hjelpetiltak, forebygging, enkeltcase, L: lovgivning, lovregulering. De fem deltakergruppene er: Berørte, politikere, myndigheter, eksperter og organisasjoner.

5.1 Temamønster

I gjennomgangen av temaene stiller jeg følgende spørsmål:

Hvilket tema dominerer? Velger avisene forskjellige tema?

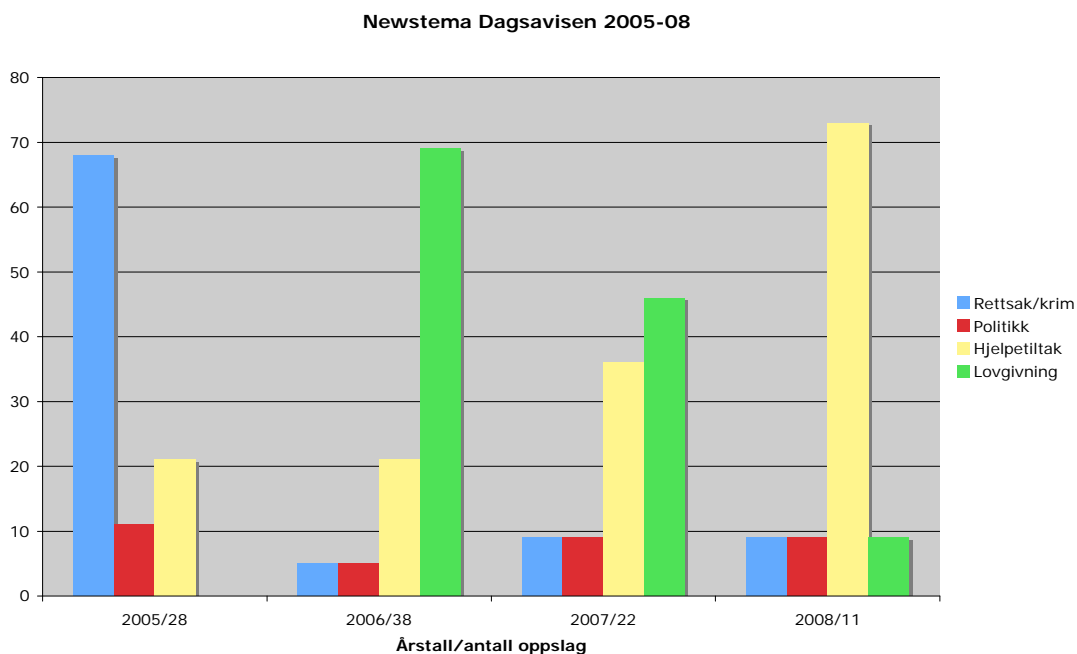
Er det vesentlige endringer i temamønster over tid? Hva kan i tilfellet endringene settes i sammenheng med?

Er det avgjørende strukturelle forskjeller i medieprofilen til de tre avisene når det gjelder tema?

Generelt er det mulig å si at det peker seg ut ett hovedtema hvert år i tre av de fire årene som er undersøkt, og at temasvingningene har en klar sammenheng med politiske og rettslige hendelser. I løpet av 2005 fulgte Dagsavisen og Aftenposten de

første to rettssakene etter at det ble innført et eget lovforbud mot tvangsekteskap i 2003. *Rettsak-kriminalitet* opptar nærmere 70 prosent av Dagsavisens dekningen, mens samme tema opptar nærmere 40 prosent av Aftenpostens dekning.

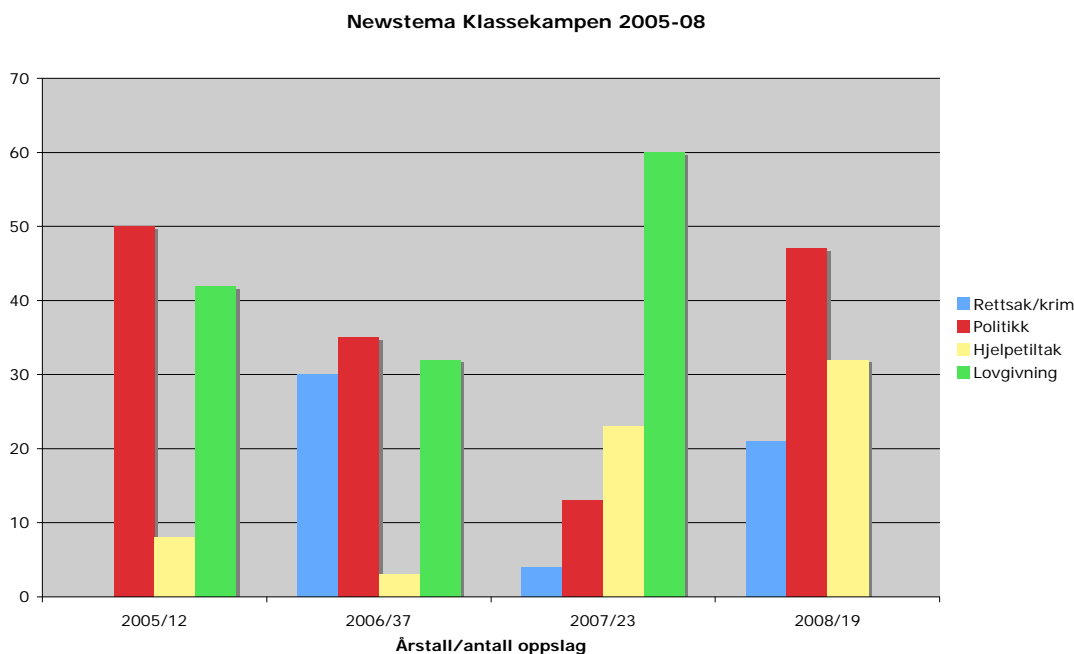
Klassekampen dekket derimot ikke rettssakene og har dermed ikke *Rettsak-kriminalitet* som registrert tema dette året.

De to påfølgende årene 2006 og 2007 preges dekningen i alle tre avisene av den politiske striden i regjeringen og Stortinget om endringer av Utlendingsloven for å bekjempe tvangsekteskap og særlig forslaget om innføring av 21-års aldersgrense for familiegjenforening. Aftenposten og Dagsavisen har tema *Lovgivning – lovregulering* som viktigste tema (i Aftenposten er Hjelpetiltak like stort tema i 2007) i de to årene, mens Klassekampen har litt større dekning av politikk i 2006, men *Lovgivning – lovreguleringer* tema opptar til gjengjeld 60 prosent av dekningen i 2007.

Det siste året i undersøkelsen, 2008, er det ingen store hendelser som virker inn på nyhetsbildet, den nye handlingsplanen mot tvangsekteskap ble vedtatt året før og forslaget om 21-års aldersgrense for familiegjenforening ble også skrinlagt for godt i 2007. *Lovgivning-lovregulering* er dermed så godt som ikke tema i noen av avisene i 2008, og dekningen sprer seg på de tre andre temaene med *Politikk – samfunn* som

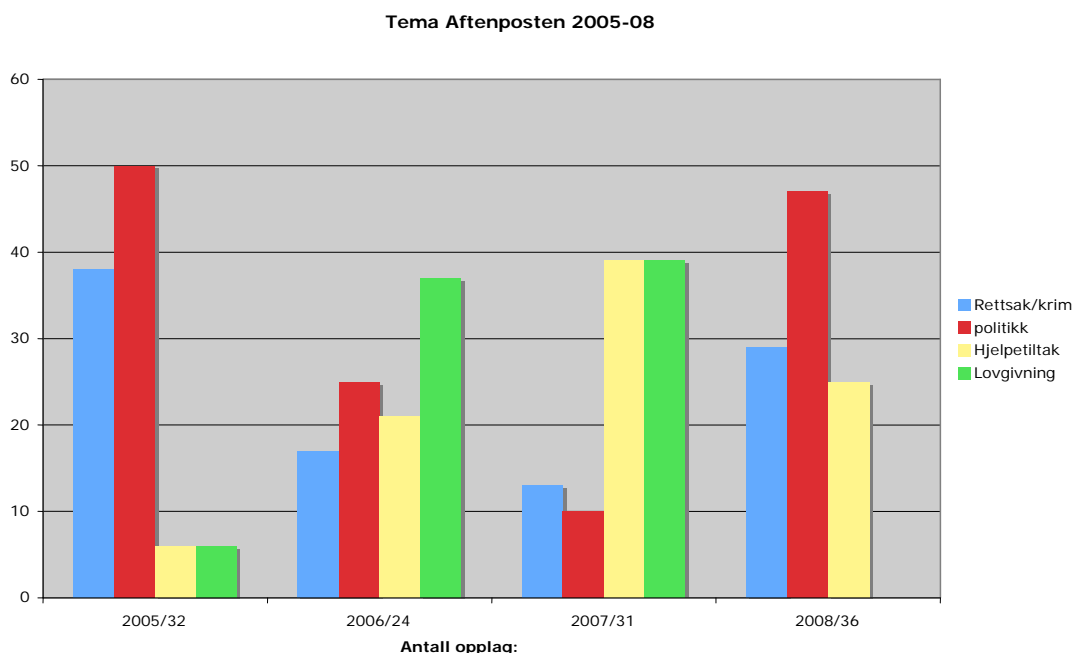
viktigst i både Klassekampen og Aftenposten. Dagsavisen har derimot *Hjelpetiltak – forebygging* og enkeltcase om tvangsekteskap som viktigste tema i 2008.

Generelt har Klassekampen og Aftenposten en langt jevnere fordeling av tema over år enn Dagsavisen, som i tre av årene konsentrerer dekningen om ett bestemt tema hvert år. Etter at *Rettsak-kriminalitet* dominerte dekningen i 2005, tar *Lovgivning – lovregulering* helt over og utgjør nærmere 80 prosent 2006, mens 2008 helt domineres av tema *Hjelpetiltak-forebygging*. Denne påfallende ensidige satsingen på ett tema kunne forklares med manglende ressurser til en bredere dekning. Men bredden på dekningen er neppe bare avhengig av ressurser, siden en mindre avis som Klassekampen har en langt bredere dekning av tema.

I to av de fire årene, 2005 og 2008, opptar tema *Politikk - samfunn* tilnærmet halvparten av nyhetsdekningen om tvangsekteskap i både Klassekampen og Aftenposten. I de to årene i midten da den politiske striden om endring av utlendingsloven pågår, synker dekningen av *Politikk -samfunn* vesentlig i Aftenposten og Klassekampen. Det er da mulig å si at *Politikk – samfunn* ble integrert i tema *Lovgivning- lovregulering*. Dagsavisen har et betydelig fravær av tema *Politikk-samfunn* i hele perioden, dette tema opptar bare ti prosent og mindre av

dekningen. Det kan tolkes som at Dagsavisen i langt mindre grad enn de andre to avisene setter fenomenet tvangsekteskap inn i en større sosialpolitisk og strukturell sammenheng. Denne tolkningen underbygges ved at det er påfallende få kommentar- og debattartikler å finne i Dagsavisen som tar utgangspunkt i tvangsekteskap i hele perioden. Dagsavisen ligger klart lavest av de tre avisene gjennom disse fire årene når det gjelder *views*, debatt- og kommentarstoff¹⁴. Lengden på debattinnleggene er ikke registrert her, men antall debatt- og kronikkartikler vil likevel være en indikasjon på hvordan den enkelte avis prioriterer politisk debatt om tema.

Lovgivning – lovreguleringer er viktigste debatttema i Dagsavisen og Klassekampen i de to årene 2006 og 2007, og her er det tematisk sammenfall med *news*. Aftenposten har *Politikk – samfunn* som viktigst debatttema i hele perioden, også i 2006 og 2007 da *Lovgivning - lovreguleringer* også var viktigste tema i Aftenpostens *news*. Det betyr likevel ikke at *Lovgivning - lovreguleringer* ikke ble debattert i Aftenposten, for dette tema ligger som nummer to. Og selv om *Politikk - samfunn* er registret som

¹⁴ I 2006, det året den politiske debatten om 21-årsaldersgrense for familiegjenforening var på sitt mest intense, hadde for eksempel Dagsavisen flest *views* av de fire årene, men likevel bare 11 oppslag (6 interne og 5 eksterne) på ett år. Til sammenligning hadde Klassekampen 43 oppslag (35 eksterne og 8 interne) mens Aftenposten hadde 25 (21 eksterne og 5 interne) dette året.

tema, utelukker det ikke at lovgivning også debatteres innenfor dette tema. *Lovgivning - lovreguleringer* kan da være et undertema i en bredere anlagt debattartikkel.

5.1.1 Oppsummering

Den strukturelle oversikten over temafordeling gjennom fire år viser en sammenheng mellom politikktutvikling og journalistiske prioriteringer. Tema *Lovgivning – lovreguleringer* er det dominerende tema i disse mediene i perioden samtidig som dette tema også dominerte den samfunnspolitiske arenaen. Det betyr igjen at lovreguleringer ble gjort til det viktigste politiske tiltaket for å bekjempe problemer knyttet til press, trusler og overgrep mot unge i forbindelse med ekteskapsinngåelse i minoritetsgrupper. Når tiltaket handlet om nye, strenge innvandringsrestriksjoner, kan man dessuten spørre, uten å bagatellisere trusler og overgrep mot unge, om det virkelige problemet som ble diskutert var at det forekommer tilfeller av tvangsekteskap i Norge eller om denne striden primært handlet om norsk innvandrings- og integreringspolitikk.

Tema *Lovgivning – lovreguleringen* tilsvarer en av de tre politikktilnærmingene for å motvirke tvangsekteskap som den britiske forskeren Anne Phillips (2007) har identifisert i de europeiske landene. Innenfor tilnærmingen *reguleringer* finner hun særlig innføring av høyere aldersgrense for oversjøiske ektefeller, tilsvarende det norske omstridte forslaget om 21-årsaldersgrense for familiegjenforening. *Exit-*tilnærmingen, som Phillips definerer som myndighetenes tilrettelegging av de unges muligheter til å ”gå ut av” minoritetsgrupper, er også et sentralt tema i mediedekningen i hele perioden i Aftenposten og Dagsavisen, innen temaet *Hjelpetiltak – forebygging*. Den tredje tilnærmingen til Phillips, *dialog* mellom minoriteter og majoriteter for å løse konfliktene, er ikke et sentralt tema i nyhetsdekningen i noen av mediene, men forekommer som tema i en del debattartikler og lesebrev. Det kan dermed sies at en multikulturalistisk tilnærming i liten grad er til stede i mediediskursen, noe som også bekrefter Phillips’ konklusjon om at denne tilnærmingen er på defensiven i hele Europa.

5.2 Deltakermønster

Av de fire årene er fokus i denne analysen på årene 2006 og 2007. Som analytisk fokus i deltakeranalysen har jeg valgt å se på ”minoriteter i minoriteter”, minoritetskvinner deltakelse innenfor de forskjellige rollekategoriene.. En viktig betingelse for medborgerskap i flerkulturelle samfunn er deltakelse i politikktutforming. I Norge er staten pålagt et ansvar for politisk inklusjon gjennom blant annet regler om ”berørte parters” inklusjon i offentlig politikktutvikling som utarbeidelse av lovforslag (Skjeie og Teigen 2007). I debatten om ”minoriteter i minoriteter (Eisenberg og Spinner Havel 2005) er spørsmålet om å sikre minoritetskvinnens deltakelse helt sentralt.

Et hovedspørsmål som reises i denne delen av oppgaven er i hvilken grad og på hvilken måte minoriteter deltar i mediediskursen om tvangsekteskap, et fenomen som defineres som et problem som utelukkende eksisterer blant minoriteter. Er den politiske debatten i media dominert av majoritetsdeltakere som diskuterer løsninger på minoriteters problem? I dette tilfellet er det unge kvinner som i offentlige handlingsplaner først og fremst defineres som ”berørte parter”. Det er derfor særlig relevant å spørre om minoritetskvinner kommer til orde i mediedebatten om tvangsekteskap. Jeg vil i det følgende gjennomgå deltakermønsteret ved å se først på kjønnsfordeling og minoritet/majoritetsfordeling og så i hvilke roller deltakerne opptre. Minoritets/majoritetsfordeling i forhold til kjønn vil særlig bli analysert innenfor rollene politiker- og organisasjon. I denne deltakerundersøkelsen vil jeg stille disse spørsmålene:

Hvilke deltakere opptre mest/minst i de forskjellige avisene?

Hvordan er kjønns- og minoritets/majoritets tilhørighet i forhold til rollekategori?

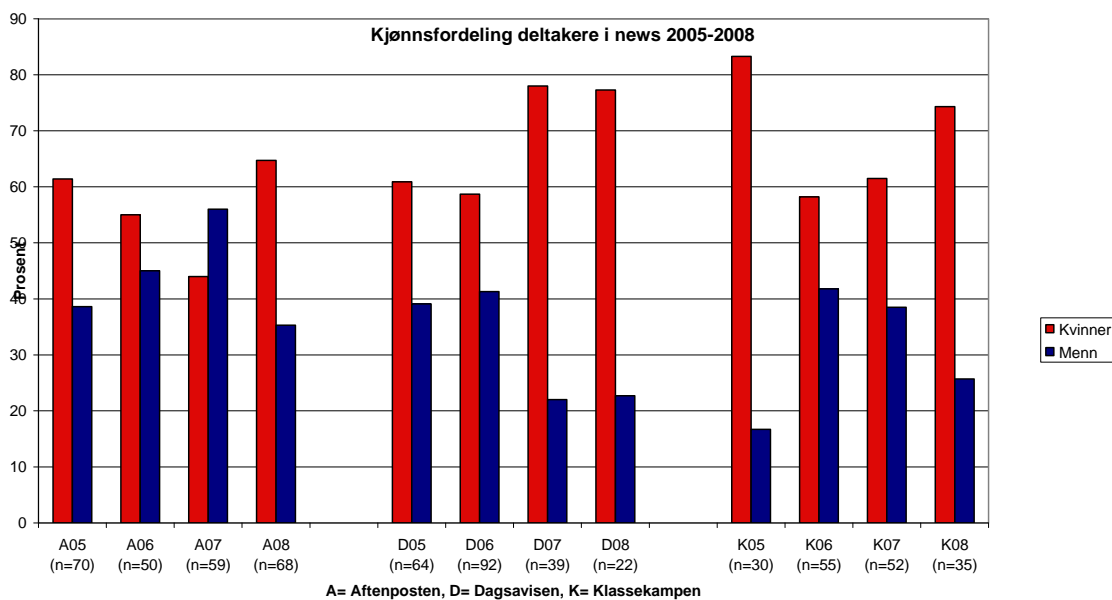
I hvilken grad er gruppen av berørte og minoritetskvinner deltakende i tekstene om tvangsekteskap?

Kjønnsfordeling

Mens forskning viser 20-25 prosent deltakelse av kvinner i nyhetsmediene generelt (Eide 2001), viser denne undersøkelsen at mediedekningen om tvangsekteskap

domineres av kvinnelige deltakere. Med ett unntak (Aftenposten i 2007) har avisene til dels stort flertall kvinner som deltakere. Klassekampen og Dagsavisen har klart høyest kvinneandelen med topp på henholdsvis 83 og 78 prosent og ingen av de fire årene under 58 prosent kvinner (figur 1).

Figur 1

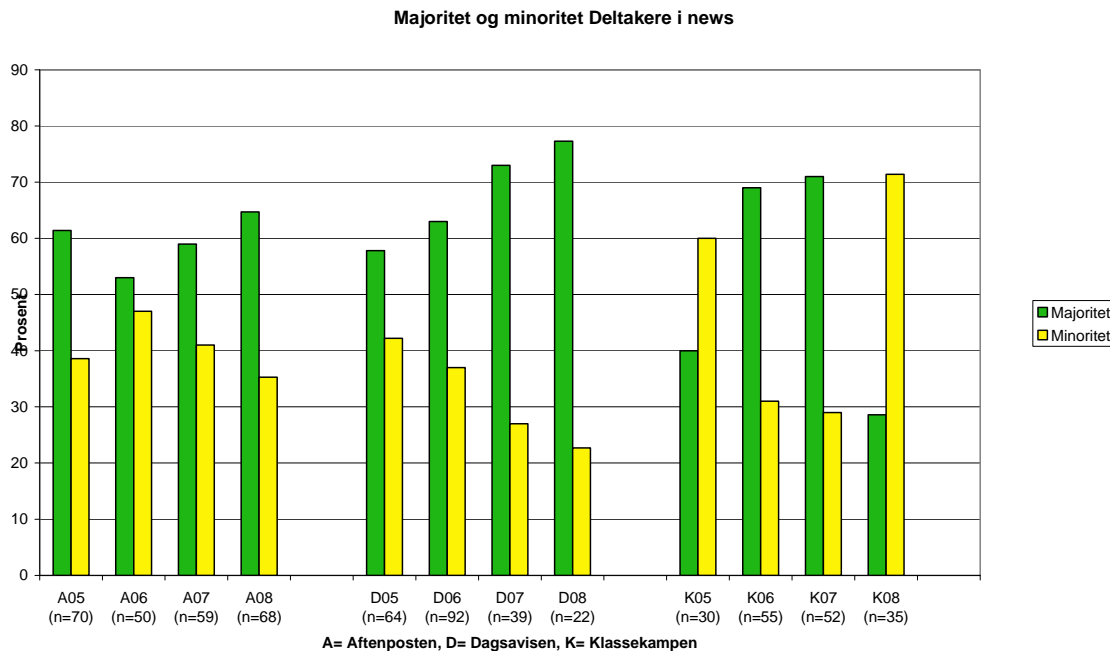
Aftenposten er den avisen som har mest kjønnsbalanse. Her er kvinneandelen i gjennomsnitt rundt 60 prosent, med unntak av 2007, da avisen har 12 prosent flere mannlige deltakere. Her skiller min undersøkelse seg fra Teigen og Langvasbråtens undersøkelse (2009) av deltakere i mediedebatten om kjønnslemlestelse, hvor det var tilnærmet kjønnsbalanse med en liten overvekt kvinner. Den høye kvinneandelen i mediedebatten om tvangsekteskap kan tolkes som at mediene og offentligheten anser tema tvangsekteskap som et spesielt "kvinneanliggende", eventuelt som et likestillingsspørsmål.

Kjønn-minoritet-majoritet

I likhet med kvinneandelen viser min undersøkelse en klar majoritetsdominans i deltakelsen. Som det framgår av figur 1 og figur 2 følger majoritetsdominans og

kvinnedominans i stor grad samme kurve i Aftenposten (med unntak av 2007) og Dagsavisen, det vil si at det er en dominans av majoritetskvinner.

Figur 2

I Aftenposten og Dagsavisen fra 2005-2008 er det en økende majoritetsdeltakelse og en økende majoritetskvinnedeltakelse. Samtidig holder deltakelsen av minoritetskvinner seg ganske stabil i de to avisene, den stiger litt i Aftenposten (fra 37-41 prosent) og synker noe i Dagsavisen (fra 41- 33 prosent). Deltakelsen av minoritetsmenn er i 2005 på rundt 40 prosent i begge aviser, men er nær halvert i 2008 i begge aviser. Særlig i Dagsavisen er kvinneandelen høy i de to siste årene, nærmere 80 prosent, mens andelen minoritetskvinner i samme periode altså synker. Tendensen i begge aviser er økt majoritetsdeltakelse totalt og økt kvinnedeltakelse, noe som innebærer at færre minoriteter deltar og særlig færre minoritetsmenn.

Klassekampen avviker delvis fra majoritetskvinne/majoritetsdominansen i de to andre avisene ved at avisen har flest minoritetsdeltakere i to av de fire årene. Avisen har også høyest kvinnedeltakelse i snitt over fire år, riktignok tett fulgt av Dagsavisen. Den største forskjellen mellom avisene står Klassekampen og Dagsavisen for i 2008:

Tre fjerdedeler av Dagsavisens deltakere i 2008 er majoritetskvinner, mens tre fjerdedeler av Klassekampens deltakere er minoritetskvinner.

Totalt sett over fire år for de tre avisene er likevel deltakelsen av minoritetskvinner stabil, mens minoritetsmenns deltakelse i 2008 synker til det halve. Årsaken er at Klassekampen trekker deltakelsen fra minoritetskvinner opp når avisene sees under ett.

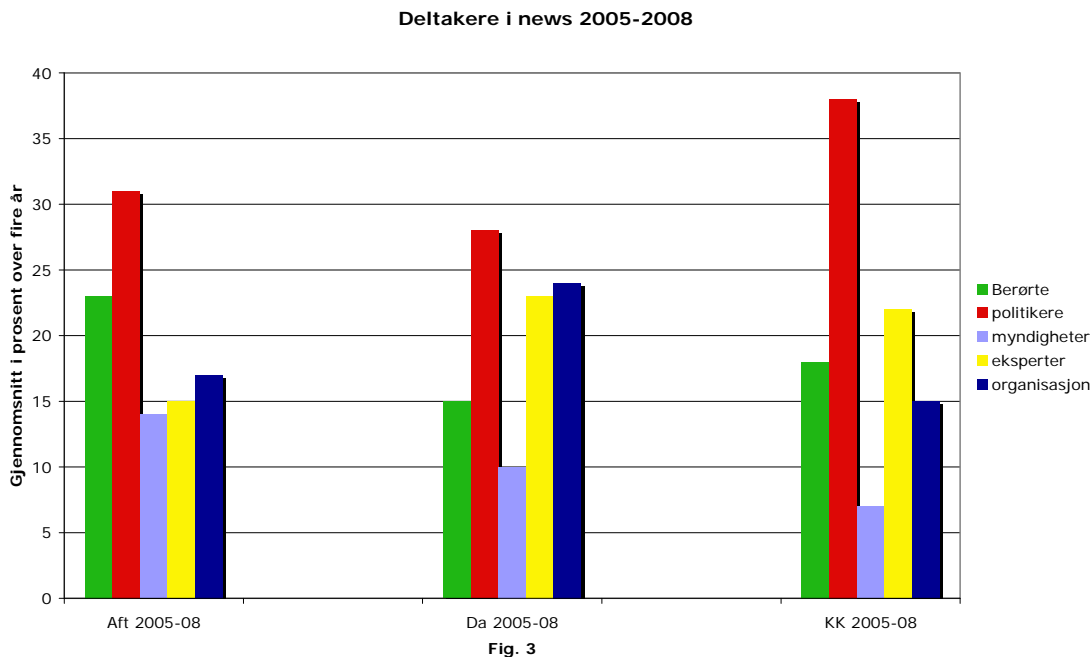
Når minoritetsdeltakelse i mediedekningen av tvangsekteskap varierer mellom 30-40 prosent av totalt antall deltakere i de forskjellige avisene, er det langt over andelen minoriteter (i denne undersøkelsen definert som innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa) i befolkningen som helhet, og man kan dermed si at minoriteter er overrepresentert som deltakere i mediedekningen av tvangsekteskap. Minoritetskvinner utgjør i tillegg 25 prosent av det totale antall deltakere og ligger dermed noe over kvinnelig deltakelse i mediene generelt. Men her bør det tas med i vurderingen at tema de deltar i, er definert som et minoritetsproblem som særlig berører kvinner. Det er i tillegg nødvendig å se på i hvilken rolle de forskjellige deltakerne opptre i, da noen roller, som for eksempel politikerrollen, er tillagt mer autoritet enn andre. I tillegg kommer hvordan deltakerne er representert, hvordan de er konstruert i teksten, hvilken autoritet journalisten tillegger deltakeren, hva deltakeren tillegges av utsagn. Representasjonen av de berørte vil jeg utdype i diskursanalysen av tekster innenfor tema *Hjelpetiltak – forebygging*.

Politikere

Alle tre avisene har gjennomsnittelig flest politikere som deltakere i de fire årene som er undersøkt (fig. 3). Aftenposten er den eneste av avisene som har politikere som største deltakergruppe i hvert av de fire årene. 2006 og 2007 skiller seg ut fra de andre to årene med ekstra høy politikerdeltakelse for alle tre avisene. Det må sees i sammenheng med at hovedtema for alle avisene i de to årene var *Lovgivning/lovreguleringer*; særlig striden om endringer av Utlendingsloven som tiltak mot tvangsekteskap, der det største stridsspørsmålet var forslaget om 21-års aldersgrense for familiegjenforening. Siden det handlet om lovendringer som

behandles og vedtas i storting og regjering, er det stortingspolitikere og regjeringsmedlemmer som utgjør deltakergruppa politikere.

Figur 3

Klassekampen er den av de tre som har høyest politikerdeltakelse i de to årene 2006-2007, nærmere femti prosent av alle deltakerne var politikere. Dagsavisen skiller seg ut med ekstremt lav politikerdeltakelse i 2005, da bare 3 prosent av deltakerne var politikere. Her er det også mulig å se en sammenheng mellom deltakermønster og tema. Dagsavisen satset dette året særlig på tema Rettssak-kriminalitet. Hele 70 prosent av oppslagene handlet om de to første rettssakene om tvangsekteskap etter at tvangsekteskap ble inkludert i straffeloven i 2003. Dagsavisen har åpenbart ikke ansett dette som et tema for politikeres deltakelse.

Siden politikere er den største deltakergruppa i gjennomsnitt for alle tre avisene i hele perioden, er det grunnlag for å si at mediediskursen om tvangsekteskap er en politisk diskurs med et klart elitepreg. Elitepreget forsterkes ved at deltakerne i hovedsak stortingsmedlemmer og regjeringsmedlemmer, samtidig som det er en indikasjon på at fenomenet tvangsekteskap blant minoriteter er høyt prioritert politisk sak i Norge. Her er det samsvar med det Teigen og Langvasbråten (2009) fant i sin undersøkelse

av deltakere i mediedebatten om kjønnslemlestelse i 2007. De betegner denne debatten som høyt profilert, med stor deltakelse av aktører fra partier og statsapparat, inkludert statsminister, regjeringsmedlemmer og stortingspolitikere. Mens politikerdeltakelsen i mediedebatten om kjønnslemlestelse ligger på 25 prosent av alle deltakere, er politikerdeltakelsen i mediedekningen av tvangsekteskap i de fire årene jeg har undersøkt, på mellom 30-35 prosent i gjennomsnitt.

Når jeg i det følgende gjennomgår kjønns-, minoritets- og majoritetstilhørigheten til politikerne, er fokus på årene 2006-2007, da politikerdeltakelsen var særlig høy. Alle avisene har et stort flertall majoritetspolitikere som deltakere. Minoritetsdeltakelsen blant politikere er på 12 prosent i gjennomsnitt for alle avisene i 2006 og gjennomsnittlig 8 prosent i 2007. Minoritetskvinner og -menn er tilnærmet likt representert i gjennomsnitt i de tre avisene i 2006 med 12 prosent hver av den totale politikerdeltakelsen, mens i 2007¹⁵ er bare 3 prosent av politikerne minoritetsmenn og 10 prosent er minoritetskvinner. Med unntak av Aftenposten i 2007 er kvinner i flertall blant majoritetspolitikere i de to årene. Kvinnene utgjorde 62 prosent det første året og 56 prosent det andre året. Dette representerer likevel en betydelig mediedeltakelse fra mannlige majoritetspolitikere. En forklaring på at såpass mange mannlige majoritetspolitikere deltar, er at den politiske saken som sto sentralt i disse årene, var endring av Utlendingsloven for å motvirke tvangsekteskap. Selv om begrunnelse for lovendringsforslaget var å bekjempe tvangsekteskap, ble dette til et stort innvandringspolitisk stridsspørsmål. Året etter, i 2008, da striden om Utlendingsloven er over, synker da også den mannlige politikerdeltakelsen betraktelig, i Dagsavisen og Klassekampen til henholdsvis 23 og 25 prosent, mens Aftenpostens kjønnsfordeling er stabil.

Det lave antall minoritetspolitikere som deltar i medietekstene om tvangsekteskap er ikke overraskende på bakgrunn av at det finnes svært få politikere på rikspolitisk plan med annen etnisk bakgrunn enn den norske. Som Makt og demokratiutredningens eliteundersøkelse har påvist, er det både stor mannsdominans og etnisk homogen

¹⁵ I Teigen og Langvasbråtens medieundersøkelse (2009) av debatten om kjønnslemlestelse framgår ikke kjønnsfordelingen innen minoritetene i politiker- og statsaktør gruppa. Det er derfor ikke mulig å sammenligne med mine funn.

bakgrunn generelt i norske elitestrata (Skjeie og Teigen 2003). I toppolitikken er mannsdominansen likevel moderat fordi mye av rekrutteringen skjer på grunnlag av regler om kjønnsbalanse, mens tilsvarende regler ikke finnes for minoritetsdeltakelse i politiske partier og folkevalgte organer (Skjeie og Teigen 2007). Fordi det er så få minoritetspolitikere på rikspolitisk nivå hvor denne debatten foregår, er det de samme fire-fem minoritetspolitikere som går igjen som deltakere i nyhetstekstene under hele den vel to år lange debatten om endringer av Utlendingsloven. Bildet av lav minoritetspolitisk deltakelse endrer seg ikke ved å trekke inn deltakere i *views*, debatt- og kommentartekster. Men heller ikke majoritetspolitikere er sterkt representert på kommentar/debatt plass i disse årene. Her dominerer gruppa eksperter, og særlig forskere. Aftenposten skiller seg ut i 2006 med en debattserie mellom minoritetsrepresentanter og i 2007 ved å ha flertall kvinnelige berørte som debattanter.

Organisasjoner

Når tvangsekteskap konstrueres som et problem som minoritetene skal stå til ansvar for, er det et problem for balansen i den journalistiske deknningen at det finnes så få minoritetspolitikere på rikspolitisk nivå som kan delta. Det er derfor rimelig å anta at journalistene har kompensert for denne mangelen ved å trekke inn minoritetsstemmer fra andre deltakergrupper. I motsetning til i politikken, eksisterer det i Norge et stort antall (etniske) minoritetsorganisasjoner, anslagsvis nærmere 1 000 (Predelli 2003). Ser vi på organisasjonsdeltakere, er det da også en langt bedre balanse mellom minoriteter og majoriteter enn i politikergruppa. Aftenposten og Klassekampen har tilnærmet balanse mellom minoriteter og majoriteter begge årene, Dagsavisen har et lite flertall minoritetsorganisasjoner i 2006, men dobbelt så mange majoriteter som minoriteter i denne gruppa året etter. Hvorvidt denne deltakelsen er uttrykk for bevisste journalistiske valg, er det ikke grunnlag for å si noe om i denne undersøkelsen. Men siden det finnes langt flere organisasjonsrepresentanter for minoriteter enn det finnes politikere, er det ikke unaturlig at de opptrer oftere og er flere. Likevel er det av interesse at majoritetsdeltakerne ikke dominerer i denne deltakergruppa.

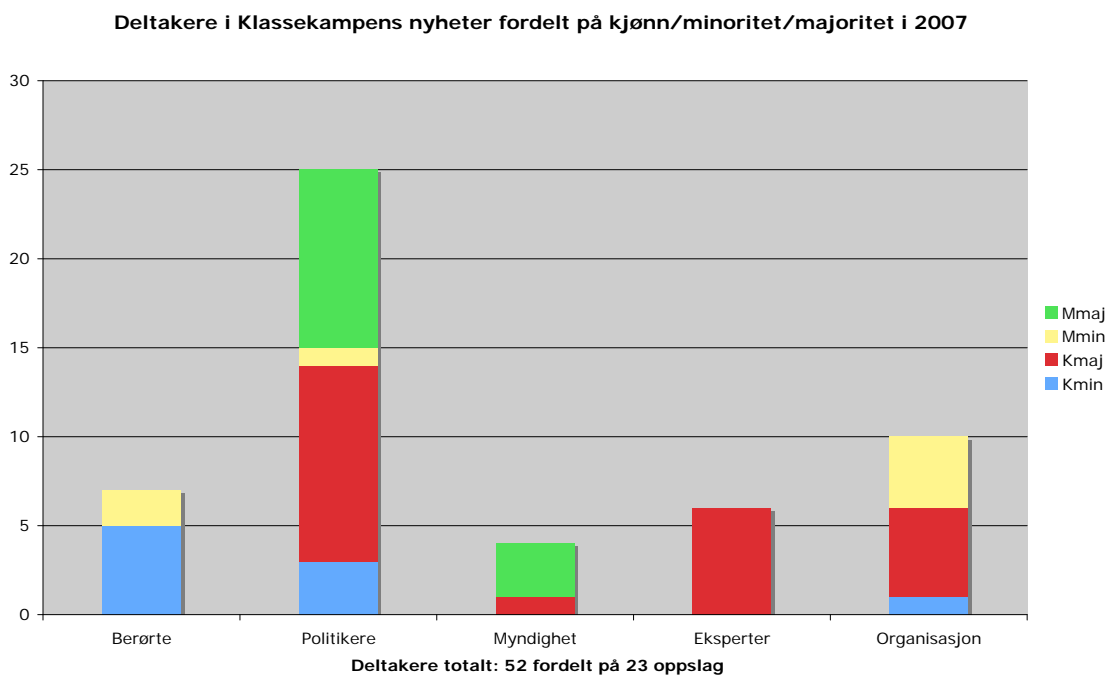
Hvis vi samtidig ser på fordelingen av kjønn innenfor minoriteter i organisasjonsgruppa, er det Klassekampen som ligger lavest når det gjelder deltakelse av minoritetskvinner, eller ”minoriteter i minoriteter”. Avisa har ingen kvinnelige deltakere fra minoritetsorganisasjoner i 2006, og bare en kvinnelig organisasjonsdeltaker i 2007 var fra minoritetene. Dagsavisen har bare minoritetskvinner fra organisasjonene i 2007 og tilnærmet lik representasjon i 2006, mens Aftenposten har tilnærmet kjønnsbalanse i de to årene. Medieundersøkelsen om tema kjønnslemlestelse (Teigen og Langvasbråten 2009) viser det motsatte, at det er dobbelt så mange menn som kvinner som representerer etniske minoritetsorganisasjoner og bare menn som representerer religiøse (muslimske) organisasjoner. Samtidig var det i denne mediedebatten hovedsakelig deltakere med somalisk bakgrunn som deltok, så sammenligningsgrunnlaget er noe svakt, siden tvangsekteskap som fenomen ikke knyttes til en minoritetsgruppe, og deltakelsen er derfor bredere.

Et annet viktig trekk ved organisasjonsdeltakelsen, både når det gjelder majoriteter og minoriteter, er at det er få organisasjoner og de samme organisasjonene som går igjen. Det mest påfallende er at representanter for majoritetsdominerte kvinneorganisasjoner så godt som ikke deltar i mediediskursen om tvangsekteskap¹⁶. Dette funnet samsvarer med Teigen og Skjeies undersøkelse (2007) av deltakelsen i den offentlige høringsprosessen om tiltak mot tvangsekteskap som også viser svært lav deltakelse fra majoritetsdominerte kvinneorganisasjoner. Mens de aller fleste minoritetskvinnegruppene ble ansett som klart berørte parter av myndighetene, var den etablerte kvinnebevegelsen med basis i majoritetssamfunnet ikke inkludert, det gjaldt særlig i høringsrunden om tiltak knyttet til utlendingsloven. ”Det er i beste fall en underlig avgrensning av problemkomplekset. Tvangsekteskap er et likestillingsproblem, men kvinnebevegelsen som sådan er langt fra å være rimelig representert i høringene.” konkluderer forskerne (2007:42). De påpeker også at selv

¹⁶ Kvinner som først og fremst deltar fra majoritetsorganisasjonene er ledere hjelpeorganisasjoner som Selvhjelp for innvandrere og flyktinger SEIF, Røde Kors informasjonstelefon om tvangsekteskap og tankesmia ”Human Rights Service”, HRS. På minoritetssiden er det særlig MIRA-sentret som deltar som organisasjon.

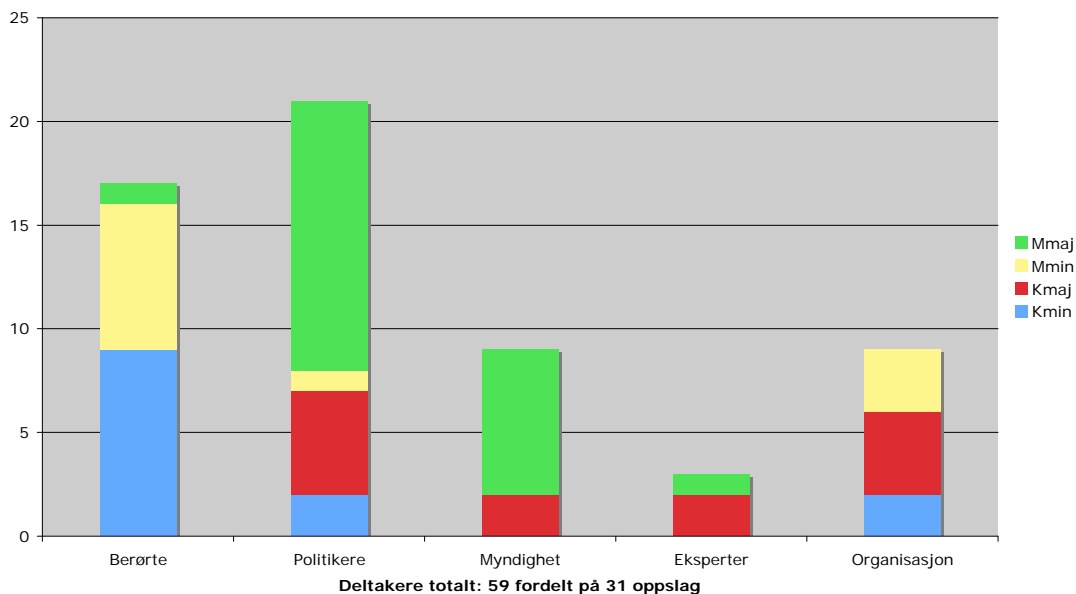
om de kvinnepolitiske organisasjonene ikke var invitert til å delta, kunne de selvsagt meldt seg på, noe de i liten utstrekning gjorde. I mediedebatten om kjønnslemlestelse i 2007 fant Teigen og Langvasbråten (2009)¹⁷ det samme mønsteret. Med ett eneste unntak deltok ingen representanter for kvinneorganisasjonene i mediedebatten om kjønnslemlestelse i de fem undersøkte avisene.

I det følgende vises en grafisk framstilling av majoritets- og minoritetsdeltakelse i forhold til kjønn innenfor de forskjellige rollene i år 2007:

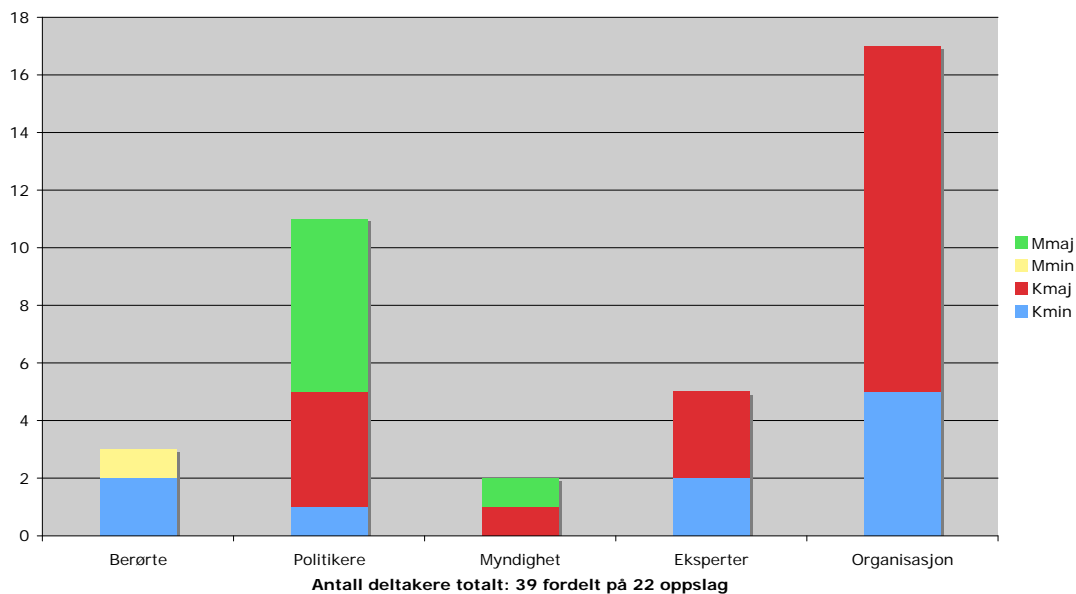

¹⁷ Undersøkelsen omfatter 204 artikler fra de fem avisene Aftenposten, Dagbladet, Klassekampen, Dagsavisen og VG som fulgte etter NRK dokumentaren om kjønnslemlestelse i juni 2007.

Deltakere i Aftenposten fordelt på kjønn/minoritet/majoritet i 2007

Deltakere i Dagsavisens nyheter fordelt på kjønn/minoritet/majoritet i 2007

Berørte

Som jeg redegjorde for i metodekapitlet, er kategorien *berørte* å forstå som konsekvens eksperter (Meilby1989), personer som i tekstene konstrueres som de er

eller kan tenkes å bli berørt av saken og som uttaler seg om dette i egenskap av subjektive eksperter. De berørte kan da være tiltalte eller fornærmede i en rettssak om tvangsgifte, et offer som intervjues om sin historie, foreldre, søsken, venner eller slekt. Men det kan også være tilfeldige ungdommer som journalisten definerer som berørte på grunn av minoritetsbakgrunn og fordi de er i aldersgruppa for å kunne bli tvangsgiftet. Denne siste gruppa dominerer som berørte i medietekstene. Det henger sammen med at flere av avisene gjør gruppeintervjuer med minoritetsungdom. Det er den viktigste grunnen til at berørte er den nest største deltakergruppa i gjennomsnitt i Aftenposten etter politikere. Avisa har berørte som nest største gruppe (i underkant av 25 prosent av deltakerne) i tre av de fire undersøkte årene, uavhengig av hvilket tema innenfor tvangsekteskap som dominerer det året. Kontinuiteten i fokuset på minoritetsungdom som deltakere indikerer at Aftenposten har som bevisst strategi å trekke fram berørte ungdommer, siden det er rimelig å anta at enkeltungdom ikke har samme mulighet til selv å komme med innspill overfor media, slik som toppolitikere, eksperter eller organisasjoner har.

Flest berørte har Klassekampen i 2008, de utgjør 34 prosent av avisas deltakere det året. Deltakelsen kommer særlig fra en sak som Klassekampen prioriterte høyt, nemlig Menije-saken om to norsk-iranske søstere som har mistet oppholdstillatelse i Norge og som trues med tvangsgifting og derfor søker asyl i Norge. Men deltakelse fra de berørte er ikke en konsekvent satsing for Klassekampen, i ett av de andre årene ligger deltakelsen lavere enn hos de to andre avisene. Dagsavisen har særlig stor deltakelse av berørte i 2005, og det har sin bakgrunn i at avisa viet nærmere 70 prosent av sin totale dekning av tvangsekteskap til to rettssaker om tvangsgifte det året, og de fleste berørte er partene i rettssakene. Dagsavisen prioriterer dessuten særlig sjangeren case-stories hvor anonymiserte minoritetsunge forteller sin historie i kombinasjon med rapporter fra hjelpeorganisasjoner.

Det er generelt et stort flertall kvinner blant de berørte i alle avisene, noe som skulle være en bekreftelse på at problemet tvangsekteskap særlig defineres som å angå minoritetskvinner. Alle er minoritetskvinner med ett unntak, der ofret for tvangsgifte har en mor fra majoriteten som deltar i teksten. Samtidig har særlig Aftenposten et spesielt stort antall minoritetsmenn blant de berørte, særlig i de to årene 2006 og

2007. Det første av disse årene var det dobbelt så mange menn som kvinner blant de berørte, mens det andre året tilnærmet likt. Forklaringen ligger i at Aftenposten har intervjuet ungdom i forbindelse med en skolekampanje i Oslo om tvangsekteskap i 2007, og da fikk like mange gutter som jenter delta. Flere av avisene intervjuet også grupper med minoritetsungdom om 21-årsaldersgrense for familiegjenforening, der også gutter ble spurt om hva de mente. Andre av de mannlige berørte i tekstene er enten homofile som har flyktet fra familien på grunn av trusler om tvangsgifte eller gutten i et par som har flyktet. Foreldre og familie til ofre for tvangsekteskap er den gruppa berørte som er nærmest fraværende som deltakere i tekstene. Jeg vil komme tilbake til mulig forklaringer på dette fraværet i diskursanalysen av tema Hjelpetiltaksforebygging.

Ekspertes

Dagsavisen og Klassekampen har flest eksperter i gjennomsnitt over fire år, henholdsvis 23 og 22 prosent, mens Aftenposten har et snitt på 15 prosent. Fordi eksperter kan forventes å delta med egne innlegg på debatt og kronikkplass, har jeg sett på om det blir noen endring når jeg trekker inn denne sjangeren. Jeg avgrensner meg her til å se på 2006 og 2007, årene da den politiske debatten om Utlendingsloven var på det mest intense. Samtidig ser jeg på minoritet/majoritetsdeltakelse i forhold til kjønn innenfor begge sjangrene i denne perioden. Klassekampen har solid flertall kvinnelige majoritetseksperter på nyhet og mannlige majoritetseksperter på debatt/kommentar i disse to årene. Minoritetskvinner har en helt marginal deltakelse, mens mannlige minoriteter er helt fraværende. Dagsavisen har bare majoritetseksperter i 2006, på nyhet flertall kvinner og kommentar bare kvinner. I 2007 er to av fem minoritetskvinner, mens ingen eksperter deltar på kommentarplass. Jeg tar her det forbehold at Dagsavisen i disse to årene hadde svært få debattoppslag om dette tema registrert i avisdatabasen Atekst. Aftenposten hadde i 2006 en ganske jevn fordeling av minoritet-majoritet og kjønn blant eksperter i nyhetsdekningen, og et flertall minoritetskvinner blant ekspertene på debattsiden. Avisa hadde derimot ingen deltakelse av minoritetseksperter i 2007 og liten deltakelse også på nyhet.

Konklusjonen er at det er en overvekt av majoritetskvinner blant ekspertene, samtidig som den politiske striden om Utlendingsloven i liten grad ser ut til å ha engasjert ekspertene, siden deltakelsen med egne innlegg også var lav.

Myndigheter

I motsetning til i mediedebatten om kjønnslemlestelse i 2007 (Teigen og Langvasbråten 2009), hvor myndigheter (inkludert helseinstitusjoner) utgjorde like mange som politikerne, er myndigheter en ganske ubetydelig deltakergruppe i tvangsekteskapsdebatten i disse fire årene. Myndigheter er den minste gruppa i gjennomsnitt i hele perioden, varierende fra 14 prosent for Aftenposten til 8 prosent i Klassekampen. Med ett enkelt unntak er samtlige deltakere fra majoriteten.

5.2.2 Oppsummering

Politikere og kvinner fra majoritetsbefolkningen dominerer deltakelsen i nyhetstekster om tvangsekteskap i perioden 2005-2008 i avisene Aftenposten, Dagsavisen og Klassekampen:

- Halvparten av alle deltakere er politikere.
- 63 prosent av deltakere er fra majoriteten.
- 62 prosent av alle deltakere er kvinner.
- 40 prosent av de kvinnelige deltakerne er minoritetskvinner.
- 33 prosent av de mannlige deltakerne er minoritetsmenn.
- Dobbelt så mange minoritetskvinner som minoritetsmenn deltar.
- En av fire deltakere er minoritetskvinner.
- Aftenposten har i gjennomsnitt langt flere berørte som deltakerne enn de andre avisene. I tre av de fire årene er berørte den nest største deltakergruppa.

Selv om politikere er den største deltakergruppa i gjennomsnitt over fire år i alle avisene, er det til dels store variasjoner mellom avisene og i den enkelte avis fra år til år. Klassekampen har som eneste avis flertall minoritetsdeltakere i to av årene.

Aftenposten er den avisa som har minst variasjoner i deltakermønsteret, men er også den eneste avisa som ett år, i 2007, har flertall mannlige majoritetsdeltakere. Men året

før er til gjengjeld Aftenposten den eneste avisa i hele perioden som har flertall minoritetsmenn blant menn.

Aftenposten skiller seg ut ved *berørte* er den nest største deltakergruppa etter politikere i tre av de fire årene. Flertallet av de berørte er ”vanlig” minoritetsungdom som intervjues om fenomenet og som ikke framstår som utsatt for trusler om tvangsekteskap eller utsatt for tvangsekteskap. Deltakelse av unge berørte i tekstene kan likevel betraktes som en motvekt mot den elitepregede politikerdeltakelsen som dominerer i alle avisene.

Et sentralt trekk ved kategorien *berørte* er at foreldre og slekt, som i tekstene konstrueres som ansvarlige for problemet, er fraværende som deltakere med egne utsagn. På bakgrunn av at tvangsekteskap er en kriminell handling og fordømt av politiske myndigheter og av opinionen, er en mulig forklaring at de som blir anklaget offentlig gjennom media, ikke ønsker å stå fram med sin versjon. Frykt for stigmatisering kan også være en mulig forklaring på at det også er få representanter og ledere i aktuelle minoritetsmiljøer som uttaler seg i tvangsekteskapsaker

Et annet trekk ved deltakermønsteret innenfor gruppa *berørte*, er at unge gutter i svært liten grad opptrer som offer/direkte berørte av tvangsekteskap. Oversikt over henvendelser til hjelpeapparatet (Bredal og Skjerven 2007) viser riktignok det er et stort flertall unge kvinner blant dem som henvender seg, men det er likevel del unge gutter som søker hjelp. De få som opptrer som deltakere i tekstene i mitt materiale, er enten gutten i et ungt par som er på flukt eller unge homofile gutter som har flyktet etter trusler om tvangsgifte. Når andre unge minoritetsgutter ikke opptrer i medietekstene som direkte berørte av tvangsekteskap, framstår fenomenet som utelukkende et problem for unge minoritetsjenter. Samtidig konstrueres unge gutter i enkelte tekster som delaktige i fedres autoritære undertrykking av jenter, noe som forsterker inntrykket av at tvangsekteskap bare rammer jenter. I tekstanalysen vil jeg gå nærmere inn på konstruksjonen av deltakere og der utdype dette spørsmålet.

Det er også signifikant at det totalt sett er dobbelt så mange minoritetskvinner som minoritetsmenn som deltakere i nyhetstekstene. Blant politikerne er det like mange minoritetskvinner som minoritetsmenn. Organisasjoner er den kategorien hvor flest

minoriteter deltar, og her er det ingen vesentlig kjønnsforskjell. Dette skulle indikere at mediene anser tvangsekteskap for å være et kvinne- og likestillingsspørsmål.

Samtidig er begge kjønn innenfor minoritetene i klart mindretall (25 prosent) innenfor elitekategoriene politikere og eksperter, mens de er tilnærmet fraværende innenfor kategorien myndigheter.

På bakgrunn av denne undersøkelsen, er det mulig å konkludere med at det er majoritetens kvinner og menn som dominerer i den politiske mediedebatten om det som defineres som minoritetens problem. Mediedekningen har også et klart elitepreg ved at det er toppolitikere på riksplan som utgjør den største deltakergruppa, og her er minoritetsdeltakelsen svært lav. Det er ellers ingen økning i antall minoritetsdeltakere over tid. Den stabile deltakelsen kan tyde på at det er en fast gruppe minoritetsdeltakere som journalistene benytter seg av over tid og som selv benytter seg av mediene. I 2008 skjer det imidlertid en halvering av den mannlige minoritetsdeltakelsen. Det kan det ha sammenheng med at tvangsekteskap ikke lenger var et politisk tema på toppnivå, slik det delvis var de foregående årene og særlig i 2006-2007.

Videre er den totale kvinnedeltakelsen i medietekstene om tvangsekteskap langt høyere enn i medietekster generelt, noe som skulle indikere at mediene identifiserer tvangsekteskap som primært et kvinne- og likestillingsspørsmål. Samtidig er det fravær av deltakere fra majoritets*kvinne*organisasjoner, noe som kan tolkes som at mediene ikke anser tvangsekteskap for å være et tema som angår kvinnebevegelsen i majoritetssamfunnet, og/eller at majoritets*kvinne*organisasjoner ikke anser temaet som relevant likesetillingstema for dem.

6. Diskursanalyse av tema Hjelpetiltak

Den kvantitative analyse av deltakermønsteret i tre aviser har avdekket hvilke typer mennesker som deltar i medietekstene, men en svakhet ved slike undersøkelser er at de ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å diskutere hvordan tekstene konstruerer deltakerne. Selv om personer kommer til orde i mediene betyr det ikke at deres perspektiv eller versjon kommer fram i nyhetsteksten. Som Eide og Simonsen (2007) viser i sin undersøkelse av minoriteter i norsk presse, var det en markant økning i representasjonen av innvandrere og flyktninger fra 1991 til 2002 med særlig økt oppmerksomhet på ikke-vestlige innvandrere. Samtidig er deknningen problemorientert og innvandrere og flyktninger konstrueres ofte som ofre eller kriminelle. Svensk medieforskning viser for eksempel at da den rasistiske volden dominerte nyhetsdekningen på begynnelsen av 1990-tallet, fikk innvandrere større betydning i samfunnet enn noen gang tidligere. Men det var først og fremst som ofre og for å uttrykke følelser at de kom til orde i mediene, de fikk ikke definere og analysere den rasistiske voldens karakter. (Løwander 1997: 114, gjengitt i Brune 2004) Det er derfor nyttig å skille mellom den *empiriske* deltakeren, for eksempel en person som blir intervjuet, og den *diskursive* eller *tekstlige* deltakeren, slik hun framstilles i tekstene (Raddum og Veum 2006). I denne analysen av medietekster er det den diskursive deltakeren det handler om.

Formålet med den kritiske diskursanalysen er å belyse den lingvistisk-diskursive dimensjonen av sosiale og kulturelle fenomener og forandringsprosesser (Winther Jørgensen og Phillips 2006). Det er i et slikt diskursanalytisk perspektiv jeg vil undersøke medietekstene innenfor temaet *Hjelpetiltak – forebygging*. Jeg følger Norman Faircloughs anbefaling om å bruke lingvistisk analyse av tekster for å vise hvordan diskursene og identiteter konstrueres og reproduseres gjennom visse lingvistiske trekk. (Fairclough 1995). Min interesse har også vært å se om det er et mønster i journalistiske valg av språklige og dramaturgiske virkemidler. I tillegg til hele og deler av artikler, består det empiriske materialet jeg analyserer av titler og ingresser fra et trettitalls oppslag i Dagsavisen og Aftenposten. Oppslagene innenfor temagruppen *Hjelpetiltak- forebygging* er i all hovedsak klassiske nyhetsartikler bygd

opp som en omvendt pyramide, der man kan forvente å finne ”det viktigste først”, der det sentrale budskapet er oppsummert i titler og ingress. En avgrensning av hensyn til omfang er gjort ved at layout og illustrasjoner bare i noen få tilfeller er tatt med i analysen. Selv om layout og bilde er en del av teksten i diskursanalyse, mener jeg å kunne forsvare denne avgrensingen med at jeg primært har fokus på lingvistisk analyse.

6.1 Nyhetsmalen *Unge på flukt*

Anja Bredal (2006) finner i sin gjennomgang av posisjoner og talemåter i mediedebatten i Norge fra 1996 til 2003 at oppmerksomheten rundt tvangsekteskap har gått i bølger og at toppene utløses av en dramatisk hendelse eller tv-program. Hver topp får karakter av unntakstilstand der det stilles krav om at tvangsekteskap må avskaffes umiddelbart – det handler bare om å sette inn nok penger og tiltak. Problemet framstår som et fenomen avgrenset fra mer generelle sosiale strukturer og endringsprosesser. Selv om problemene sjelden er nye, men heller medieinitierte ”kriser”, skaper det opphetede offentlige debatter med krav om strakstiltak. Etter hvert ble det et mønster ved mediehistoriene om tvangsekteskap at enkeltsaken – et ”case” - ble satt inn i en generaliserende ramme (Ibid.:30). I mediedekningen av saker som handler om utvisning av unge asylsøkere i Sverige har Ylva Brune (2004) observert at når man leser flere artikler etter hverandre, ser man at bare noen få elementer er byttet ut i tekstene mens de grunnleggende påstandene gjentas ordrett. Hun finner at utvisningshistorier har utviklet sjangermessige rammer slik at de er blitt en fast kategori som følger narrative konvensjoner.

Jeg finner at Brunnes og Bredals beskrivelser også kan anvendes på det typiske nyhetsoppslaget innenfor tema *Hjelpetiltak - forebygging* i mitt materiale. I disse nyhetsoppslagene presenteres et case, en enkeltsak, sammen med den nye rapporten til hjelpeorganisasjonen. Den typiske caset handler om en ung jente, men enkelte ganger også om et ungt par eller en homofil ung gutt som har flyktet fra sin minoritetsfamilie med hjelp fra en norsk statsstøttet hjelpeorganisasjon. Gjennom de fire årene jeg har studert, opptrer dette nyhetsformatet hver gang en av de tre

hjelpeorganisasjonene¹⁸ kommer med ”en fersk rapport”. Disse nyhetstekstene har gjennom fire år klare fellestrekk som gir grunnlag for å si at det har etablert seg en fast journalistisk mal eller tekstnorm innenfor avisdekningen av tvangsekteskap som jeg vil kalle *Unge på flukt*. Casets hovedfunksjon ser ut til å være å skape autentisitet og identifikasjon gjennom å personifisere en pågående krise og dermed legitimere behovet for mer ressurser til hjelpeorganisasjonen. I denne artikkelen i Dagsavisen er den konkrete hendelsen ikke hovednyheten, men fungerer som en case, et eksempel på krisesaker organisasjonene får. Jeg gjengir oppslaget i sin helhet, fordi det kan stå som prototypen på oppslag innenfor tema:

(tittel) Nå starter sesongen for tvangsgifting – stadig flere unge søker hjelp

(ingress) Hver sommer blir ungdom tvunget til å gifte seg på ferie i hjemlandet. For første gang ber også homofile om krisehjelp for å slippe å bli tvangsgiftet.

(brødtekst) Sommeren er høysesong for tvangsgifting. Allerede hittil i år har 35 unge som trenger hjelp for å slippe unna vold og tvangsgifting tatt kontakt med Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF), med tanke på at sommeren ennå ikke har startet, mener leder Gerd Fleischer at det er mange. - Vi hadde veldig mange ungdommer med et stort behov for hjelp i fjor, og ser samme utvikling i år, sier Fleischer.

Hjelper også homofile

SEIF har nå for første gang også hjulpet homofile, som må bryte med familien av frykt for å bli tvunget til å leve et liv med en partner de ikke velger selv. – I år har vi hjulpet tre homofile, både gutter og jenter, som har måttet få nytt navn og sperret adresse, sier Fleischer.

Trenger mer hjelp

Alle de 35 er i alvorlige krisesituasjoner. Stadig flere trenger også tett oppfølging og hjelp i lang tid etter at de har fått den første krisehjelpen. På bare to år har antallet oppfølgingshenvendelser doblet hos SEIF.

”Sara” er en av dem. Etter å ha fått hjelp for å unngå tvangsgifte for fire år siden har hun fortsatt nesten daglig kontakt med SEIF. – Jeg ringer og spør om alt mulig hele tiden. Det er viktig å ha en stabil og trygg plass, der jeg vet at jeg fortsatt kan få hjelp, sier hun.

Tvangsgiftet i ferien

¹⁸ De tre er SEIF- Selvhjelp for innvandrere og flyktninger, Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og Kompetanseteamet om tvangsekteskap som den gang lå under UDI.

Hos Røde kors-telefonen mot tvangsekteskap har antallet henvendelser økt med 40 prosent så langt i år, men prosjektleder Monica Berge regner med en ytterligere økning etter sommeren. – August er den travleste måneden. Da oppdager skoler og andre at barna er blitt tvangsgiftet i hjemlandet i ferien, sier Berge.

For fire år siden skulle "Sara" reise tilbake til hjemlandet på ferie sammen med familien. Mens faren og broren hadde tur-retur-billett, skulle "Sara" bare en vei.

- Jeg skjønnte hva som skulle skje, og ble fryktelig redd, sier hun. Kun få timer før de skulle reise greide hun å flykte. Nå har hun en kjæreste hun har valgt selv og gleder seg til babyen kommer i september. (Dagsavisen 31.5.2007)

Denne artikkelen er eksempel på generalisering av et enkeltcase som Bredal (2006) påviste var blitt et mønster i mediedekningen av tvangsekteskap fra før 2003. Det samsvarer også med hva Ylva Brune (2004:51) har dokumentert i sin forskning på mediedekningen innvandrers- og flyktninger, hvordan bestemte hendelser og begrensede grupper livssituasjon framstilles som å ha generell relevans. I dette nyhetsoppslaget i Dagsavisen flettes "Saras" personlige historie inn i sekvenser mellom faktasopplysninger i nyhetssaken om at "stadig flere flykter". Gjennom formuleringen "Sara" er en av dem" blir enkeltcaset satt inn i en generaliserende ramme.

Et vanlig journalistisk og litterært grep er å sette uttalelser som skal fremheves, i direkte tale. Mens det her er journalisten som forteller om "Saras" case, får "Sara" slippe til med egne uttalelser i direkte tale for å uttrykke følelser (hvor redd hun var da hun skjønnte at hun skulle sendes til hjemlandet for å giftes bort) og behovet for hjelp (SEIF som "en stabil og trygg plass" der hun fortsatt kan få hjelp). Dermed framheves rollen som offer og hjelpetrengende, mens hennes aktørrolle, at hun greide å flykte og skape seg et liv på egen hand, kommer mer bakgrunnen ved at journalisten gjenforteller historien. Min tolkning er at innrammingen som krisehjelp, ikke tillater "Sara" å fremstå som en ressurssterk, ung kvinne. Caset "Saras" funksjon blir å gi troverdighet til hjelpeorganisasjonen SEIF som "en stabil og trygg" hjelper og til nyheten om at "stadig flere unge søker hjelp". Tittelen på oppslaget understreker ytterligere at det er behovet for hjelp som er nyhetens kjerne.

Jeg finner også en tendens i dette utvalget til at casene standardiseres til å passe inn ”Unge på flukt” malen. Et eksempel på det er at Dagsavisen også to år tidligere presenterte en ”Sara” på ferie uten returbillett:

(tittel) **”Sara” på ferie uten returbillett**

(ingress) ”Sara” ble sendt på ferie til hjemlandet i Øst-Afrika. Der ble hun fratatt pass, penger og returbillett av sine egne slektninger. Hun klarte å rømme og unngikk å bli giftet bort.(Dagsavisen 15.7.2005)

Her framstår caset ”Sara” som et vitnesbyrd om at UDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap og Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap er de gode hjelperne. Etter at hun har fortalt sin dramatiske historie om hvordan hun rømte fra sine afrikanske slektninger og fra ”flere voldelige vertsfamilier”, forteller journalisten at ”Sara” fikk hjelp fra UDI og Røde Kors som sendte henne penger og nytt pass. Offer og hjelper bekrefter hverandre og er på den måten gjensidig avhenging av hverandre. Caset skaper mulighet for identifisering og dermed grunnlag for medfølelse hos leseren og bekrefter samtidig behovet for hjelperen, mens hjelperens funksjon er å beskrive offerets utsatthet og dermed gi offerets historie troverdighet, som i dette avsnittet fra samme artikkel:

Terje Bjøranger, leder for UDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap sier ”Sara” har vært heldig. – Norge har ikke ambassade i dette landet og infrastrukturen er dårlig. Skal man komme seg vekk herfra må man ha et sterkt nettverk i Norge, og jentene må også *gjøre* en innsats for å komme seg vekk selv, sier Bjøranger. – Generelt bør jenter som er i tvil om hva som vil skje med dem i ferien nekte å reise, sier han.

Den autoritative elitekilden, representert ved UDI-teamets leder, omtaler ”Sara” som ”heldig” og kommer med formaninger om hva ”jentene” bør gjøre. I motsetning til den forrige ”Sara” fikk denne ”Sara” fortelle sin flukthistorie i direkte tale. Hun er dermed tilkjent en subjektsposisjon og aktørrolle. Men på grunn av krisehjelp-innrammingen blir også denne ”Sara” først og fremst et offer som har klart seg takket være hjelp av det norske hjelpeapparat. I *Unge på flukt* oppslagene handler nyhetens troverdighet først og fremst om å dokumentere behovet for hjelp.

I Aftenpostens artikkel under framheves caset i den første setningen i ingressen. Men både i tittelen, den andre setningen i ingressen og i første avsnitt av brødeteksten

framkommer casets egentlige funksjon som legitimering av hjelpebehovet. Jentas historie er bokstavelig talt innrammet av den egentlig historien om at ”stadig flere” søker hjelp:

Stadig flere søker hjelp mot tvangsekteskap

(ingress) Fire år etter at hun ble tatt til Irak for å giftes bort, har en 16 år gammel jente klart å flykte tilbake til Norge. Så langt i år ha flere enn før søkt hjelp mot tvangsekteskap.

*(brødtekst)*Både UDIs kompetanseteam rettet mot tvangsekteskap og Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap kan fortelle om en stor økning i antall henvendelser så langt i år. (Aftenposten 16.7.2007).

I dette oppslaget i Klassekampen får leseren klar beskjed allerede i ingressen om at casets funksjon er å illustrere behovet for tiltak og hjelp:

Vil tvangsgifte til livs

*(Ingress)*Hun kommer fra et muslimsk land, og var i slutten av tenårene da familien ville gifte henne bort mot hennes vilje. Hun børt med familien, og lever i dag på hemmelig adresse. Uten familien. Slike tilfeller vil Laila Dāvøy til livs.

Likevel blir kvinnen i caset i denne artikkelen tilkjent en subjektsposisjon og framstår faktisk ikke som det ”tilfelle” hun blir introdusert som. I første del av artikkelen får hun slippe til i direkte tale, dermed blir synspunktene framhevet. Journalisten gir også den unge kvinnen anledning til å reflektere over sitt forhold til foreldrene samtidig som hun tilkjennes en rådgiverrolle overfor andre unge:

*(brødtekst)*Uansett om de har gjort så mye mot meg så mente de det som var best for meg. Det var vanskelig å la være å ha kontakt med dem. De er en del av meg, og jeg hadde ingen å snakke med lenger. Etter ti måneder ga jeg opp, og tok telefonkontakt, men jeg har hemmelig adresse fortsatt, sier den muslimske kvinnen til Klassekampen. (...)

Hun oppfordrer ungdommer som er redde for at de kan presses til å gifte seg mot sin vilje til å tenke på seg selv. Hvis ingen tenker på deg når du giftes bort må du tenke på deg selv. Det er ditt liv, og du som ikke vil, sier hun. (Klassekampen 6.7.2005)

Samtidig er hoveddelen av dette oppslaget er et referat fra en pressekonferanse der daværende barne- og likestillingsminister Laila Dāvøy presenterer nye tiltak for å bekjempe tvangsekteskap. Tittelen på oppslaget viser også til Dāvøy på

pressekongressen. Dermed reduseres likevel historien til denne kvinnen til et case som skal legitimere behovet for nye tiltak og bevilgninger til hjelpeorganisasjonene.

Offergjøring

Som eksemplene foran viser, handler disse casene om unge jenter (og noen gutter og par) som har brutt med familiene sine og dermed også brutt ut av en offerrolle i de undertrykkende forholdene de har flyktet fra. De virkelige personene bak casene blir likevel i nyhetsoppslagene konstruert som ofre på nytt fordi det er bare som ofre de kan eksemplifisere at ”stadig flere” flykter og har behov for hjelp. Paradokset er at unge som har demonstrert at de har store ressurser, konstrueres som ressursvake for å passe inn i denne journalistiske malen. Det er også mulig å si at tekstene innenfor denne malen artikulere både en offerdiskurs og en heltediskurs, og at offerdiskursen blir den dominante diskursen. At journalisten også opplever denne dobbeltheten, kommer til syne i bruken av modale termer som her avdekker hvilken holdning journalisten som budbringer har til innholdet i handlinger som beskrives (Fairclough 1995: 27). De to teksteksemplene under er hentet fra oppslagene gjengitt ovenfor, men går igjen i de aller fleste beskrivelsene av de unges flukt (min utheving):

”hun *klarte* å rømme”

”en 16 år gammel jente (har) nå *klart* å flykte”

Modaliteten uttrykker både det paradoksale eller det uventede ved at den unge hjelpetrengende virkelig har klart å rømme. Samtidig viser bruken av det modale hjelpeverbet *klarte* til at de unge var i en så vanskelig situasjon at det var en prestasjon å rømme. Dermed kan modaliteten også tolkes som en implisitt negativ beskrivelse av situasjonen den unge flyktet fra og av dem som var årsak til flukten: foreldrene/familien.

Tre konkurrerende identiteter

I det følgende vil jeg ta for meg hvilke betegnelser og tegn som knyttes sammen med *de unge* for å se hvilke identiteter de gis innenfor mediediskursen om tvangsekteskap og hjelpetiltak. I følge Jørgensen og Phillips (2006:55) vil *de unge* her være en noe ”flytende” betegnelse som knytter seg til andre tegn for å få et betydningsinnhold, en

identitet. Det skjer gjennom etablering av ekvivalenskjeder, hvor tegn sorteres og knytter sammen i kjeder som etablerer seg relasjonelt. I tekstene innenfor malen *Unge på flukt* er det visse tegn som går igjen og som knytter seg til *de unge* og danner ekvivalenskjede som konstruerer *de/den unges* identitet. Følgende tegn er hentet fra titler og ingresser fra artikler innenfor temagruppen *Hjelpetiltak – forebygging* (Appendix 1): *jages, bortført, sendes ut av landet, kidnappet, truet, tvangsgiftet, mishandlet, holdt innesperret, dumpes*. Tegnene gjengitt ovenfor har det til felles at de er passive verbalkonstruksjoner som knyttes til betegneren *de unge*. Passivformen av verbet gjør at de unges identitet konstrueres av hva som blir gjort med dem som objekter, de har i denne identiteten ingen agens eller aktørrolle.

Selv om casene framstilles som enkeltstående historier om individuelle personer, er det de samme ordene eller tegnene som går igjen i beskrivelsene av casene. Ved gjentatt bruk av de samme betegnelsene på de individuelle unge i casene, konstrueres en kollektiv identitet. De unge framstår ikke som enkeltindivider, fordi leseren har møtt de samme beskrivelsene og samme historiene før..

På den annen side gis *de unge* subjeksposisjon og aktørrolle når de knyttes sammen med og ekvivaleres med følgende tegn, også hentet fra de samme titler og ingresser gjengitt i Appendix 1: *trosset, bryter med, flykte, lever i frykt, lever i skjul, på flukt fra tvang, på rømmen*. Den tredje ekvivalenskjeden som gir de unge identitet, består av disse tegnene: *bedt om hjelp, få hjelp, sviktes, får ikke god nok hjelp*. Her får igjen de unge en offeridentitet ved at tegnene handler om hjelp og svik.

De tre ekvivalenskjedene *tvang, flukt/brudd* og *hjelpetrengende* utgjør til sammen den identiteten som diskursen *Behovet for økt krisehjelp* tilbyr de unge. *Unge på flukt*-malens kriseinnramming og den dominante diskursen om økt behov for hjelp, gjør at de unges subjeksposisjon eller aktørrolle som kommer fram i den andre ekvivalenskjeden, blir underordnet en offerposisjon. Diskursordenen *Økt behov for for krisehjelp* organiserer og setter grenser for hva som kan ytres

”Romeo og Julie” historiene

”Romeo og Julie” historier¹⁹ kan sies å være en egen undersjanger av *Unge på flukt* malen. Referansen til Shakespeares velkjente klassiske kjærlighetsdrama fra Italia²⁰ viser at det er majoritetsleseren som er tenkt som mottaker av disse historiene.

Gjennom å la det unge minoritetsparet som flykter bli til europeiske Romeo og Julie, blir de ”en av oss”, vi kan identifisere oss med dem, de ikke lenger ”de andre”. Hadde hensikten vært å nå minoritetsleseren med opprinnelse fra det asiatiske subkontinent, ville vært mer nærliggende å kalle det flyktende minoritetsparet for Hir og Ranjha, paret i den tradisjonelle og velkjente kjærlighetsfortellingen fra Punjab-området som led samme tragiske skjebne som europeiske Romeo og Julie.

”Romeo og Julie” historiene er i større grad dramatiserte enn de øvrige enkeltcasene. De unge framstår mer som personer enn som eksempler eller case, selv om også disse unge på flukt opptrer innenfor den samme diskursive rammen av økt behov for krisehjelp. I disse fortellingene stilles myndighetene ofte til ansvar og avisa gjør seg til de unges forsvarere i samspill med hjelpeorganisasjonen. ”Romeo og Julie” historiene har likhetstrekk med journalistikken rundt utvisningstruede asylsøkere som blant andre den svenske journalistforskeren Ylva Brune (2004) har analysert. Her finner hun at den svenske tabloidpressen har rendyrket dramaer der det enkelte lille menneskets skjebne står i sentrum og der myndighetene blir stilt mot veggen og avisene framstår som redningsmenn. Fortellingene om utvisningstrusler kan kretse rundt to motsetninger: det handler om liv og død, der Sverige står for liv, trygghet, lykke og framtid, mens tilbakekomsten til opprinnelseslandet er forbundet med død, kaos, ulykke. Det stilles likevel ikke spørsmål ved flyktningpolitikken eller utlendingsloven på et prinsipielt plan, viser Brune. Det er kjærlighetens bud og lovens tillempling i det enkelte tilfellet som er utgjør disse artiklens nerve. Nyhetshistoriene unnviker vanligvis det prinsipielt vanskelige i konflikten. Når den

¹⁹ Uttrykket ”Romeo og Julie saker” eller ”Romeo og Juliette parene” er SEIFs egen betegnelse og anvendes av SEIFs leder Gerd Fleicher i intervju med Dagsavisen 30.4.2006 og 28.6.2006. I SEIFs rapporter foreligger ferdige dramatiserte historier, for eksempel ”Sak 2 i en Romeo og Juliette situasjon – begge 20 år” i Mellom barken og veden. Rapport over arbeidet i 2002. www.seif.no

enkelte helten/heltinnen får oppholdstillatelse i Sverige, oppløses problematikken (ibid:103). På samme måte handler "Romeo og Julie" fortellingene om flukten fra trusler og et ulykkelig liv innenfor minoritetsfamilien til "oppholdstillatelse" i norsk frihet og trygghet, hvor de unge får mulighet til å dyrke sin kjærlighet. Slutten er dermed lykkelig, i motsetning til i den opprinnelige Romeo og Julie fortellingen.

En artikkelserie som tok form av en føljetong i Dagsavisen fra april til august i 2005, er konstruert etter denne "Romeo og Julie"-modellen; store og mektige slekter på begge sider, de unges forbudte kjærlighet, myndighetenes svik, giftemål i hemmelighet, så en lykkelig slutt ved at myndighetene gir etter for mediepresset og innvilger opphold på humanitært grunnlag slik at de to unge kan leve sammen.

Føljetongen innledes 4.april 2005 (se Appendix 2) med en dobbeltside med et stort bilde av et ungt par med ryggen til som står og holder hverandre i hendene inne i et portrom mens de ser ut på gaten gjennom en stengt gitterport. Bildet symboliserer tvang/fangenskap opp mot frihet/kjærlighet: de unge er innestengt i minoritetskulturens mørke portrom av et gitter som i et fengsel, mens de ser ut på friheten i lyset ute på gaten i det norske majoritetssamfunnet. I kombinasjon med tittel og ingress kan bildet også tolkes som en illustrasjon av et liv i skjul på hemmelig adresse bak et gitter som beskytter mot dem der ute, de truende mennene i familie og slekt på begge sider:

Stadig flere på hemmelig adresse:

Jages for sin kjærlighet

Hun lever i frykt for sin egen far, bror og onkel. Han lever i frykt for både hennes og egen slekt. Nå bor de sammen på beskyttet adresse, og frykter at norske myndigheter skal sende ham ut av landet.

Den siste artikkelen i Dagsavisens føljetong (10.8.2005, Appendix 3) innledes med et kort sammendrag av historien, fortsetter med en dramatisering av en følelsesladet dialog mellom de to unge, deretter gjør journalisten en oppsummering av hendelsene for så å gi ordet til ekspertene, en advokat og en myndighetsperson som kommenterer og bekrefter historien og dermed gir den legitimitet. Regien og rollefordelingen går ut å at der unge paret representerer følelsene, journalisten saksforholdet og ekspertene analysen. I den innledende dramatiserte delen av artikkelen opptrer journalisten i flere

roller; både som aktiv deltaker, observatør og allvitende forteller som kjenner parets innerste følelser (min utheving):

(tittel) Endelig opphold for par på flukt

(Ingress) De har flyktet fra tvangsekteskap, giftet seg i skjul, levd med drapstrusler fra egen familie og frykten for å bli splittet av norske utlendingsmyndigheter. Nå har Mariaah og Saheel *endelig* fått trygghet.

(brødtekst) - Da advokaten ringte var jeg sikker på at det var et nytt avslag. Da han sa at Saheel har fått opphold trodde jeg først det var en feil. Etter så mye motgang kunne jeg ikke tro det. Etterpå hylte jeg av glede, og Saheel gråt av lettelse, sier Mariaah *i en sammenhengende foss av ord*.

Vel jeg gråt ikke så mye da. Bare noen gledestårer vet du, sier Saheel *litt brydd*. – Men jeg er så glad, jeg kan slappe av for første gang på veldig, veldig lenge. Nå trenger jeg ikke være redde mer.

Kidnappet

Etter snart to år med avslag og *en konstant klump i magen* kom *lettelsen*: Utlendingsdirektoratet (UDI) har gitt Saheel arbeids- og oppholdstillatelse. *De kan nesten ikke tro det er sant. Frykt og redsel har det unge paret vært vant med lenge.*

I oppsummeringen av hendelsene konstruerer Dagsavisen seg selv som en hovedaktør sammen med det unge paret på flukt:

Paret giftet seg i april. Et hemmelig bryllup der Dagsavisen var *blant de få* gjestene. *Selv ikke* imamen visste at det unge paret var på flukt.

Dagsavisen er ikke bare ”blant de få” som er invitert som gjester, paret har også mer tillitt til Dagsavisen enn til sin egen religiøse leder. Det framkommer ved det modale adverbialet *selv ikke* (imamen) som også er en presupposisjon, det tas for gitt at leseren vet at de unge har tillitt til sin religiøse leder, men de har altså mer tillitt til Dagsavisen. Med denne doble posisjoneringen får Dagsavisen også minnet leseren om at det er avisa som har vært det forfulgte parets beste venn og forsvarer hele tiden, som også har stilt myndighetene til veggs. Tidligere i føljetongen kunne Dagsavisen rapportere at den har fått ”en samlet regjering” til å reagere:

(tittel) - Hjelpen ikke god nok

(Ingress) Unge som rømmer fra tvangsekteskap får ikke alltid god nok hjelp, vedgår barne- og familieminister Laila Dåvøy. Flere ulike tiltak er nå planlagt.

(Brødtekst) En samlet regjering reagerer nå på gårdsagens oppslag i Dagsavisen som viser alvorlig svikt i hjelpesystemet for unge på flukt fra tvangsekteskap. Dagsavisen 13.5. 2005

Bildet som illustrerer oppslaget, viser barne- og likestillingsminister Laila Dåvøy som holder håndflatene opp og samlet som en angrende synder som ber om nåde (Appendix 4), som et symbol på hvordan regjeringen gir etter for Dagsavisens krav om hjelp til de unge.

Den anklagede parten

Fairclough (1995) anbefaler å stille spørsmålet om hva som er ekskludert fra teksten før man engasjerer seg i analysen av hva som er i teksten. Han foreslår i tillegg å differensiere gradene av tilstedeværelse i stedet for bare å se på hva som er der og hva som ikke er der:

”We might think in terms of a scale of presence, running from ”absent” to ”fore grounded”: absent – presupposed – backgrounded – foregrounded. If something is presupposed, it is in a sense present in the text, but as part of its implicit meaning.” Fairclough (1995:105)

Samtidig som *Unge på flukt*-malen følger journalistikkens konvensjon om å fokusere på konflikt, er det bare den ene parten i konflikten som får komme med sin versjon. Historien er basert på den unges vitneutsagn med støtte fra hjelpeorganisasjonen. Motparten, den anklagede part, er ikke representert med egne utsagn og er i de fleste tilfellene også usynlig i tekstene.

En teksts presupposisjoner er viktige fordi de posisjonerer leseren, de sier hva teksten regner med at leseren allerede vet, hva som er ”common-sense assumptions” i følge Fairclough (ibid. 107). I forskjellige typer tekster bidrar presupposisjonene til å etablere representerte realiteter som overbevisende. Fairclough mener at presupposisjoner er særlig viktige i analyse av ideologi, fordi de bidrar til å legitimere dominansrelasjoner gjennom å anta en konsensus som ikke eksisterer.

En forklaring på hvorfor den andre parten i konflikten ikke er deltaker kan da være at det er en implisitt mening i teksten, en presupposisjon, at alle vet hvem den andre parten er og at denne parten er skyldig i anklagene. I de fleste tilfellene innenfor

denne *Unge på Flukt* malen befinner motparten i konflikten seg i den ene enden av Faircloughs skala som *absent*, fraværende, som disse teksteksemplene kan illustrere:

(tittel) **14-åringer frykter for å bli giftet bort** (Aftenposten Aften 22.2. 2007)

(Ingress) Hver sommer blir unge tvunget til å gifte seg på ferie i hjemlandet. (Dagsavisen 31.5. 2007)

(Ingress) Etter å ha blitt kidnappet, truet og tvangsgiftet, klarte "Yasmin" å rømme. (Dagsavisen 29.4.2006)

Fraværet konstrueres gjennom bruk av verbet i passiv, der journalisten har valgt å utelate den ansvarlige for handlingen, agens. Jeg tolker her utelatelsen av agens som en presupposisjon; journalisten tar det for gitt at leseren vet at det er minoritetsforeldre som er voldelige og vil presse og tvinge sine unge til giftemål. Det er unødvendig for journalisten å fortelle leseren hvem de unge er på flukt fra.

Når den andre parten, som regel foreldrene, er til stede i tekstene, er det som overgripere i offervitnets, hjelperens og/eller journalistens fortellinger, som i disse teksteksemplene fra Dagsavisen og Aftenposten:

Stadig flere lever på hemmelig adresse: - Jages for sin kjærlighet

Hun lever i frykt for sin egen far, bror og onkel. Han lever i frykt for både hennes og egen slekt. (Dagsavisen 4.4.2005).

Døtre dumpes i Irak

Ut av Norge. Foreldre med opprinnelse i Irak og Pakistan sender oftere døtre tilbake til hjemlandet. Det er en av konklusjonene i en kommende rapport fra UDIs team rettet mot tvangsekteskap. (Forsidesak, Aftenposten 17.7.2007)

Røde Kors erfarer imidlertid at overgriperne stadig finner nye måter å omgå bestemmelsene på. - Siden i sommer har mange opplevd at de har blitt forlovet bort på et religiøst vis som virker like forbindende som ekteskap. (leder for Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap Monica Berge til Dagsavisen 20..1. 2008)

"Dessverre har vi ikke sett noen bedring i holdningene til foreldregenerasjonen" (Gerd Fleicher i SEIF til Dagsavisen 11.8.2005).

De godtok ikke at tenåringsdatteren ville være som andre norske ungdommer med kjæreste, venner og fritidssysler. Ikke engang vold tuktet henne. (Aftenposen 23.6.2008)

Tallene våre viser at debatten etter Fadime ikke har hjulpet på holdningene blant førstegangsinnevandrere, mener Fleicher. (Dagsavisen 20.1.2008)

Det kan tolkes på andre måter når motparten så godt som alltid er fraværende i *Unge på flukt* historiene. En tolkning er at offerets status gjør at det ikke stilles spørsmål ved historiens troverdighet, slik at den ikke behøver å bekreftes eller kontrasteres av andre kilder. Den amerikanske medieforskeren David L. Altheide (2002) som har undersøkt hierarkiet av offerframstillinger i medietekster, finner at når offeret framstår som tilstrekkelig ”deserving”, en som har gjort seg fortjent til det, må ikke historien verken verifiseres eller kontrasteres av andre parter. Når tvangsekteskap i tillegg er kriminalisert og det hersker konsensus både i minoritets- og majoritetsbefolkningen om å fordømme trusler og tvang i forhold til ekteskap, har den anklagedes versjon heller ingen legitimitet. Av samme grunn kan det også tenkes at den anklagede part vil nekte å komme med sin versjon av frykt for å framstå som forsvarer av tvang og vold. I tillegg kommer at hensynet til de unges sikkerhet og anonymitet kan være en god grunn til at journalisten ikke tar kontakt med familien og andre berørte. Dermed kan det være vanskelig for journalisten å få fram andre versjoner av historien. Det er også mulig å rettferdiggjøre og er heller ikke uvanlig, at tilsvarsretten ikke anvendes i saker der voldsofre står fram med sin fortelling. Men i disse sakene er det ikke bare snakk tilsvar til den konkrete saksframstillingen som gis av offeret, disse historiene presenterer heller ingen annen versjon av bakgrunn og kontekst enn den som gis av hjelpeorganisasjonen. Da handler det om journalistisk integritet i forhold til kilden og ansvaret for å gi en nyansert framstilling av årsaksforhold og bakgrunn for den konkrete saken.

Samtidig betyr den nærmest konsekvente utelatelsen av motpartens versjon eller andre versjoner at det har blitt legitimt å sette det journalistiske prinsippet om rett til tilsvar og prinsippet om en balansert framstilling helt til side i nyhets saker som handler om *unge på flukt* fra tvangsekteskap. En ensidig framstilling av saken ser ut til å ha blitt en del av malen. Jeg mener derfor at den viktigste forklaringen på at familiens versjon er utelatt, er at den ikke passer inn i fortellingen om de unge på flukt. Hele nyhetspoenget i disse historiene er bruddet med familien og behov krisehjelp til det nye livet i frihet utenfor minoritetsfamilien. Da er den andre partens versjon uinteressant for historien, ja, den ville kunne undergrave nyhetspoenget og ”ødelegge hele saken”.

Fryktdiskursen

Etter å ha analysert konstruksjonen av identiteter i tekstene, vil jeg nå se nærmere på hvilke diskurser som artikuleres. En språklig analytisk tilnærming er å se på betegnelser i de samme titlene og ingressene, hvor ofte og hvor mye visse ord brukes. Jeg har da funnet av ordet *frykt/redsel* og *flukt* brukes særlig ofte og også flere ganger innenfor samme tittel-ingress sekvens²¹ (se Appendix 1). I 29 oppslag innenfor nyhetsmalen *Unge på flukt* brukes *flukt/redsel/skremmende* ti ganger og *flukt/på rømmen/rømme* elleve ganger i tittel og ingress. Dette funnet relaterer jeg til den omfattende forskningen til den amerikanske medieforskeren David L. Altheide (2001) som viser hvor utbredt ordet *frykt* er i mediekonstruksjonen av kriser generelt. Som Altheide påpeker, har ord som opptrer i titler ekstra stor meningsbærende betydning. Han viser at en kvalitativ endring oppsto i nyhetsrapportering i USA og internasjonalt fra midten av nittitallet når det gjelder betydning og bruk av begrepet *frykt* i titler. Hans *tracking discourse* metode har mye til felles med ekvivalenskjeder som analytisk verktøy. Hans utgangspunkt er at når et ord blir gjentatt ofte og rutinemessig, blir det assosiert med visse andre termer og symboler, og det dannes et symbolsk bånd mellom dem. Betydningen av de to ordene skapes gjennom deres nærhet. Tracing discourse metoden kartlegger derfor hvor nært hverandre (fysisk) visse ord opptrer som en del av en tematisk vektlegging og diskursiv praksis. Han finner at etter gjentatt bruk sammen, vil den opprinnelige meningen av det ene ordet inkorporere det dominerende ordet, slik at det ikke lenger er nødvendig å bruke det (Altheide 2002: 38). For eksempel er ordet *kriminalitet* etter hvert begynt å bety *frykt* og det behøver derfor ikke lenger å uttrykkes som ”*frykt for kriminalitet*” bare ”*kriminalitet*” (ibid. 83). I tillegg har Altheide identifisert det han kaller en ”*discursive labeling*” når ordet *frykt* har en erobrende effekt slik at det helt erstatter andre ord som konnoterer. Den som frykter bør ikke bare være mennesker, men også institusjoner. I mitt utvalg av titler og ingresser finner jeg eksempler på

²¹ Det må presiseres at artiklene ikke er valgt ut på grunn av at de inneholdt disse ordene, men på grunnlag av tema og format som jeg har kalt *Unge på flukt*. Det var først da jeg begynte å analysere artiklene at jeg oppdaget den utstrakte bruken av disse ordene i akkurat denne type tekster.

denne erobrende effekten ved at *å frykte* har erstattet verbaluttrykket *å være bekymret for* og at frykt også ble brukt der en institusjon er subjekt:

Skoler frykter tvangsekteskap.

Flere skoler frykter at elevene deres presses til ekteskap mot sin vilje. (Aftenposten 26.7.2008)

Fryktet for datteren

Tvangsgiftede "Sara" forlot mannen fordi han ville sende datteren deres tilbake til Irak. (Dagsavisen 20.2.2008)

Frykter færre får hjelp

Tidligere leder av det statlige teamet mot tvangsekteskap tror at færre unge blir hjulpet etter omorganisering. (Aftenposten 10.6.2008)

Med henvisning til Van Dijks diskursdefinisjon sier Atheide: "Indeed, fear may be most important when it is implied as part of a general framework through which evens are cast. When fear is used in this way, it becomes a matter of discourse." (ibid.s.35) Han påpeker at diskursen får sitt eget fundament og sin egen fortolkningsramme gjennom bruk av medielogikk som formaterer og rammer inn innholdet.

Frykt blir til diskurs når frykt utvider seg fra å bli brukt med referanse til en bestemt sak til å bli brukt om et omfattende problem og i en generalisering, i følge Altheide. I *Unge på flukt*-nyhetsmalen brukes ordet frykt ikke bare som en referanse til en bestemt sak. *Frykt* knyttes til fenomenet *Unge på flukt* som en generalisering og jeg mener derfor det er grunnlag for å si at frykt er blitt til en diskurs.

Stadig flere diskursen

Et annet framtrekkende trekk ved denne malen er en gjentatte bruk av gradsbøyde mengdeord i titler, som: "*stadig flere*", "*markant økning*", "*rekordmange*" i kombinasjon med ordene *frykt*, *flukt*, *tvang*. Gradsbøyingen *flere* og ordene *rekord* og *økning* er også presupposisjoner, det tas for gitt at leseren vet at det fra før av er mange eller mye av dette fenomenet. Disse mengdeordene som brukes med overhyppighet i titler, er hentet fra organisasjonenes pressemeldinger og rapporter og er et eksempel på en *intertekstuell kjede* der journalisten henter elementer fra andre

dokumenter og inkorporer dem i produksjonen av medietekster (Winther Jørgensen og Phillips 2006:84).

Repetisjonen av *stadig flere* kombinert med ”*flykter fra tvangsekteskap*” eller ”*ber om hjelp mot tvangsekteskap*” i titler over flere år (se Appendix 1) skaper et inntrykk av en rituell økning, at tvangsekteskap i minoritetsfamilier øker og øker som noe uunngåelig til tross for at mange titalls millioner bevilges til hjelpetiltak og forebygging. Når avisene særlig foran skoleferien og i løpet av skoleferien også bruker begrepene *sesong* og *høysesong* som metaforer, forsterkes inntrykket av noe like fast og gjentakende som årstidene, som i dette eksempelet fra Dagsavisen, der årstid/sesong metaforen er brukt tre ganger etter hverandre:

Tittel: Nå starter sesongen for tvangsgifting – stadig flere unge søker hjelp

(1.linje i ingressen)Hver sommer blir ungdom tvunget til...

(1.linje i brødteksten): Sommeren er høysesong for tvangsgifting. (Dagsavisen 31.5.2007)

Dokumentasjonen av at det er *Stadig flere* (som søker krisehjelp/utsettes for tvangsekteskap) er utelukkende basert på hjelpeorganisasjonenes rapporter om antall henvendelser de har fått i forhold til året før eller halvåret før etc. Samtidig vil organisasjonene som mottar offentlig støtte, ha behov for å framstille sin virksomhet som viktig og nødvendig, og da legges det vekt på å få fram at *stadig flere* oppsøker akkurat dette hjelpetilbudet. Kilden til opplysningene er altså samtidig en interessant. Det representerer i seg selv et kildekritisk problem. Dessuten er det nærmest umulig å undersøke omfanget og økning av problemet tvangsekteskap, først og fremst fordi det er veldig vanskelig å måle overgrep i nære relasjoner. Det finnes heller ingen forskning eller offentlige rapporter som kvantitativt kan si noe om omfanget av tvangsekteskap, så mediene og politikerne må forholde seg til tall fra de to private og det ene statlige tiltaket som finnes.

I tillegg finnes det ingen felles måte å registrere og definere henvendelser og hjelpesaker, og den enkelte organisasjon presenterer sin virksomhet og tallmateriale

på forskjellige måter²². Det også vært knyttet usikkerhet til omfanget av dobbelregistrering, det vi si at de unge kan ha oppsøkt og blitt registrert hos flere av aktørene (jfr. Veien videre. Rapport fra 2008, www.seif.no).

Mens alle de tre hjelpeinstansene i sine rapporter spesifiserer hva henvendelsene går ut på og hvilke som ender som hjelpesaker, er denne spesifiseringen ofte utelatt i mediedekningen, og bare det totale antall henvendelser gjengis. Men at organisasjonen fikk flere henvendelser enn året før, behøver ikke i seg selv tilsi at det er stadig flere unge som trues og flykter fra tvangsekteskap. Som det framgår av organisasjonenes egne rapporter, blir de fleste henvendelsene ikke til hjelpesaker, de er forespørsler om informasjon og veiledning fra ungdom, barnvern, skoler og myndigheter. Økningen av henvendelser kan dermed like mye være uttrykk for økt oppmerksomhet og årvåkenhet rundt fenomenet. Både SEIF, Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap tar dessuten også imot henvendelser fra forskjellige innstanser om kjønnslemlestelse og forskjellige former for "æresrelatert vold" som igjen inkluderes i det totale antall henvendelser. I eksempelet under fra Aftenposten blir det totale antall henvendelser framhevet i ingressen og en kobling gjøres til tvangsekteskap på grunn av navnet på hjelpeinstansen som nevnes først i ingressen. Spesifiseringen av henvendelsene kommer først i brødteksten, der det framgår at litt over halvparten var relatert til tvangsekteskap:

92 saker om "æresvold"

(Ingress)Kompetansesenteret mot tvangsekteskap har mottatt 92 henvendelser hittil i år, nesten like mange som i hele fjor. – Skremmende, sier seniorrådgiver Terje Bjøranger i UDI.

(1. avsnitt brødtekst)25 av sakene handlet om tvangsekteskap, 32 er knyttet til frykt for tvangsekteskap. De øvrige henvendelsene gjelder blant annet kjønnslemlestelse og vold.

(Aftenposten 25.8.2007)

²² Tiltak 40 i Handlingsplanen mot tvangsekteskap (2008-2011) går ut på å etablere rutiner for systematisk registrering av tvangsekteskapsaker. Dette var ikke gjennomført i undersøkelsesperioden.

Sekvensen under er hentet fra en artikkel der det journalistiske prosjektet var å underbygge tittelen:

(tittel) Nå starter sesongen for tvangsgifting – Stadig flere søker hjelp:

(Ingress) Hos Røde Kors telefonen om tvangsekteskap har antallet henvendelser økt med 40 prosent så langt i år, men prosjektleder Monica Berge regner med en ytterligere økning etter sommeren.

(Dagsavisen 31.5.2007)

Hva innholdet er i de forskjellige henvendelsene og hvor mange av disse som er unge som søker hjelp mot tvangsekteskap er ikke spesifisert. Det er heller ikke gjengitt hvor mange av henvendelsene som ble til saker, der det konkret handlet om å hjelpe noen som var utsatt for tvangsekteskap eller trusler om dette.²³, Hvordan journalisten/avisa velger å bruke tallmaterialet fra organisasjonen synes her å henge sammen med journalistiske nyhetsformatet *Unge på flukt* som dokumentasjonen skal passe inn i. Det totale antall henvendelser eller en upresis prosentøkning vil i større grad underbygger tittel- og ingresspoenget om at *stadig flere flykter fra/får hjelp*. Her kan man igjen etterlyse journalistisk kildekritikk og prinsippet om journalistisk integritet i forhold til kilden.

Frihets- og opprørsdiskursen

Bredal (2006) har vist hvordan debatten om arrangert ekteskap og tvangsekteskap domineres av en bestemt konstruksjon av frihet: et fritt norsk valg (universelt og naturlig) i motsetningen til en kulturbestemt ufri praksis. Minoritetspersoners liv er preget av ufrihet inntil det motsatte er bevist, og den eneste måten å bevise det på er å ikke gjøre som foreldrene sier. Frihet betyr nemlig brudd med tradisjoner og opprør mot foreldre, samt å velge alene. Det å bli fri, er det samme som å bli norsk.

Minoritetsungdom, og særlig jenter, havner dermed i kategorien *ufri*. For å bli karakterisert som fri, er det hun som har bevisbyrden. At man fritt kan velge å følge tradisjonen, er ikke logisk mulig innenfor denne dominerende frihetsdiskursen. I

²³ Dette er lett tilgjengelig informasjon. Røde Kors-telefonen om tvangsekteskaps årsrapport for 2007 viser at 47 av 311 henvendelsene ble "saker" dvs personer som hadde behov for omfattende og ofte akutt bistand fra Røde Kors. 141 av de 311 var personer som hadde opplevd trusler om tvangsekteskap. 113 hadde opplevd en eller annen form fysisk eller psykisk vold. www.rodekors.no

formuleringene som kretser rundt å velge fritt og bestemme selv vises det ikke til hvem som eier beslutningen, det tas for gitt at dette er en beslutning som egentlig kun gjelder de to ektefellene. At ekteskapet kan angå flere, lukkes ute i den dominerende talemåten. Foreldre kan ikke være medeiere av et ekteskap. Det stilles ikke spørsmålsteget ved hvorvidt individet ønsker å velge partner selv og alene, den retningen på friheten er gitt. Dermed blir det vanskelig å snakke om å velge partner sammen med noen som noe annet enn ufrihet, påpeker Bredal (2006:64).

Nyhetsmalen *Unge på flukt* og særlig "Romeo og Julie" historiene, domineres av diskursen om den frie kjærligheten, individets frie valg og individuelle rettigheter gjennom uttrykk som; *ungdomsopprør, fritt valg, velge fritt, velge selv, bestemme selv, bestemme over eget liv, bestemme over egen kropp, være seg selv, være selvstendig, være et individ, sine egne interesser*. Men det er det sjelden de unge selv eller personer med minoritetsbakgrunn som artikulere denne frihets- og oppørtdiskursen. Problembeskrivelser og verdibaserte kommentarer om ekteskap og tradisjoner i minoritetsmiljøer formidles av (etnisk norske) hjelpere og eksperter. I kommentarene fra SEIF, som formidler mange av enkelthistoriene, er *ungdomsopprøret* et sentralt og gjentagende tema. I denne artikkelen i Dagsavisen er uttalelsen fra SEIFs leder Gerd Fleicher uthevet med portrettbilde i en sitatboks i teksten:

"Vi ser et ungdomsopprør av dimensjoner. Nå må vi være der for dem som bare krever sine grunnleggende menneskerettigheter." (Dagsavisen 30.9. 2006)

Den samme opprørs- og frihetsdiskursen fremheves også som en egen undersak til et oppslag med tittelen "*Flere melder fra om tvangsekteskap*" i Aftenposten:

Stadig flere unge setter foten ned

Jeg er stolt av å si at vi har vært med på et ungdomsopprør i Norge. Vi kan bare få bukt med tvangsekteskap og annen æresrelatert vold når de unge selv setter foten ned og sier nei. Stadig flere unge gjør det, sier Gerd Fleicher, daglig leder i Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF) Aftenposten 10.6. 2008

Jeg finner her eksempel på det Fairclough kaller *manifest intertekstualitet* (referert i Winther Jørgensen og Phillips 2006:84), hvor tekster åpenlyst trekker på andre

tekster. I SEIFs rapporter (www.seif.no) artikuleres den samme frihetsdiskursen som Unge på flukt nyhetmalen domineres av:

”Vi har grunnlag for å si at vi opplever et ungdomsopprør av visse dimensjoner. Det dreier seg her om ungdom midt blant oss som gjør opprør mot tvang og trusler, og som krever rettigheter som vi ser på som basiske i vårt samfunn: retten til å foreta valg i eget liv, med hensyn til utdanning, livsførsel og valg av partner. Det kan være vanskelig å forutse hvordan dette ungdomsopprøret vil utvikle seg framover, men vi har liten grunn til å tro at det vil dabbe av. Flere og flere unge vet at det er hjelp å få, og hvor de skal henvende seg for å få denne hjelpen.”²⁴

I denne diskursen må individet bevise sin frihet ved å gjøre opprør. Som konsekvens står bruddet med familien som en seier for friheten, det åpnes ikke for muligheten for en dialog og forsoning med foreldrene.

Frihets- og opprørskursen kan sies å ligge til grunn for det den britiske forskeren Ann Phillips (2007) har kalt *Exit* tilnærmingen til å bekjempe negative praksiser som tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og ivareta minoritetskvinnens rettigheter, der *exit* ”refererer til ”å gå ut av” minoritetsgruppa. *Exit* tilnærmingen går ut på at myndighetene legger til rette for at minoritetsungdommer kan nekte eller flykte fra tvangsekteskap og bryte med familien og miljøet, en tilnærming som har vært prioritert både i Norge og England (Phillips 2007, Egenæs 2008). En *dialog* tilnærming mellom majoriteter og minoriteter for å løse de omstridte spørsmålene, er en tilnærming som ligger nærmest en multikulturalistisk posisjon, men som Anne Phillips konstaterer, er på defensiven ikke bare i Norge, men i hele Europa.

Frihets- og opprørskursen og brudd/*Exit* tilnærming som artikuleres i *Unge på flukt* malen, kan også gjenfinnes i problemforståelsene i den offentlige handlingsplanen som gjaldt i den undersøkte perioden: *Fornytt innsats mot tvangsekteskap* (2002-2008). Det er dermed mulig å se en interdiskursivitet mellom mediediskursen og den offentlige diskursen nedfelt i denne handlingsplanen.

Interdiskursivitet forstås her som en form for intertekstualitet, der en tekst trekker på elementer og diskurser fra andre tekster (Fairclough 1992, Jørgensen og Phillips

²⁴ Sitatet er hentet fra ”Mellom barken og veden. En videreføring av arbeidet blant barn og ungdom. Rapport over arbeidet i 2008. www.seif.no

2006). I motsetning til den første handlingsplan fra 1998 som hadde et dialogfokus med vekt på forebyggende informasjon og mekling/konfliktløsning, framhever *Fornytt innsats* den individuelle friheten, definert som å ”å foreta egne valg og bestemme over egen kropp” (Fornytt innsats 2002:3) Tiltakene som prioriteres er økt krisehjelp kanalisert gjennom private hjelpeorganisasjoner og lovrestriksjoner. Et sentralt tiltak i krisehjelpen er å legge til rette for unge som flykter gjennom opprettelse av kriseleiligheter på hemmelig adresse og andre støttetiltak. Det er dette oppdraget som er overført til private organisasjoner som SEIF, som også artikulere den offentlige diskursen om krisehjelp hentet fra denne planen.

Den nyeste handlingsplanen som gjelder fra 2008-2011 går derimot bort fra et krisehjelpfokus og *Exit* tilnærming ved at tvangsekteskap nå knyttes til andre voldsrelaterte problemer som kjønnslemlestelse under betegnelsen ”æresrelatert vold” og sees som en del av ”et større problemfelt som er relatert til autoritær oppdragelse, kontroll og vold” (Handlingsplanen mot tvangsekteskap 2008-2011:6). Samtidig presenteres den æresrelaterte volden som en av mange former for vold i nære relasjoner og ikke bare i minoritetsmiljøer. Som en konsekvens av denne nye definisjonen skal nå det offentlige ta kontrollen over hjelpetiltakene som til nå har vært drevet av private organisasjoner. Denne endringen i den offentlige tilnærmingen til tvangsekteskap har i liten grad gitt seg uttrykk i en endret mediedekningen innenfor dette feltet i 2008, bortsett fra at det i større grad, særlig i Aftenposten, anvendes begrepet ”æresvold” (30.12.2007) og ”æresrelatert vold” (10.6.2008) som vignett når tvangsekteskapsaker dekkes. Det er dermed mulig å si at mediediskursen ”henger etter” den offentlige, politiske diskursen ved at den fortsetter å artikulere diskursen fra den forrige planen. Det kan igjen ha sammenheng med at det er hjelpeorganisasjonene som er enekilde for medieoppslagene om hjelpetiltak mot tvangsekteskap, og at disse fortsatt fremmer en krisehjelpdiskurs og exit-tilnærming til problemet.

Arrangert = tvang diskursen

Innenfor nyhetsmalen *Unge på flukt* problematiseres sjelden forskjellen på tvangsekteskap og arrangerte ekteskap. Det kan delvis sjangerforklares med at både

kriseinnrammingen på fortellingene og nyhetsformatet i seg selv ikke tillater kontekstualisering, nyanseringer og presiseringer. Men som Bredal (2006) poengterer, det var først da tvangstilfellene ble avdekket i mediene på midten av 1990-tallet, at det i det hele tatt ble interessant å snakke om og vite mer om arrangerte ekteskap. Denne giftepraksisen ble i følge Bredal fra første stund assosiert med tvang og overgrep og dermed innrammet som problem. I debatten om forskjellen på arrangert ekteskap og tvangsekteskap skisserer Bredal tre hovedposisjoner: 1) Helt forskjellig: arrangert er ikke tvang og tvang er ikke arrangert, 2) Arrangert og tvang er egentlig det samme fordi arrangert ekteskap inngår i en kultur som er undertrykkende, 3) Gråsoner: Alle tvangsekteskap er arrangerte, men ikke alle arrangerte ekteskap er inngått ved tvang (Bredal 2006:30).

SEIF, som er mest brukt som kilde og formidler av *Unge på flukt* historier, skiller i sin definisjon ikke mellom arrangerte ekteskap og tvangsekteskap og knytter tvang direkte til skikken med arrangerte ekteskap gjennom konsekvent å bruke uttrykket ”arrangert ekteskap under større eller mindre grad av tvang”²⁵. I Aftenpostens dekning kan det fra slutten av 2007 spores en klar tendens til tettere sammenkobling av arrangert ekteskap og tvang. I flere artikler rettes søkelyset på tvang gjennom psykisk press i arrangerte ekteskap, som i denne artikkelen var desember 2007:

Æresvold dominerer – Doblet antall henvendelser

(ingress) Mor gråter, far truer med selvmord og jenta må gjøre husarbeid mange timer daglig, Hvis hun gifter seg med mannen familien har valgt ut, blir alt så mye bedre.

(.....)

- Psykisk vold er den vanligste formen for press mot jenter som ikke vil inngå arrangerte ekteskap, forteller han. Jentene får gjerne skylden for alt som går galt i familien. I tillegg er det flere som isoleres fra samfunnet ved at de blir pålagt tunge oppgaver i hjemmet og ikke får delta på skolen.

(leder for Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, Terje Bjøranger i Aftenposten 17.12.2007)

²⁵ I SEIFs Kriseguide (www.seif.no) forfattet av Hege Storhaug knyttes tvangsekteskap og arrangert ekteskap enda tettere sammen: ”Arrangert ekteskap er en tradisjon som innebærer større eller mindre grad av tvang. Arrangert ekteskap kan kalles tvangstradisjon.”

Aftenposten 10.6.2008 går ett skritt videre ved å framheve tradisjonen med arrangert ekteskap som grunnen til økning av ”æresrelatert tvang” ved at journalisten gjengir synspunktene til en autoritativ ekspertkilde i ingressen:

Flere melder fra om tvangsekteskap

Mors tårer mer effektivt enn trusler

(Ingress) Antall ungdommer som varsler om æresrelatert tvang, øker markant. Spesialist Terje Bjøranger mener tradisjonen med arrangerte ekteskap er grunnen.

Dette budskapet understrekes ytterligere ved at et sitat av Bjøranger er uthevet med portrettbilde i teksten. Som tidligere leder av det statlige Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og i teksten omtalt både som ”spesialist” og ”jurist” er Bjøranger en autoritativ kilde som gir budskapet ekstra tyngde:

”Tiden er overmoden for at innvandremiljøer som praktiserer arrangerte ekteskap, revurderer tradisjonen” Terje Bjøranger, jurist²⁶(Aftenposten 10.6. 2008)

Oppfordringen om å ”revurdere” tradisjonen med arrangert ekteskap blir fulgt opp av en representant for regjeringen som kreve at mødrene bryter med tradisjonen med arrangerte ekteskap:

- Mødre må slutte med ekteskapspress

(ingress)Statssekretær Libe Rieber-Mohn krever at mødre bryter med århundrelange tradisjoner når barna deres skal gifte seg. (Aftenposten 16.6.2008)

I en leder i Aftenposten 2.7.2008 som kommenterer en tvangsgiftedom der en far ble dømt for å ha bortført og tvunget datteren til å gifte seg, blir arrangert ekteskap omtalt som det var tvangsekteskap og framstilt som kriminelt:

”Dommen skaper forhåpentligvis debatt rundt arrangerte ekteskap og hva det faktisk innebærer av ufrihet og trusler. Dette er en ukultur som ikke er forenlig med grunnleggende menneskerettigheter. I Norge er den dessuten kriminell.

Det er mulig Aftenpostens lederskribent her rett og slett har brukt feil ord; arrangert i stedet for tvang. Samtidig kom lederen bare et par uker etter at Aftenposten hadde

²⁶ Terje Bjøranger er tidligere leder av det statlige Kompetanseteamet mot tvangsekteskap. Han trakk seg kort etter at teamet ble overført fra UDI til IMDI i januar 2008.

artiklene som jeg siterer fra foran, som fokuserte på arrangerte ekteskap som årsak til økning av æresrelatert vold. Jeg her en konstruksjonen av et hierarkisk skille mellom ”den likestilte majoriteten” og ”den patriarkalske minoriteten”. Særlig kan statssekretær Rieber-Mohns krav til mødrene om å bryte med århundrelange tradisjoner når barna skal gifte seg, tolkes som et eksempel på normativ disiplineringen av minoriteter når det gjelder familieforhold (Lewis 2005, Keskinen 2009).

6.1.2 Oppsummering

Jeg mener at jeg gjennom en lingvistiskbasert kritisk diskursanalyse har identifisert at det eksisterer en egen nyhetsmal som jeg har kalt *Unge på flukt* innen mediedekningen av tvangsekteskap. Denne nyhetsmalen domineres av diskursordenen *økt behov for krisehjelp* som virker styrende på konstruksjonen av identiteter og representasjoner av problemet.

Innenfor diskursordenen *økt behov for krisehjelp* fremmes som konsekvens diskursen *stadig flere flykter/søker hjelp*. En gjentakelse over tid av de samme gradsbøyde mengdeordene i titler og ingressene gir inntrykk av et stadig større problem, samtidig som det ikke finnes metoder for å måle det reelle omfanget.

Jeg har videre funnet at *Unge på flukt* nyhetsmalen domineres av en *frykt*diskurs ved en høy frekvens av ordet *frykt* i titler og ingresser. Her ser jeg en parallell til fryktdiskursen som dominerer i nyhetsformidling av kriminalitet og kriser (Altheide (2002).

Offergjøringen av *de unge på flukt* i dette utvalget representerer en dreining i forhold til noen år tilbake, da unge jenter som sto fram i mediene på eget grunnlag og der jentenes mot var det som mest av alt ga disse stemmene troverdighet og autentisitet (Bredal 2006). Etter at casehistoriene ble underlagt en krisehjelp-innramming som mitt materiale viser, dominerer de anonyme og lite detaljerte minicasene formidlet av hjelpeorganisasjoner. De unge, hovedsakelig unge kvinner, konstrueres som objekter for redning og krisehjelp og ofre for minoritetsfamiliens tvang og myndighetenes svik. Parallelt blir de unge konstruert som opprørere mot foreldrene og flukten som et

”ungdomsopprør” for frihet, men krisehjelpsdiskursen gjør at offeridentiteten til de unge er den dominante.

Den typiske mediekonstruksjonen av et offer for tvangsekteskap er en ung kvinne. Gutter og unge menn opptrer bare unntaksvis som case, og da er det i all hovedsak homofile gutter fra muslimske miljøer. Når hjelpeorganisasjonene som kilder først og fremst profilerer unge jenter som ofre for tvangsekteskap, kan det ha sammenheng med den kjønne integrasjonsdiskursen der unge minoritetsgutter og -menn er bærere av negative maskuline egenskaper som aggressiv seksualitet og vold (Walle 2004). Den unge minoritetsmannen er ofte konstruert sammen med faren som representant for en patriarkalsk undertrykkende kultur. Minoritetsgutten passer ikke inn i konstruksjonen av *det verdige offeret* for tvangsekteskap og egner seg derfor ikke som case som skal legitimere økt behov for krisehjelp og mer ressurser til hjelpeorganisasjonen. Den homofile minoritetsgutten/unge mannen som av og til framstår i casehistoriene, er derimot et verdig offer særlig hvis han er muslim og stiller i samme kategori som den unge kvinnen, som forfulgt og undertrykket av en ”tradisjon” og ”kultur” og ”religion” som ikke tolererer verken kjønnslikestilling eller homofili.

Samtidig uttrykker konstruksjonen av minoritetsmannen som undertrykker og overgriper og minoritetskvinnen som hjelpetrengende offer en mediediskurs om patriarkalske, stereotype kjønnsidentiteter som står i kontrast til majoritetssamfunnets likestillingsdiskurs, der *de andre* framstår som avvikere fra ”den norske likestillingsnormen”.

Den andre parten i konflikten som konstrueres i *Unge på flukt* - nyhetsmalen, de anklagede foreldrene/familien, er så godt som aldri deltakere med egne utsagn og får dermed ikke gitt sin versjon av historien. Jeg tolker utelatelsen av motpartens versjon først og fremst som en konsekvens av en exit-tilnærming (Phillips 2007) i disse historiene, der et brudd med minoritetsfamilien og nyetablering utenfor minoritetsmiljøet er den eneste løsningsmodellen som skisseres. Når en dialog og forsoning med familien konstrueres som utelukket, kan det ut fra denne logikken sies at den andre partenes versjon ikke er relevant. Men ut fra et journalistisk og

kildekritisk perspektiv er dette et brudd på en norm som tilstreber en relevant og representativ kildebruk (Fossum og Meyer 2008, Nørgaard Kristensen 2004).

Casehistoriene har likhetspunkter med de klassiske "offerfortellingene" i flyktning- og asylsaker som Eide og Simonsen (2007) fant var relativt fremtredende i framstillingen av de nye minoritetene. Av de fire typiske diskursene som Eide og Simonsen skiller ut, er det først og fremst "de andre som trussel og/eller problem" som dominerer i mitt materiale. Trusselen er presentert som å komme fra minoritetsforeldrene/familien, og i denne diskursen finnes også *den andre* som offer for tilbakeliggende praksiser i minoritetsmiljøer som tvangsekteskap og frihetsberøvelse. En annen diskurs er "majoriteten som problem" tilknyttet den andre i en offerrolle, gjennom kritikk av majoritetssamfunnet, representert ved de politiske myndighetene, for manglende handlekraft overfor negative praksiser i minoritetene, for svik overfor *den andre* i offerrollen.

Det er ellers påfallende få eksplisitte problembeskrivelser og årsaksforklaringer som tilbys i *Unge på flukt* historiene. Det kan ha sammenheng med at nyhetssjangerens snevre rammer. En forklaring er også at tilnærmet likelydene historier har versert i mediene i over ti år, slik at journalisten tar det for gitt at leseren er informert om årsaken til og bakgrunnen for de unges flukt og behov for krisehjelp. Det er også få henvisninger til kultur og religion som forklaringsmodeller, i motsetning til innenfor de andre temaene jeg har identifisert. Diskursen om kjønnslikestilling skulle man likevel ha forventet ville vært artikulert i casehistorier om en ung kvinne som flykter og undertrykkes av familien, men det er også i liten grad tilfelle.

Likestillingsdiskursen kan likevel ligge implisitt som en del av den offentlige diskursen der bekjempelse av tvangsekteskap defineres som er et likestillingstiltak. Samtidig dominerte lovgivning som tema i perioden, der nye innvandringsrestriksjoner framsto som viktigste tiltak mot tvangsekteskap. Det kan ha medført at likestillingsdiskursen er blitt underordnet den dominante innvandrings- og integreringsdiskursen.

En generell forklaring på hvorfor *Unge på flukt* historiene framstår uten kontekstualisering kan være at disse nyhetshistoriene fra redaksjonens side blir sett i

sammenheng med meningsnyheter og kommentarer om tvangsekteskap og fungerer som en case og et supplement til denne mer meningsbaserte dekningen. De øvrige temaene kan betraktes som kontekstualisering av *Unge på flukt* historiene.

Jeg mener samtidig å ha vist hvordan denne nyhetsmalen i stor grad preges av enkildejournalistikk med en kildedominans som medfører en ensidig dekning. Det har igjen sammenheng med den sosiale praksisen som karakteriseres ved at myndighetene i stor grad har overlatt ansvaret for å bekjempe tvangsekteskap til ikke-statlige aktører som har spesialisert seg på ”minoritetsvold” (Bredal 2007). Noen få private aktører sitter derfor på en stor del av kunnskapen og kildematerialet som mediediskursen og mediedekningen er basert på. Handlingsplanen mot tvangsekteskap for 2008-2011 legger opp til at hjelpearbeidet skal innlemmes i det ordinære offentlige hjelpeapparatet for vold i nære relasjoner. Det vil kunne bidra vesentlig til at mediedekningen av tvangsekteskap ikke lenger blir preget av hypersynlighet, unntakstilstand og enkildejournalistikk. Samtidig vil journalisten alltid ha et selvstendig ansvar for å sikre et bredt kildetilfang og en balansert dekning.

7. Sammenfatning

Ved å sammenfatte de viktigste funnene i den strukturelle undersøkelsen av deltaker- og temamønstre og i diskursanalysen, er det mulig å foreta noen overordnede konklusjoner, med det forbehold at undersøkelsen omfatter et begrenset antall aviser:

Lovgivning - lovreguleringer er det dominerende tema i perioden. Strengere innvandringsrestriksjoner var det mest sentrale tiltaket for bekjempe tvangsekteskap: *Den dominante diskursen om tvangsekteskap er en innvandrings- og integreringsdiskurs og ikke en kjønnslikestillings- og rettighetsdiskurs.*

Politikere på nasjonalt nivå utgjør den største deltakergruppa i gjennomsnitt i avisene: *Tvangsekteskapsdiskursen er en politisk diskurs på elitenivå.*

Det er majoriteten som dominerer den politiske mediedebatten om tvangsekteskap: *Majoriteten setter premissene for løsninger på det som defineres som et problem for minoritetene.*

Diskursordenen *økt behov for krisehjelp* innenfor dekning av hjelpetiltak konstruerer minoritetsungdom som objekter for krisehjelp og ofre for minoritetsfamiliens tvang og myndighetenes svik.

Dekningen av hjelpetiltak mot tvangsekteskap er preget av *enkildejournalistikk og kildedominans* fra ikke-statlige aktører som har spesialisert seg på ”minoritetsvold.

Appendix 1 – 4

Stadig flere lever på hemmelig adresse: - Jages for sin kjærlighet

(ingress) Hun lever i frykt for sin egen far, bror og onkel. Han lever i frykt for både hennes og egen slekt. Nå bor de sammen på beskyttet adresse, og frykter at norske myndigheter skal sende ham ut av landet. (Dagsavisen 4.4.2005)

Unge på flukt fra tvang får ikke hjelp

(ingress) Regjeringen har gjort kampen mot tvangsekteskap til fanesak, men mange unge innvandrere som flykter sviktes av hjelpeapparatet. På et hemmelig sted i landet bor et ungt par på flukt fra egen familie. (Dagsavisen 12.5.2005)

Hjelpen ikke god nok

Unge på rømmen fra tvangsekteskap får ikke alltid god nok hjelp, vedgår barne- og familieminister Laila Dåvøy. Flere ulike tiltak er nå planlagt. (Dagsavisen 13.5.2005)

Flere bryter med tvang

Så langt i år har flere unge gutter og jenter enn noen gang tidligere bedt om hjelp etter å ha trosset foreldrenes planer for tvangsekteskap. (Dagsavisen 11.8.2005)

Vil tvangsgifte til livs

Hun kommer fra et muslimsk land, og var i slutten av tenårene da familien ville gifte henne bort mot hennes vilje. Hun brøt med familien, og lever i dag på hemmelig adresse. Uten familien. Slike tilfeller vil Laila Dåvøy gjøre noe med. (Klassekampen 6.7.2005)

Trenger hjelp videre

Mindreårige som bryter med familien av redsel for tvangsekteskap, har størst behov for oppfølging. (Klassekampen 7.7.2005)

”Yasmin” rømte fra kidnapping og tvangsekteskap – Ingen UD-støtte til bortført jente

Etter å ha blitt kidnappet, truet og tvangsgiftet, klarte ”Yasmin” å rømme. Men Utenriksdepartementet nektet å hjelpe 15 åringen med å komme seg tilbake til Norge. (Dagsavisen 29.4.2006)

Flere ber om hjelp mot tvangsekteskap

Organisasjonen Selvhjelp for innvandrere og flyktninger fikk 79 henvendelser fra unge i krise i fjor. Men sært få av dem som blir bortført for å tvangsgiftet klarer å rømme. (Dagsavisen 30.4.2006)

Lover hjelp til unge på flukt

Unge som fraktes ut av Norge og tvangsgiftes, skal få bedre hjelp. En egen gruppe skal bli opprettet for å hjelpe dem hjem igjen. (Dagsavisen 6.5.2006)

Flere flykter fra tvangsekteskap

Antallet alvorlige saker om tvangsekteskap er blitt nær femdoblet i løpet av de siste fem årene, viser ny rapport. (Dagsavisen 28.6.2006)

Stadig flere gutter ber om hjelp

I 2005 opplevde SEIF en bastant økning av henvendelser fra gutter og par i en "Romeo og Julie"-situasjon. Mens denne gruppen i 2004 utgjorde 22 prosent av alle henvendelser, utgjorde den i 2005 hele 46 prosent. (Dagsavisen 28.6.2006)

14-åring frykter å bli giftet bort

196 mennesker ba Oslo Røde Kors om hjelp til å hindre tvangsekteskap i fjor. 59 av dem som ringte, var under 18 år. (Aftenposten Aften 22.2.2007)

87 ba om hjelp i fjor

87 personer under 26 år ba om hjelp til å rømme fra et planlagt eller allerede gjennomført tvangsekteskap i fjor. 44 av dem har fått helt nytt liv gjennom Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF). (NTB-melding gjengitt i Aftenposten Aften 17.4.2007)

Døtre dumpes i Irak

Ut av Norge. Foreldre med opprinnelse i Irak og Pakistan sender oftere døtre tilbake til hjemlandet. Det er en av konklusjonene i en kommende rapport fra UDIs team rettet mot tvangsekteskap. (Forsidesak, Aftenposten 17.7.2007)

92 saker om "æresvold"

Komptanseteamet mot tvangsekteskap har mottatt 92 henvendelser hittil i år, nesten like mange som i hele fjor. – En skremmende økning, sier seniorrådgiver Terje Bjøranger i UDI. (Aftenposten 25.8.2007)

Fikk regning etter å ha blitt tvangsgiftet

Først ble "Shirin" tvangsgiftet, mishandlet og holdt innesperret. Nå må hun betale tilbake stipendet til Lånekassen fordi hun ikke var på skolen. (Dagsavisen 1.11.2007)

Homofile sendes ut av landet for å bli hetero

Ideelle organisasjoner frykter for livene til homofile innvandrere som tvangssendes til foreldrenes hjemland. Der skal de "bli heterofile" gjennom koranlesning og tvangsekteskap. (Dagsavisen 18.11.2007)

UDI jobber med flere homofile ungdommer

Utleddingsdirektoratet jobber nå med flere saker hvor homofile innvandrere frykter for livene sine etter at familien har oppdaget legningen deres. (Dagsavisen 20.11.2007)

Ungt par lever i skjul

Aftenposten har møtt et ungt ektepar som har endret sine liv for å kunne leve sammen. Han er etnisk norsk, hun er fra en tradisjonell pakistansk familie i Norge. (Aftenposten 30.12.2007)

Fryktet for datteren

Tvangsgiftede "Sara" forlot mannen fordi han ville sende datteren deres tilbake til Irak. (Dagsavisen 20.2.2008)

Giftes mot sin vilje

Det er en markant økning i antall unge som mottar krisehjelp mot tvangsekteskap og æresrelatert vold, viser nye tall fra Selvhjelp fra innvandrere og flyktninger. (Forside Aftenposten 10.6.2008)

Flere melder fra om tvangsekteskap

Antall ungdommer som varsler om æresrelatert tvang, øker markant. Spesialist Terje Bjøranger mener tradisjonen med arrangerte ekteskap er grunnen. (Aftenposten 10.6.2008)

Frykter færre får hjelp

Tidligere leder av det statlige teamet mot tvangsekteskap tror at færre unge blir hjulpet etter omorganisering. (Aftenposten 10.6.2008)

Rekordmange melder om tvangsekteskap

Etter flere års offentlig kamp mot tvangsekteskap, ber rekordmange om hjelp. Politiet og frivillige organisasjoner har aldri hatt flere saker enn nå. (Dagsavisen 20.1.2008)

Tvangsekteskaps ofre trenger tilbud

Ofre for tvangsekteskap mangler egne, landsdekkende tilbud, og overlates i stedet til frivillige organisasjoner. (Dagsavisen 28.5.2008)

Skoler frykter tvangsekteskap.

Flere skoler frykter at elevene deres presses til ekteskap mot sin vilje. (Aftenposten 26.7.2008)

Nye kriseboliger på vei – 119 voldsalarmer i Oslo i dag. Stadig flere krisesaker til SEIF

I går opplevde Oslo nok en tragisk familievoldsak. I løpet av høsten oppretter Oslo kommune tre nye kriseboliger for unge som trues i tvangsekteskap. (Aftenposten 10.9.2008).

Stadig flere på hemmelig adresse:

Jages for sin Kjærlighet

■ Hun lever i frykt for sin egen far, bror og onkel. Han lever i frykt for både hennes og egen slekt.
■ Nå bor de sammen på beskyttet adresse, og frykter at norske myndigheter skal sende dem ut av landet.

NILAS JOHNSEN
nilas.johnsen@dagsavisen.no

«Hva vil du gjøre skal si til ham: Dra hjem til Pakistan, bli drept der, jeg er trygg her på hemmelig adresse? Hvis dere sender ham hjem har dere ansvar. Dere har ansvar for hvor han vil flytte. Hvis han kommer tilbake, er det min skyld.»

Sjåføren i en buss som kjører på vei mot Oslo, ser på et bilbilde i et vindu. Bilbilde viser en familie som står på en vei. En av dem er en ung mann i en mørk jakke, som ser ut til å være en av de som er på flukt.

«De tror ikke på oss. Hvordan kan norske myndigheter oppføre seg på den måten? De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

den jeg flykter fra, da jeg først kom hit. De tenker at jeg ikke flyr fra Mariah, for det er Sahel.

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

«De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet. De prøver å få oss til å flytte ut av landet.»

Mariah og Sahel bor på hemmelig adresse, og får beskyttelse hennes slekt angivelig vil ta livet av ham. FOTO: ERIK NORDLID

Biskop Ole Christian Kwame gikk rett bort til demonstrantene utenfor kirken, og inviterte dem inn. Her i samtale med Jon Reidar Øyan, leder av LLH, og initiativtaler til demonstrasjonen, Hanna Refsum. FOTO: ANETTE KNUDSEN/LLH OSLO AKERSHUS

Ba homoaktivistene inn til gudstjeneste

En i valget av Ole Christian Kwame, deltok også justisminister Odd Linnar Dørum (V) på gudstjenesten.

Kirken ble raskt overfylt, og ikke alle som ville delta på gudstjenesten kunne komme inn. LLH sto bak demonstrasjonen på plass. De måtte nyte seg mens utendørs demonstranter ble borte og det ble vanskelig å komme inn på biskopen velkommet på bispebakken etter gudstjenesten.

ERKENTE UENIGHET
– Prosessen bak skiftet av biskop har engasjert. Den har vekket debatt og utøst mange tanker. Vi har allerede rett fram godthåp etter å ha hørt hans preken, sier Christian Møller, leder av Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifrigge, LH11 Oslo og Akershus. Sammen med andre utendørs demonstranter ble det også på plass som ble reservert til dem.

DRONNINGEN TIL STEDE
I tillegg til demonstrantene, overvåk også dronning Sonja og kronprinsparet innsattelsen i Oslo domkirke i går for Kjetil Magne Bondevik (KRF) og flere medlemmer av regjeringen deltok i gudstjenesten sammen med utendørs demonstranter som ble reservert til dem.

EISE CRO OMMUNDSEN
eise.gro.communiser@dagsavisen.no

– Det var en flott gudstjeneste, der biskopen ba om forsoning og tilgivelse. Vi har et godthåp etter å ha hørt hans preken, sier Christian Møller, leder av Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifrigge, LH11 Oslo og Akershus. Sammen med andre utendørs demonstranter ble det også på plass som ble reservert til dem.

KONTOLEPTE
Kvame ble først ikke blant de foreslåtte kandidatene som arvtaker etter Gunnar Ståbert, men fordi han allerede var biskop i Borg. Kunde han byttes ut med en yngre mann, nå må vises rause i og omgående tilbake.

HAR ET HÅP
Ole Christian Kwame tiltrøstet Trossstidenss i regjering.

– Det var en flott gudstjeneste, der biskopen ba om forsoning og tilgivelse. Vi har et godthåp etter å ha hørt hans preken, sier Christian Møller, leder av Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifrigge, LH11 Oslo og Akershus. Sammen med andre utendørs demonstranter ble det også på plass som ble reservert til dem.

– Det var en flott gudstjeneste, der biskopen ba om forsoning og tilgivelse. Vi har et godthåp etter å ha hørt hans preken, sier Christian Møller, leder av Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifrigge, LH11 Oslo og Akershus. Sammen med andre utendørs demonstranter ble det også på plass som ble reservert til dem.

– Det var en flott gudstjeneste, der biskopen ba om forsoning og tilgivelse. Vi har et godthåp etter å ha hørt hans preken, sier Christian Møller, leder av Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifrigge, LH11 Oslo og Akershus. Sammen med andre utendørs demonstranter ble det også på plass som ble reservert til dem.

– Det var en flott gudstjeneste, der biskopen ba om forsoning og tilgivelse. Vi har et godthåp etter å ha hørt hans preken, sier Christian Møller, leder av Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifrigge, LH11 Oslo og Akershus. Sammen med andre utendørs demonstranter ble det også på plass som ble reservert til dem.

Endelig opphold for par på flukt

Jeg er så glad, jeg kan slappe av for første gang på veldig, veldig lenge. Nå trenger jeg ikke være redd mer.

Saheel

De har flyktet fra tvangsekteskap, giftet seg i skjul, levd med drapstrusler fra egen familie og frykten for å bli splittet av norske utlendingsmyndigheter. Nå har Mariaah og Saheel endelig fått trygghet.

NILAS JOHNSEN

nilas.johnsen@dagsavisen.no

– Da advokaten ringte var jeg sikker på at det var et nytt avslag. Da han sa at Saheel har fått opphold trodde jeg først det var en feil. Etter så mye motgang kunne jeg ikke tro det. Etterpå hylte jeg av glede, og Saheel gråt av lettelse, sier Mariaah i en sammenhengende foss av ord.

– Vel jeg gråt ikke så mye da. Bare noen gledenister vet du, sier Saheel litt brydd.

– Men jeg er så glad, jeg kan slappe av for første gang på veldig, veldig lenge. Nå trenger jeg ikke være redd mer.

KIDNAPPET

Etter snart to år med avslag og en konstant klump i magen kom teltelsen: Utlendingsdirektoratet (UDI) har gitt Saheel arbeids- og oppholdstillatelse. De kan nesten ikke tro det er sant. Frykt og redsel har det unge paret vært vant med lenge.

18 år gamle Mariaah ble som treåring kidnappet av sin egen far og tatt med til Pakistan, etter han og hennes norske mor ble skilt. Først som 16-åring kom hun seg til Norge, men da fortsatte faren å true henne. Han ville få henne til å gifte seg med en fetter fra Pakistan. Hun nektet, og rømte.

Hun hadde nemlig funnet en annen kjæreste, Saheel. Han kom til Norge som mindreårig asylsøker etter en konflikt med hans egen slekt i Pakistan. Asylsøknaden fikk han avslag på, UDI mente han trygt kunne vende tilbake og

Det forbudte forholdet: Mariaah er shiamuslim, fra en rik og mektig slekt og har brutt med slektens ønske om å gifte seg med sin fetter. Saheel er sunni fra en fattigere slekt. Deres forhold aksepteres ikke. FOTO: NILAS JOHNSEN

slå seg ned i en annen del av landet enn der familien hans bodde.

Men forholdet som etter hvert utviklet seg med Mariaah forverret situasjonen: Nå var han også truet av hennes far og mektige slekt i hjemlandet. Men likevel av slo Utlendingsnemnda en anke på asylsøknaden om opphold på humanitært grunnlag. Samtidig mente politiet at begge tenåringene var i livsfare, og de ble gitt voldsalarm og hemmelig adresse.

Paret giftet seg i april. Et hemmelig bryllup der Dagsavisen var blant de få gjestene. Selv ikke ima-

men visste at det unge paret var på flukt. Men fortvilelsen fortsatte: En påfølgende søknad om familiegjenforening ble avvist siden Mariaah ikke oppfylte underholdskravet som fastslår at man må ha en årslønn på minst 160.000 kroner for at en ektefelle skal få familiegjenforening.

FAREN DØMT

Underholdskravet er innført i hovedsak for å hindre at unge norske jenter med innvandrerbakgrunn tvangs giftes med menn fra hjemlandet. Nå sto den samme regelen

i veien for trygghet for et par som hadde brutt med foreldrenes planer for tvungne ekteskap, og som hadde giftet seg for kjærlighet. Hvis Saheel ble sendt hjem til Pakistan ville Mariaahs slekt forsøke å ta livet av ham, skrev de i en klage til UDI der de ba om at underholdskravet ble tilsidesatt.

Mens klagen ble behandlet bodde de to fortsatt på hemmelig adresse, og rettsaken mot Mariaahs far kom opp. Han fikk en meget streng straff på ett års fengsel for truslene. I omgjørelsen UDI nå har sendt paret legges det hoved-

vekt på nettopp den dommen for å forklare at underholdskravet settes til side.

– Dette er den eneste rette beslutningen, men det er urovekkende at UDI brukte så lang tid på å fatte den, sier parets advokat, Harald Stabell.

UDI sier en ny totalvurdering førte til at vedtaket ble endret. Nå kan Saheel etter hvert få permanent opphold, forutsatt at forholdet til Mariaah varer i minst tre år.

– Det gjør det. Vi har gått gjennom så mye sammen og vi elsker hverandre, sier paret.

Stadig flere på hemmelig adresse: Jages for sin kjærlighet

Stadig flere unge mennesker flykter fra tvangsekteskap og lever på hemmelig adresse i Norge. De er jages for sin kjærlighet.

Dagsavisen 4. april.

Rettsaken om tvangsekteskap: Frykter eks-mannen skal drepe datteren

En kvinne som har flyktet fra tvangsekteskap frykter at eks-mannen hennes skal drepe datteren.

Asker sa ja til Rikets bryllupsplaner

Dagsavisen 16. juni.

Par på flukt ble hemmelig gift

Et par på flukt ble hemmelig gift i Norge.

Par på flukt ble hemmelig gift

Dagsavisen 14. april.

Dagsavisen har fulgt det unge paret, som vi har kalt Mariaah og Saheel (deres ekte navn er hemmelige av hensyn til deres sikkerhet), siden april i år. De har kjempet mot sine foreldre, mot et sviktende hjelpesystem og mot norske utlendingsmyndigheter. De bor på sperret og hemmelig adresse med voldsalarm, men samtidig som politiet har ment at paret har vært i stor fare og har tatt trusselsaken mot Mariaahs far svært alvorlig, har barnevernet sviktet dem og UDI har villet kaste Saheel ut av landet. I april giftet de seg i hemmelighet, og i juni kom trusselsaken mot faren inn for retten. Nå har Saheel fått opphold og paret kan begynne et nytt liv sammen.

– Hjelpen ikke god nok

Unge som rømmer fra tvangsekteskap får ikke alltid god nok hjelp, vedgår barne- og familieminister Laila Dávøy. Flere ulike tiltak er nå planlagt.

NILAS JOHNSEN

nilas.johnsen@dagsavisen.no

En samlet regjering reagerer nå på gårdsdagens oppslag i Dagsavisen, som viser alvorlig svikt i hjelpesystemet for unge på flukt fra tvangsekteskap. Juridiske endringer som skal gjøre det lettere å vitne, utvidet hjelp med å skaffe sikker bolig, og tryggere adressesperringer kan bli lagt inn i oppdateringen av regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap.

– Hvis unge som flykter fra tvangsekteskap trenger hjelp, så skal de få det uansett. Det skal også gjelde etter at de har fylt 18 år, sier barne- og familieminister Laila Dávøy til Dagsavisen.

KRANGLER OM ANSVARET

For 18 år gamle Mariaah, som flyktet fra tvangsekteskap og giftet seg med kjæresten Saheel i skjul, har sikkerhetsnettet raket fullstendig. Lenge kranget barnevernskontor fra ulike deler av landet om hvem som skulle ta ansvar for å hjelpe henne. Nå får hun ingen hjelp, verken fra barnevernet eller sosialkontoret, og hun har mistet sin hemmelige bolig.

– Jeg kan ikke kommentere den konkrete saken, men det skal ikke være slik at det kranget om reg-

– Unge på flukt fra tvangsekteskap må få hjelp gjennom barnevernet. Det må gjelde også etter at de har fylt 18 år, sier Laila Dávøy.

FOTO: SCANPIX

ningen. De unge skal hjelpes først, og så skal de ulike aktørene gjøre opp seg imellom i ettertid. De instruksene skal friskes opp, lover Dávøy.

– Det er heller ikke slik at man skal droppes av barnevernet med en gang man fyller 18. Barnevernet kan gjennom sosiallovgivningen gi utvidet hjelp fram til de

blir 23, men her ser vi dessverre at systemet ikke har fungert godt nok i noen tilfeller, fortsetter Dávøy.

JURIDISKE ENDRINGER

Dávøy har et hovedansvar for regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap, som hun lover vil bli oppdatert og forbedret framover.

Men flere departementer er involvert. Kommunal- og regionaldepartementet har ansvaret for kriseboliger, og bygger nå opp et kompetanseteam ledet av UDI som skal koordinere ulike etaters innsats.

Justisdepartementet har ansvaret for juridiske og politifaglige aspekter. Der jobber man nå med en evaluering av ordningen med å trygge sperret adresse og

Dagsavisen i går: Unge som flykter fra tvangsekteskap sviktes.

hemmelig identitet for de over 1.400 personene som har det. Flere unge innvandrere på flukt er blitt avslørt av brevtabber fra offentlige kontorer.

Det vil også bli vurdert å utvide bruken av dommeravhør og anonym vitneførelse til også å gjelde slike saker, slik politi og bistandsadvokat ber om etter den første

rettsaken etter lovgivningen mot tvangsekteskap ble avslutte den uken.

– Det er en stor utfordring å få ofrene til å våge å vitne, og her må alle tiltak vurderes. Samtidig skal rettsikkerheten ivaretas for antatte gjerningsmenn, sier statssekretær Rita Sletner i Justisdepartementet.

Røkkes kronvitne torpedert

I sin iver etter å dokumentere Kjell Inge Røkkes dyktighet som båtfører klarte hans forsvarer, Ellen Holager Andenæs, i går å torpedere vitnet som allerede hadde «frikjent» Røkke i sertifikatsaken. Noen uker før rettsaken startet lånte eller leide Kjell Inge Røkke og hans advokat undervisningsfartøyet som benyttes av Chalmers Tekniske Høyskole. De inviterte med seg lektor Goran

Lindholm som nærmest er en førstesensor for de andre sensorene som i Sverige kan avgjøre om en elev er skikket til å inneha fartygsbefal klasse VIII-sertifikat. I to timer kjørte de rundt i Göteborgs skjærgård, og Lindholm var meget imponert over Røkkes evner som båtfører. Problemet var bare at Lindholm allerede var innstevnet som vitne i rettsaken mot Røkke. (NTB)

Kjell Inge Røkke i samtale med sin forsvarer Ellen Holager Andenæs. FOTO: SCANPIX

Uslåelige flistilbud fra Norfloor - Norges ledende flisekjede!

Best på utefliser
Lag drømmeplassen nå!

inntil
40%
rabatt!

Vi leverer flisløsningene i TV-serien

Terrassepakke
Komplett.

Serie Rocks eller Altair 30N

Før 12844,- **7560,-**

NORFLOOR

Illustrasjonsfoto:
Ricordi Cotto fra Cerim

FLISER

www.norfloor.no

Norges største flisekjede

Oslo Furuset, v/ IKEA
Strømsveien 325, 1081 OSLO
Åpn.tider: Man og fre 7-17,
Tirs, ons, tors 7-19, lør 10-15

Stabekk
Gml. Drammensv. 35A, 1369 Stabekk
Åpn.tider: Man, tirs, ons, fre 7-17,
Tors 7-19, lør 10-15

Kom og opplev

STIANSENS TOSCANSKE FRISTELSER

Vi priser våren med en 10 retters meny,
full av Toscanske fristelser til kr. 499,-

Bordbestilling:
Stattholderens krostue
Tlf.: 22 41 88 00, Rådhusgaten 11, 0151 Oslo
E-mail: post@stattholdergaarden.no

■ ■ RANET MENY: Tre menn iført finlandshetter ranet Meny-butikken på Kringsjø i Oslo i går morges. Politiet opplyser at en av mennene var bevæpnet med en øks og at han truet de ansatte. Ranerne forsvant fra åstedet i en bil. (©NTB)

Kildeliste

Allern, Sigurd 2001: *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i 10 norske aviser*. IJ-forlaget, Kristiansand

Barne- og familiedepartementet 1998: *Handlingsplan mot tvangsekteskap*

Barne- og familiedepartementet 2002: *Fornytt innsats mot tvangsekteskap våren 2002*

Barne- og familiedepartementet 2007: *Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008-2011*
[.http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld](http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld)

Bredal, Anja 2006: "Vi er jo en familie". *Arrangerte ekteskap, autonomi og fellesskap blant unge norsk-asiater*. Oslo: Unipax

Bredal, Anja 2006b: *Utlendingsloven mot tvangsekteskap: Om kunnskapsgrunnlaget for menneskerettslige avveininger*. I Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter 2006/3 (218-231).

Bredal, Anja 2007: Den "spesielle" volden. Vold mot minoritetsjenter på sidelinjen". I: B. Bråten et al (red): *Bjørnen sover. Om vold i familien*. Side 56-60. Oslo: Aschehoug

Bredal, Anja og Skjerven, Lille Salole 2007: *Tvangsekteskap i hjelpeapparatet. Omfang og utfordringer*. Rapport 2007:2, Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitetet i Oslo

Brochman, Grete, Borchgrevink, Tordis, Rogstad, Jon 2002: *Sand i maskineriet. makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Makt- og demokratiutredningen 1998-2002. 2002-04. Gyldendal akademisk, Oslo

Brune, Ylva 2004: *Nyheter från gränsen : tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasim*. JMG, Gøteborgs Universitet

Dustin, Moira 2006: *Gender Equality, cultural diversity: European comparisons and lessons*. London School of Economics.

-
- Egenæs, Marie 2008: *Handlingsplaner mot tvangsekteskap. En rammeanalyse*. Institutt for statsvitenskap. Universitetet i Oslo
- Eide, Elisabeth 1991: *Kvinnebilder i norsk dagspresse ved inngangen til 1990-årene*. Rapport, Norsk Journalisthøgskole.
- Eide, Elisabeth 2000: *Narrespeil. Kjønn, sex og medier*. IJ-forlaget. Kristiansand
- Eide, Elisabeth 2002: "Down there" and up here". *Europe's Others in Norwegian feature stories*. HIO-report nr 31. Oslo University College,
- Eide, Elisabeth og Anne Hege Simonsen 2007: *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. HøgskoleForlaget. Kristiansand
- Eide, Elisabeth og Anne Hege Simonsen 2004: *Å se verden fra et annet sted. Medier, norskhet og fremmedhet*. Oslo Cappelen
- Eide, Martin (red) 2001: *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003
- Eisenberg, Avigail og Jeff Spinner Havel 2005: *Minorities within Minorities. Equality, Rights and Diversity*. Cambridge University press, Cambridge.
- Fossum, Egil og Sidsel Meyer 2008: *Er nå det så sikkert. Journalistikk og kildekritikk*. Cappelen Akademisk forlag, Oslo
- Førde Engh, Kjersti 2006: *Eget valg eller patriarkalsk tvang. Hijab blant muslimske jenter i Oslo*. Masteroppgave i sosialantropologi, Universitet i Oslo
- Gullestad, Marianne 2002: *Det Norske sett med nye øyne*. Universitetsforlaget
- Gramsci, A 1971: *Selections from the prison notebooks*. Trans. Hoarse, Q and G. Nowell-Smith, Lawrence & Wishart
- Hall, Stuart, Chas Critcher, Tony Jefferson, John Clark og Brian Roberts 1978: *Policing the Crisis. Mugging, The State, and Law and Order*. The Macmillan Press. London
- Hennum, Ragnhild 2008: "Straffeloven § 222 – bestemmelsen om tvangsekteskap". I: *Integreringskart 2008. Tvangsekteskap – en kunnskapsstatus*. IMDI-rapport 6-2008. 35-41.

-
- Holmberg, Claes-Göran 1995: "De sagolika nyheterna" I: Claes Göran Holmberg og Jan Svensson (red) *Medietexter och medietolkningar. Lasningar av massmediala texter*. NORA: Nya Doxa))
- Hultén, Gunilla 2006: *Främmande sidor. Främlingskap och nationell gemenskap i fyra svenska tidningar efter 1945*. JMKs avhandlingsserie, Universitetet i Stockholm
- Jacobsen, Christine M. 2002: *Tilhørighetens mange former. Unge muslimer i Norge*. Oslo: Unipax
- Jacobsen, Christine M og Gressgård, Randi E. 2002: "En kvinne er ikke bare en kvinne. Kjønnspromblematikk i et flerkulturelt samfunn" i Holst, Cathrine (red.) *Kjønnstrettferdighet. Utfordringer i feministisk politikk*. S.189-225. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Gyldendal Akademisk, Oslo
- Keskinen, Suvi 2009: "Honour-Related Violence" and Nordic Nation-Building". I: Keskinen, Suvi, Salla Tuori, Sara Irni og Diana Mulinari (red): *Complying with Colonialism. Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Ashgate Publishing Ltd, Surrey, England
- Kristensen, Nete Nørgaard 2004: *Journalister og kilder – slinger i valsen?* Forlaget Å jour, Danmarks Journalisthøjskole, Århus
- Kymlicka, Will 1995: *Multicultural Citizenship – A liberal Theory of Minority Rights*. Oxford Clarendon Press
- Lippmann, Walter 1922/1988: *Public Opinion*. Transaction Publications, New Jersey
- Lewis, Gail 2005: *Welcome to the Margins: Diversity, Tolerance and Policies of Exclusion*. I: *Ethnic and Racial Studies* 28:3, p.536-558
- Lindstad, Merete og Øyvind Fjeldstad 2005: *Av utenlandsk opprinnelse . Nye nordmenn i avisspaltene*. Ij-forlaget Kristiansand
- Löwander, Birgitta 1997: *Rasism och antirasism på dagordningen – studier av televisionens nyhetsrapportering i början av 1990-tallet*. Doctoral theses at the Department of Sociology Nr 6. Umeå Universitetet, Umeå.

Marshall, C. og G. Rossmann 1989: *Designing Qualitative Research*. Bererly Hills, Sage, California.

Meilby, Mogens 1989: *Idé og research: Journalistikk*. Forlaget Ajour. Århus.

NOU 2004:20 <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok>

Næss, Kjersti Rogde 2003: *Myten om muslimer*. Hovedfagsoppgave i religionsvitenskap, UiB.

Okin, Susan, Moller 1999: "Is Multiculturalism Bad for Women?" in J. Cohen, M. Howard, Martha C. Nussbaum (eds): *Is Multiculturalism Bad for Women ?* p. 9-24. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Olsen, Ragnhild Kr.: *Måling av redaksjonell kvalitet. Verktøykasse for kvalitetsmåling i pressen*. IJ Manual..

Phillips, Anne and Sawitri Saharso 2008: Guest editorial: *The rights of women and the crisis of multiculturalism*. I: *Ethnicities* 8(3): 291-301. SAGE publications, London.

Phillips, Anne 2007: *Multiculturalism Without Culture*. Princeton University Press, Princeton New Jersey

Predelli Line Nyhagen 2003: *Uformelle veier til makt : om minoritetskvinnens politiske innflytelse*. Rapportserien (Makt- og demokratiutredningen 1998-2003) Unipub skriftserier nr 60.

Raddum, Tonje og Aslaug Veum 2006: *Avistekstens mange stemmer*. I: *Norsk Medietidsskrift* 2-2006: 135-155.

Siim, Birte 2003: *Medborgerskabets utfordringer – etniske minoritetskvinders politiske myndiggjørelse*. Magtutredningen. Aka-Print, Århus

Siim, Birte og Hege Skjeie 2008: *Tracks, intersections and dead ends. Multicultural challenges to state feminism in Denmark and Norway*. I: *Ethnicities* 8(3):322-344. Sage Publications, London.

-
- Skarsaune, Elise 2006: *Mann og muslim i "Likestillingslandet": en studie av maskulinitetsforestillinger blant muslimske menn i Oslo*. Masteroppgave i religionshistorie, Universitetet i Oslo
- Skjeie, Hege og Mari Teigen 2007: *Likestilling og minoritetspolitikk*. Rapport 6. Institutt for samfunnsforskning, Oslo.
- Teigen, Mari og Trude Langvasbråten 2008: *The gender equality "crisis": Feminism and multiculturalism in the female genital cutting debate*. Forthcoming, reviewed for publication in NORA – Nordic Journal of Gender- and Feminist Research.
- Thun, Cecilie 2004: *Spenningen mellom ekteskapsnormen og kjærlighetsnormen. Norsk-somalske jenter og samliv, identitet og seksualitet*. Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.
- Tuchman, Gaye 1978: *Making News. A Study in the Construction of Reality*. The Free Press. New York.
- Van Dijk, Teun 1991: *Racism and the Press*. Routledge, London & New York,
- Veum, Aslaug 2008: *Avisas andlet. Førstesida som tekst og diskurs. Dagbladet 1925-1995*. Doktoravhandling. Acta Humaniora no.367. Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo:
- Walle, Thomas M. 2004: *Menn og maskulinitet i en minoritetskontekst*. I: Øivind Fuglerud (red): *Andre bilder av "de andre" : transnasjonale liv i Norge*. Pax, Oslo
- Walle, Thomas M 2005: *Marginale idealer? En studie av sammenhengen mellom maskuline idealer og menns praksis blant en gruppe pakistanere i Norge*. NOVA doktorgradsprosjekt
- Wikan, Unni 2008: "Tvangsgifte blant muslimer: noen antropologiske perspektiver". I: *Integreringskart 2008. Tvangsekteskap – en kunnskapsoversikt*. IMDI-rapport 6-2008:25-31.
- Wikan, Unni 2002: *Generous Betrayal. Politics of Culture in the New Europe*. The University of Chicago Press.

Wodak, Ruth 2006: *Dilemmas of Discourse Analysis*. I :Language in Society 35 (2006) p.594-611. Cambridge University Press, Cambridge

Østberg, Sissel 2003: *Muslim i Norge. Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere*. Universitetsforlaget, Oslo

Østlyngen, Trine og Turid Øvrebø 1998: *Journalistikk – metode og fag*. Ad Notam, Gyldendal, Oslo

Øvrebø, Turid 2005: *Nyhetsproduksjon, kjønn og makt*. En studie av endring i Dagsavisen